

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ, МЕНЕДЖМЕНТУ І АДМІНІСТРУВАННЯ

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**ХІІ Всеукраїнська
науково-практична конференція
«Становлення та розвиток
місцевого самоврядування
в Україні»**

ЗБІРНИК ТЕЗ

7 грудня 2023 року
м. Хмельницький

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ, МЕНЕДЖМЕНТУ І АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**Збірник тез
XII Всеукраїнської
науково-практичної конференції
*«Становлення та розвиток місцевого
самоврядування в Україні»***

**7 грудня 2023 року
м. Хмельницький**

УДК 352.07:342.9(477)

С 76

*Рекомендовано до друку вченою радою
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
(протокол № 6 від 27.11.2023 року)*

С 76 Збірник тез XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» (м. Хмельницький, 7 грудня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. 142 с.

ISBN 978-617-7572-69-4

У збірнику представлені доповіді, які були подані на XII Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова 7 грудня 2023 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямів: «Конституційно-правові засади місцевого самоврядування: вітчизняний та зарубіжний досвід», «Сучасні виклики реформування територіальної організації влади в Україні», «Впровадження принципів ефективного врядування», «Адміністративно-правові засади місцевого самоврядування», «Бюджетно-фінансова діяльність органів місцевого самоврядування», «Місцевий економічний розвиток та туризм», «Міжнародні стандарти у системі місцевого самоврядування України», «Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади в сфері національної безпеки», «Інструменти впровадження гендерної рівності в органах місцевого самоврядування».

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачів вищої освіти, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

Організаційний комітет XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» не завжди поділяє думку учасників конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники.

УДК 352.07:342.9(477)

© Колектив авторів, 2023

© Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023

ISBN 978-617-7572-69-4

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю вас з початком роботи XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні». Винятково важливе значення набуває формування такої державної політики щодо підтримки розвитку місцевого самоврядування, яка розглядала б його ширше, ніж просто систему місцевої влади. Необхідно розвивати і підтримувати місцеве самоврядування як стратегічний довгостроковий інструмент створення стійкого громадянського суспільства, для формування громадянської ініціативи та досягнення суспільного договору. Завершення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації публічної влади на засадах децентралізації, наближення вітчизняної конституційної моделі місцевого самоврядування до кращих моделей місцевого самоврядування ЄС є магістральним напрямом розвитку конституціоналізму та реформування організації та функціонування публічної влади в Україні. Проведення науково-практичної конференції сприятиме розбудові Української держави, оскільки питання, які на ній розглядаються, носять глобальний для нашої країни характер. Висловлюю щирі сподівання, що ця конференція стане не лише вагомим внеском у розвиток системи місцевого самоврядування зокрема, але й окреслить нові шляхи для вирішення непростих завдань реформування місцевого самоврядування в Україні. Вважаю, що це чудова нагода обмінятися науковим та практичним досвідом, новими напрацюваннями, методиками.

Упевнений, обмін досвідом дасть новий імпульс подальшому розвитку місцевого самоврядування, впровадженню сучасних технологій та імплементації кращих європейських практик. Бажаю всім учасникам конференції успіхів, конструктивної роботи і нових здобутків!

З повагою

ректор університету

Олег ОМЕЛЬЧУК

СЕКЦІЯ 1

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*Гавриш Аліна Володимирівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного
управління Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ У РЕФОРМУВАННІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

На сучасному етапі розвитку світового суспільства відбуваються значні зміни у структурі суспільних відносин, у характері взаємодії суспільства і держави, у розумінні місця і ролі держави. Наявні виклики потребують реорганізації в системі публічного адміністрування методів і технік впливу громадян на владу. Зарубіжний досвід організації державного управління Німеччини може бути джерелом інноваційних рішень та підходів до вирішення складних соціальних проблем для України. Він також може сприяти створенню глобальної спільноти, де країни можуть вчитися одна в одній та впроваджувати найкращі практики для покращення якості життя своїх громадян. Наприклад, можна визначити методи для зменшення бюрократії, боротьби з корупцією, покращення фінансового менеджменту та сприяння інноваційному підприємництву. Такі знання можуть стати каталізатором розвитку сучасного державного управління в будь-якій країні.

Федеративна Республіка Німеччина відома своїми ефективними системами публічного адміністрування, адже зосереджує свій процес модернізації на якісному оновленні всього адміністративного процесу (від прийняття важливих суспільно-політичних рішень до надання конкретних державних послуг населенню). При цьому німецька адміністративна система активно рухається в напрямку використання інформаційно-комунікаційних технологій. Основною стратегією модернізації тут є встановлення ефективних взаємовідносин між суспільством і державою, заснованих на задоволенні потреб користувачів публічних послуг (громадян) і накопиченні органами державної влади інтерактивних баз даних, необхідних для підтримки законодавчої, юридичної та судової діяльності.

Німеччина останні 10 років взяла курс на адміністративні реформи, однією з них є скорочення кількості державних службовців в органах влади. Вирішенням проблеми було делегувати певну частку повноважень приватним корпораціям задля зменшення адміністративного апарату.

Таблиця 1

Кількість службовців в секторі державного управління і забезпечення військової безпеки, соціального забезпечення (% від зайнятих в економіці) в Німеччині та Україні

Країна	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Німеччина	8,3	8,1	8,0	8,0	7,9	7,8	7,7	7,6	7,3	7,3
Україна	4,8	4,7	4,8	5	5,18	5,2	5,2	5,4	5,7	5,6

Примітка: складено автором на основі [1].

Згідно таблиці, Німеччина повільними, але впевненими кроками йде до поставленої мети. В той же час в Україні протягом останнього десятиліття спостерігається збільшення кількості державних службовців в владних структурах.

Одним з основних аспектів адміністративної реформи в Німеччині є підвищення ролі громадян та залучення ОГС до процесу прийняття рішень. Наприклад, згідно зі статтею 20а Конституції Німеччини [2], держава повинна забезпечувати захист природного середовища та видів тварин у межах своєї компетенції, беручи до уваги потреби майбутніх поколінь. Ця стаття дозволяє громадськості захищати навколишнє середовище і прагнути поліпшити його стан.

Реформа системи державної служби: ініціатива її модернізації була прийнята у 2005 році і мала на меті підвищити професіоналізм та ефективність державної служби, вважається однією з найважливіших реформ у Німеччині. Вона передбачала забезпечення належного фінансування, посилення правового регулювання та підвищення гнучкості структури зайнятості на державній службі.

Німеччина також реформувала свою систему державних фінансів та бюджетування. Зокрема, бюджетний процес було реформовано у 2009 році з метою підвищення прозорості та участі громадськості у бюджетному процесі. Крім того, у 2011 році була прийнята податкова реформа, спрямована на зменшення податкового навантаження на компанії та підвищення ефективності збору податків [3].

Отже, Федеративна Республіка Німеччина продемонструвала вражаючий прогрес у сфері публічного адміністрування, що засвідчується ефективними та модернізованими системами. Ключовою стратегією було прагнення до встановлення ефективних взаємин між державою та суспільством, спрямованих на задоволення потреб громадян та забезпечення надійної державної підтримки.

Німеччина відіграє значущу роль у підтримці України на різних рівнях, включаючи сферу публічного адміністрування. Україна та Німеччина утримують активний діалог та розвивають партнерство в контексті адміністративної реформи та модернізації державного управління. Однією з ініціатив є обмін досвідом між країнами щодо побудови ефективних систем публічного адміністрування. Німецький досвід може слугувати важливим джерелом навчання для України в сферах планування та впровадження адміністративних реформ, електронного урядування, а також участі громадськості в процесі управління.

Німеччина зберігає своє лідерство в Європі, демонструючи не лише економічну стійкість, але й високий рівень адміністративної ефективності та інноваційного підходу до управління державою.

Література:

1. Завгородня О. А. Реформування публічного управління в Україні: напрями та пріоритети. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2017. № 3. С. 8-14.

2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

3. Banner G. Kommunale Verwaltungsmodernisierung: Wie erfolgreich waren die letzten zehn Jahre? Hrsg. Schröter Eckhard. Empirische Policy und Verwaltungsforschung. Lokale, nationale und internationale Perspektiven. Opladen, 2001. S. 283.

Галушка Зоя Іванівна,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

НЕСТАБІЛЬНА ДЕРЖАВА: СТАТУС, ПРИЧИНИ, ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА

Сучасний світ має низку характеристик, які пояснюють складну специфіку розвитку усіх суспільно-політичних, соціально-економічних та інших процесів. До таких характеристик належать їх непередбачуваність, невизначеність, заплутаність та неоднозначність. На даний час вони змінюються на ще складніші – крихкість, тривожність, нелінійність та незбагненність. Саме у таких умовах розвиваються соціально-економічні системи, а уряди різних країн намагаються пристосуватися до нових умов, приймати ефективні рішення, виводити свої країни на ефективний шлях розвитку. Сукупність суб'єктивних та об'єктивних умов визначають успішність управління та рівень дієздатності держави.

Американська некомерційна, неурядова дослідницька установа FundForPeace розробила Індекс недієздатності держав з метою «виявлення здатності держави контролювати цілісність своєї території, політичну, демографічну, економічну та соціальну ситуацію в країні, щоб надати політикам і практикам інструменти, які дозволяють приймати обґрунтовані рішення та покращувати механізми реагування» (табл.1) [2]. Наведений індекс дає можливість оцінити державу певної країни за 4 групами показників: «Згуртованість», «Економіка», «Політика», «Соціум». За наведеними у табл.1 даними, вибраними як показники кризових років, а також передвоєнного 2020 року і воєнних 2022-2023 років в Україні, бачимо, що не дивлячись на складний воєнний стан у своїй дієздатності країна із 108 місця у світовому рейтингу у 2008 році піднялася до 18 у 2023 році. Найскладніші проблеми дієздатності української держави стосуються зовнішнього воєнного втручання, проблем біженців та внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), апарату безпеки, фракційних еліт та економіки. Причому саме за цими показниками (крім фракційності еліт) відбулося погіршення у 2023 році.

Таблиця 1

Індекс недієздатності держави України з показниками кожної категорії її визначення (*вища цифра - гірший стан справ*)

Категорії визначення недієздатності	Роки				
	2023	2022	2020	2014	2008
Місце у списку із 179 країн	18	92	92	113	108
Загальний бал (індекс)	95,5	68,6	69,0	67,2	70,8
Апарат безпеки	10,0	6,4	7,0	4,7	3,0
Фракційні еліти	8,0	8,0	8,0	8,0	7,9
Групові скарги	6,8	5,8	5,8	6,4	7,2
Економіка	8,5	6,5	6,5	5,5	5,0
Економічна нерівність	4,9	2,9	3,3	5,0	6,7
Зовнішня міграція	8,9	5,9	5,5	5,4	7,3
Легітимність держави	6,4	6,5	7,1	8,0	7,3
Державні послуги	7,3	4,3	4,0	3,9	4,5
Права людини	7,8	5,8	6,3	6,1	5,9
Демографічний тиск	7,3	4,8	3,3	4,5	6,5
Біженці та ВПО	10,0	4,2	4,4	3,4	3,2
Зовнішні втручання	10,0	7,5	8,1	6,3	6,3

Примітка. Складено автором на основі джерела [1]

У науковій літературі не існує єдиного розуміння поняття нестабільної держави. Зокрема, його визначають як «свідоме небажання держави адекватно забезпечувати безпеку і основні послуги для значної частини населення, особливо, коли саме існування влади в державі ставить під сумнів її легітимність» [3]. Найчастіше його асоціюють з нестабільною владою, коли держава не виконує свої основні функції.

Розрізняють дві категорії нестабільних держав:

1) нездатність або навмисне небажання забезпечити безпеку та базові послуги значній частині населення, особливо коли саме існування влади в державі ставиться під сумнів щодо її легітимності. така ситуація не дозволяє державі вийти з кризи та уникнути банкрутства;

2) центральна влада не вживає належних заходів для ефективного контролю над своєю територією і не може або не бажає надавати життєво важливі послуги значній частині населення, що провокує конфлікт, вже спровокувало конфлікт або загрожує конфліктом.

Необхідно зосередитися на тому, які кроки має зробити держава для розвитку громадянського суспільства та подолання кризових ситуацій. Вони стосуються розв'язання таких задач, як боротьба з тоталітарними або авторитарними режимами; налагодження співпраці з інститутами громадянського суспільства; можливості держави взяти на себе фінансові витрати; запобігання безпекових ризиків; зміцнення довіри й соціальної згуртованості на рівні громадянського суспільства. Необхідно розробити стратегії, які були б гнучкими до динаміки зовнішніх і внутрішніх процесів.

Особлива роль у забезпеченні стабільності держави має належати економічним чинникам, адже вона безпосередньо залежить від економічних інтересів бізнес-еліт, приватизації державних інститутів, які замість того, щоб захищати інтереси громадян

і створювати екосистему для розвитку вільного ринку, починають працювати виключно в інтересах певних компаній та бізнес-угруповань. Незахищена приватна власність, нерівний доступ до банківських кредитів, можливість «купити» конкурентну перевагу та «кишенькове правосуддя» – все це перешкоджає розвитку середнього класу та збільшує відстань між елітою та бідними, де співіснують бюрократія, політика та великий бізнес.

Для населення стабільність держави визначається рівнем задоволення потреб та інтересів, пов'язаних з рівнем добробуту, забезпеченням рівномірності та справедливості у розподілі доходів, створенням умов для розвитку бізнесу, захистом юридичних прав та економічної свободи.

В умовах воєнного часу посилюється загроза існуванню української держави, функціонуванню її інституцій, склалися перешкоди для виконання нею життєвоважливих для значної частини населення всієї країни функцій. У таких надзвичайноскладних умовах важливо віднайти свою модель виживання, забезпечити трансформацію існуючої соціально-економічної системи в нову життєздатну модель.

Література:

- 1) FFP. [The Fund for Peace](https://www.fundforpeace.org/smarter-approaches-to-a-complex-world.html#s1). URL : <https://www.fundforpeace.org/smarter-approaches-to-a-complex-world.html#s1>
- 2) FundforPeace. Washington, DC, District of Columbia, United States. URL : <https://public.tableau.com/app/profile/fund.for.peace/viz/shared/8KHP5ZCBR>
- 3) Dowst Michelle (2009). Working with civil society in fragile states. INTRAC, Policy Briefing Paper 23, May 2009. P. 2–12. URL: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/working-with-civil-society-in-fragile-states/>

Гучинський Назарій Павлович,

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕВОЛЮЦІЇ АГЕНТСТВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Агентства регіонального розвитку відіграють ключову роль у сучасному світі, де регіональний розвиток є одним з головних факторів сталого економічного зростання. В контексті глобалізації та зростаючої конкуренції між регіонами, ефективне управління регіональним розвитком стає стратегічною важливістю для країн. Агентства регіонального розвитку забезпечують координацію, планування та реалізацію заходів, спрямованих на підтримку регіональних економік, підвищення їх конкурентоспроможності та створення сприятливих умов для інвестицій.

Студіювання зарубіжного досвіду є важливим завданням для розвитку вітчизняних агентств регіонального розвитку. У світі існує значна кількість успішних прикладів функціонування таких агентств, як в США та країнах Європи. Аналіз цих

прикладів дозволяє виявити ефективні практики та інноваційні підходи, які можна впровадити в українські умови. Розгляд зарубіжного досвіду також допомагає уникнути помилок, які вже були зроблені в інших країнах, і забезпечити більш успішне впровадження агентств регіонального розвитку в Україні.

Крім того, зарубіжний досвід є джерелом натхнення та стимулом для розвитку вітчизняних агентств регіонального розвитку. Він дає можливість ознайомитися з новими тенденціями, інноваційними підходами та передовими методиками, що застосовуються в інших країнах. Це сприяє підвищенню професійного рівня спеціалістів, розширенню їхнього кругозору та позитивному впливу на розвиток агентств регіонального розвитку в Україні.

Дослідженням даного питання займалися різні науковці, наприклад Джон Меллорі, професор економіки та географії, автор книги «Regional Development Agencies: The Next Generation?», Жан-П'єр Гуро, дослідник регіональної політики та розвитку, автор праці «Regional Development Agencies in Europe: A Comparative Study of Policies and Practices».

У США агентства регіонального розвитку відіграють ключову роль у підтримці та стимулюванні розвитку різних регіонів країни. Одним з найуспішніших прикладів є Economic Development Administration (Агентство з економічного розвитку США), яке спрямоване на створення робочих місць, приваблення інвестицій та підтримку інноваційних проектів у менш розвинутих регіонах країни. EDA надає фінансову підтримку, консультування та ресурси для розвитку місцевих економік та підвищення їхньої конкурентоспроможності. Такий підхід сприяє зростанню зайнятості та залученню нових інвестицій у регіональній економіці [1].

У Німеччині агентства регіонального розвитку, відомі як «Landscafpföderung», є важливими інструментами для стимулювання економічного розвитку та забезпечення збалансованого розподілу ресурсів у країні. Вони працюють на рівні федеральних земель та місцевих регіонів і забезпечують фінансову підтримку, консультування та послуги для розвитку місцевих ініціатив та проектів. Підходи в Німеччині засновані на співробітництві між різними зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, громадські організації та бізнес-середовище [2].

У Італії агентства регіонального розвитку, відомі як «Agenzie di Sviluppo» або «Agenzieperlo Sviluppo» (Агенції розвитку), є ключовими інструментами для сприяння розвитку територій та зміцнення їхньої конкурентоспроможності. Ці агентства залучають фінансові ресурси, координують проекти розвитку та сприяють підприємництву та інноваціям у регіонах. Вони також працюють на підтримку місцевих підприємств, забезпечуючи їм консультування, фінансову підтримку та доступ до ринків [3].

У Франції агентства регіонального розвитку, відомі як «Agences de développement régional» (Агенції регіонального розвитку), відіграють важливу роль у сприянні економічному розвитку та соціальній рівновазі регіонів. ARD працюють на підтримку місцевих ініціатив, залучають інвестиції, сприяють розвитку підприємництва та створенню робочих місць. Вони також забезпечують консультування, підтримку у реалізації проектів та сприяють співпраці між різними акторами регіонального розвитку.

Зазначені приклади показують, що агентства регіонального розвитку в США та країнах Європи відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку регіонів, підтримці місцевих ініціатив та залученні інвестицій. Цей досвід може бути цінним для України,

сприяти зміцненню регіональних економік та підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Отже, вивчення зарубіжного досвіду є надзвичайно важливим для розвитку агентств регіонального розвитку. Аналіз успішних прикладів з США та країн Європи допоможе виявити ефективні практики та підходи, які можна адаптувати до української реальності. Зарубіжний досвід також сприятиме підвищенню професійного рівня українських спеціалістів та сприяє створенню сприятливих умов для розвитку регіональних економік та підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Література:

1. Smith, J. (2019). Regional Development Agencies in the United States: Lessons for Regional Governance. *Regional Studies*, 53(7), p. 967-978.
2. Schneider, M., & Stren, R. E. (2020). Regional Development Agencies in Germany: Regional Governance and Adaptive Capacity. *Regional & Federal Studies*, 30(1), p. 1-21.
3. Bassi, A., Bellini, N., & Volpi, A. (2021). Regional Development Agencies and Their Role in Supporting Local Economic Development in Italy. *Local Economy*, 36(4), p. 327-345.

Клімов Вадим Анатолійович,
*аспірант Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ДЕЛЕГОВАНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВИД КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Одним із видів компетенції органів публічного управління є делеговані повноваження. Останні можуть здійснюватися також й органами виконавчої влади, й органами місцевого самоврядування, що стало актуальним особливо в контексті децентралізації публічної влади та передання частини компетенції, яка належить органам виконавчої влади органам місцевого самоврядування. В той же час, делегування не є єдиним видом передачі компетенції іншим органами публічного управління. З теоретичної точки зору вирізняються кілька форм надання повноважень органам місцевого самоврядування: встановлення – такий спосіб регулювання, коли законодавчий орган в конституції і законах визначає компетенцію місцевого самоврядування; передача – форма регулювання повноважень, коли будь-яке повноваження державного органу виключається з його компетенції і включається до компетенції органу місцевого самоврядування; делегування надання державним органом належного йому права вирішення питань органам місцевого самоврядування на один раз, на деякий час або на невизначений строк [1, с. 128; 2, с. 102]. Правову основу здійснення делегованих повноважень органами місцевого самоврядування становлять положення ст. 143 Конституції України, яка передбачає, що органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади; здійснення цих повноважень в повному обсязі фінансується державою, у частині реалізації повноважень органів виконавчої влади, органи

місцевого самоврядування підконтрольні відповідним органам виконавчої влади. В той же час, у Конституції України не міститься поняття «делеговані повноваження» (хоча згадка про делеговані повноваження міститься в контексті передачі повноважень місцевих рад органам виконавчої влади).

Власне, поняття делегованих повноважень знаходимо у Законі України «Про місцеве самоврядування», а саме у ст. 1, відповідно до якої делегованими повноваженнями є повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад [3]. Тобто це повноваження, які по суті є втіленням функцій держави, але передані органам місцевого самоврядування, оскільки останні більш ефективно можуть їх виконувати, а також функції місцевого самоврядування, передані місцевій виконавчій владі, зважаючи на економічні, соціальні та юридичні труднощі у їх реалізації відповідними територіальними громадами.

Як зазначає І. П. Сторожук, делегування – це надання державним органом належного йому права вирішення питань на один раз, на деякий час або на невизначений строк. При цьому, не просто передача повноважень (оскільки при цьому, відповідне повноваження вилучається з компетенції одного органу і включається до компетенції другого), а надання права вирішувати те чи інше питання іншому органу без суттєвого втручання в його вирішення, двохсторонні імперативні правовідносини, в яких один орган має власну компетенцію, визначену нормативними актами, а інший – належну правоздатність на одержання і реалізацію цих повноважень, а компетенція першого органу є джерелом компетенції другого органу. При цьому, за делегуючим органом зберігається право повернути попередньо делеговані повноваження до власного виконання [4, с. 232]. Делегування повноважень, як один зі способів встановлення компетенції місцевих органів публічної влади, є важливим організаційно-правовим інститутом децентралізації публічної влади, що має велике значення для всіх процесів побудови правової держави, зокрема для підвищення ефективності діяльності системи місцевих органів публічної влади [5, с. 11].

У науковій літературі визначають, що загальною метою використання інституту делегування повноважень є ефективне, якісне забезпечення публічного інтересу/здійснення публічного адміністрування, мета обґрунтовується та деталізується в конкретному випадку делегування, зміст делегування становить процес передачі повноважень щодо публічного адміністрування, делегування здійснюється, як правило, на визначений строк, однак поки що існує і безстрокове делегування, разом із делегованими повноваженнями передаються додаткові гарантії (фінансове/майнове забезпечення) та обмеження (контроль/відповідальність) [6, с. 126].

Делеговані повноваження як вид компетенції органів місцевого самоврядування володіють яскраво вираженими відмінними ознаками: спрямовані на виконання завдань загальнодержавного значення, хоча, реалізуючи їх, органи місцевого самоврядування мають враховувати місцеві інтереси та особливості; власні повноваження здійснюються усіма суб'єктами місцевого самоврядування та реалізуються на всіх рівнях (обласному, районному, міському, сільському, селищному), а делеговані повноваження закріплені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» лише за виконавчими органами сільських, селищних, міських рад; обов'язковість фінансування делегованих повноважень, їх забезпеченість

державою фінансово у повному обсязі шляхом закріплення за відповідними місцевими бюджетами джерел доходів, надання трансфертів із державного бюджету, а також передання органам місцевого самоврядування відповідних об'єктів державної власності [7, с. 53; 8, с. 126].

Перелік делегованих повноважень органів місцевого самоврядування визначений у ст. ст. 29–35 Закону України «Про місцеве самоврядування» (делеговані повноваження, що здійснюються місцевими радами на рівні громади), ст. ст. 36-1 і 38 цього ж Закону (відповідні повноваження виконавчих органів місцевих рад). Окремо у ст. 44 Закону визначені повноваження обласних і районних рад щодо делегування частини повноважень відповідним місцевим державним адміністраціям (їх перелік визначено у цій статті), а у п. 11 Розділу V – необхідність прийняття відповідного рішення обласною чи районною радою про делегування повноважень відповідним місцевим державним адміністраціям [3]. В той же час, щодо делегованих повноважень держави місцевим радам, прийняття відповідного рішення місцевою державною адміністрацією не передбачається (ці повноваження передаються в силу положень ст. ст. 29 – 35, 36-1 і 38 Закону України «Про місцеве самоврядування».

Література:

1. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування. Х.: ТОВ «Модель Всесвіту», 2001. 224 с.
2. Новак А. О. Правова природа делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації*: збірник наукових статей за матеріалами наук.-практ. семінару, м. Харків, 14 жовтня 2016 р. Харків, 2016. С. 99-109.
3. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 року (із змінами та доповненнями). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
4. Сторожук І. П. Принцип делегування повноважень у місцевому самоврядуванні. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4 (16). С. 231–236.
5. Бублик Г. В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К., 2005. 20 с.
6. Терещук О. До питання розуміння делегування повноважень в адміністративно-правовій науці та судовій практиці. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 125-129.
7. Литвиненко І. Л., Рижук І. В. Зміст та практика реалізації органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 52-56.
8. Титикало Р. С. «Власні» та «делеговані» повноваження місцевого самоврядування. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. Випуск 14. С. 123-127.

*Пивоварчук Тарас Степанович,
аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Питання про децентралізацію як особливу систему публічного управління, за якої частина функцій державної влади переходить до органів місцевого самоврядування, завжди залишалося актуальним і важливим у теорії публічного управління та адміністрування. В цьому аспекті важливе значення має вироблення науково-теоретичних засад функціонування механізму публічного управління, розмежування компетенції органів державної влади та органів місцевого самоврядування, загальнодержавної та муніципальної публічної влади, із наданням пріоритету саме останній. Розробка таких питань неможлива без проведення наукового дослідження ретроспективи процесу децентралізації в Україні.

В цілому можемо зазначити, що реформа децентралізації публічної влади, проведена у 2015-2020 роках по суті є поверненням до традицій місцевого самоврядування, більш відомих в історичній та конституційно-правовій науках як магдебурзьке право. Хоча останнє не є суто українським правовим інститутом і походить із Німеччини (оскільки являє по суті собою збірник законів (статутів), правил XIII ст., джерелами якого були «Саксонське зерцало» і право магдебурзьких шеффенів), однак із входженням українських земель до складу Королівства Польського та Великого князівства Литовського, а в подальшому – до складу Речі Посполитої, відповідні правила були прийняті при визначенні повноважень публічної влади в містах, яким надавалася автономія або незалежність від судової та адміністративної влади місцевих феодалів [1, с. 22]. Магдебурзьке право закріплювало права міських станів, ремісників, встановлювало порядок обрання і функції органів самоврядування (магістрату, бургомистра, міських радників), врегульовувало цивільні, кримінальні, господарські та інші правовідносини на рівні кожного із міст [2, с. 310-311]. Привілеї, передбачені магдебурзьким правом та їх обсяг визначалися правовими актами польських королів та великих князів литовських (на Закарпатті, що входило до складу Угорського королівства – актами угорських королів) і як правило стосувалися не усього населення міста, а лише представників міського стану (представники інших станів магдебурзьким правом не керувалися), а на початковому етапі – лише представників німецької національної меншини у містах. Як правильно зазначає К. В. Мануїлова, по суті окремі міста, які були наділені магдебурзьким привілеєм, являли собою міські територіальні громади [3, с. 42]. Децентралізація публічної влади, що була проведена на українських землях на рівні міст в контексті адаптації магдебурзького права, збереглася після створення Української гетьманської держави, а протягом певного часу – й після входження українських земель до складу російської та Австро-Угорської імперій (остаточно магдебурзьке право було скасовано лише у 1835 році). В подальшому попри відновлення обмеженого місцевого самоврядування після проведення земської реформи в Росії у 1864 році, аж до проведення реформи децентралізації 2015-2020 років в Україні говорити про децентралізацію публічної влади в Україні навряд чи можливо: земства мали обмежене коло повноважень; нетривалий характер українських національних держав під час української національної революції 1917-1921 років та непрості умови їх функціонування, не призвели до реалізації реформи

публічної влади, запланованої в контексті впровадження положень Конституції УНР 1918 року; радянські органи місцевого самоврядування мали обмежені повноваження порівняно із центральними органами виконавчої влади.

Засади сучасної децентралізації можемо простежити вже в тексті Конституції України, ст. 132 якої передбачає, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади; у ст. 140 Конституції України було визначено, що місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст (районні та обласні ради) [4]. В той же час, до прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», положення ст. ст. 132 та 140 Конституції України не були реалізовані, оскільки по-перше не було створено територіальних громад як суб'єктів публічної влади (але існували не передбачені Конституцією України суб'єкти, як міста обласного підпорядкування, сільські та селищні ради як органи місцевого самоврядування і одночасно – адміністративно-територіальні одиниці), по-друге, вони не були наділені чіткими повноваженнями, в тому числі у сфері освіти, охорони здоров'я, управління комунальним майном тощо, саме як власними повноваженнями, а не повноваженнями, які виконуються місцевими державними адміністраціями. Згаданий закон передбачив організаційно-правовий механізм створення об'єднаних територіальних громад, а також те, що у населених пунктах, які не є центрами територіальної громади її інтереси повинен забезпечувати обраний представниками старостинського округу староста [6]. В подальшому було прийнято низку важливих законів, якими визначено: статус старост, коло повноважень, а також підстави та порядок дострокового припинення повноважень (Закон України № 1848-VIII); порядок добровільного приєднання територіальних громад до вже утворених об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) (Закон України № 1851-VIII); особливості об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів (Закон України № 1923-VIII); щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення (Закон України № 2379-VIII), а також відповідні зміни до бюджетного законодавства, податкового законодавства, законодавства про місцеве самоврядування, яким істотно розширено повноваження органів місцевого самоврядування відповідних територіальних громад, розмежовано власні та делеговані повноваження, передусім за рахунок повноважень місцевих органів виконавчої влади та місцевих рад районного і обласного рівня. Також з 1 січня 2015р року вступили в дію зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, які розширили фінансові можливості місцевого самоврядування, а в майбутньому дозволяють зробити економічно самодостатніми та спроможними і нові об'єднані громади [7, с. 6]. Завершення реформи децентралізації у 2020 році було спрямоване також на усунення проблеми неузгодженості повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом, а також функцій та повноважень між місцевими радами ОТГ та районними державними адміністраціями (далі – РДА) й районними радами [8, с. 28].

На сьогодні в Україні спостерігається позитивна динаміка у справі децентралізації влади, а саме завершено реформу адміністративно-територіального

поділу, сформовано ОТГ, яким у розпорядження передано землю і комунальну власність. Звичайно, в умовах правового режиму воєнного стану відбувається деяке звуження повноваження органів місцевого самоврядування, а подекуди й передача їх повноважень військовим адміністраціям, але після припинення дії цього правового режиму, важливим є подальше вдосконалення організаційно-правового механізму проведення децентралізації публічної влади в Україні.

Література:

1. Щербініна О. В., Соловей М. К. Генеза міського самоврядування: історико-правовий аспект. *Європейські перспективи*. 2013. № 5. С. 21-25.
2. Кулі-Іванченко К. К. Інститут децентралізації публічної влади в Україні: історико-правовий аспект. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 1. С. 310-313.
3. Мануїлова К. В. Українські територіальні громади (IX–XXI століть): історико-правовий аспект. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2019. Том 30 (69) № 4. С. 40-44.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року (із наступними змінами та доповненнями). *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року. *Верховна Рада України – Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
6. Ковальчук І. В. Правовий аспект реформи децентралізації в Україні в розрізі євроінтеграційних процесів. *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8 червня 2018 р.). Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 241– 243.
7. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізації). *International Centre for Policy Studies*. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf.
8. Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи. *Political Studies*. 2021. № 1. С. 22-40.

Рогожа Аріна Олегівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Справжнє значення місцевого самоврядування можна зрозуміти, усвідомивши, що повсякденні завдання надання публічних послуг населенню та управління на місцевому рівні вирішуються в першу чергу органами місцевого самоврядування, а не центральними органами виконавчої влади. Громадянин протягом усього свого життя

перебуває у тісній взаємодії з системою надання адміністративних послуг на місцевому рівні – від реєстрації народження до отримання різноманітної допомоги та оформлення спадщини. Ефективність цієї системи безпосередньо впливає на якість життя людини.

Громади та їхні об'єднання відповідають за цілу низку сфер життєдіяльності, серед яких: заклади охорони здоров'я і медицини, установи культури й освіти, спортивні та соціально-забезпечувальні установи, об'єкти відпочинку та рекреації, підприємства економічної сфери, комунальне водо- та енергопостачання, водовідведення й очистка стічних вод, збір та утилізація сміття, прибирання вулиць. Вони також беруть участь у розробці планів забудови та розвитку територій, впорядкуванні вулично-дорожньої мережі, організації рятувальних і пожежних служб, підприємницькій діяльності тощо.

Відповідно до Amendment X The Bill of Rights [4], організація місцевого самоврядування належить до компетенції штатів. Більшість штатів регулюють її лише у загальних рисах. Понад 40 штатів зазначають у своїх конституціях, що їхні законодавчі органи не мають повноважень ухвалювати закони, які детально регламентують місцеве самоврядування. В результаті, місцеві органи влади організовані та функціонують з великою свободою дій та значною кількістю нестандартних інституцій і повноважень. Наприклад, форми місцевого самоврядування можуть сильно відрізнятися між штатами і навіть всередині штату. Деякі муніципалітети мають право вводити податки, які в інших штатах заборонені або обмежені. Це можуть бути податки на прибуток, майно, продажі тощо. У багатьох містах діють незвичні для інших країн виборчі системи, такі як преференційне голосування. Це дозволяє краще враховувати інтереси меншин. Деякі муніципалітети мають широкі повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, транспорту. Вони можуть створювати власні шкільні округи, лікарні, громадський транспорт.

Місцеві органи влади опікуються наданням соціальних послуг населенню: забезпеченням шкільної освіти, роботою бібліотек, організацією дозвілля та рекреації, соціальним забезпеченням. Також в їхню компетенцію входять адміністративно-управлінські функції: підтримання правопорядку (в основному через поліцію), надання протипожежних та судових послуг, збір податків, проведення виборів, реєстрація актів громадянського стану, контроль якості товарів. Місцева влада менш задіяна в економічній сфері, адже там домінують приватні підприємці. Проте органи місцевого самоврядування керують належними їм підприємствами і закладами, розпоряджаються власним майном і, як правило, опосередковано регулюють діяльність приватного бізнесу. Також в їхній компетенції будівництво муніципального житла, встановлення орендної плати, реконструкція міст, будівництво та утримання доріг, портів, аеропортів, територіальне планування (включно з ефективним використанням земель).

У Сполучених Штатах створення та функціонування органів місцевої влади регулюється винятково законодавством штатів, які історично схильні надавати громадянам широку автономію. Традиційно найпоширенішою адміністративно-територіальною одиницею в межах штату є округ. Ради округів та головні посадові особи обираються населенням. На рівні округу вони контролюють стан місцевих автошляхів, утримання в'язниць, лікарень, об'єктів відпочинку тощо.

Сучасна система місцевого самоврядування у США формувалась понад 100 років. Найнижчий рівень управління там дещо відрізняється від української моделі. На місцевому рівні існує кілька типів управління, проте дедалі більше міст

переходять на бізнес-модель з посадами міського голови і міського менеджера. Жителі шляхом референдуму самі вирішують, як і хто керуватиме. В окремих містах міські голови працюють на громадських засадах чи за невелику винагороду, натомість є оплачуваний менеджер. Жителі обирають міського голову і депутатів, а менеджера призначають на конкурсній основі. Його основне завдання – втілення стратегії розвитку та забезпечення функціонування міських служб.

«Люди на референдумі вирішили, що хочуть мати професійного менеджера міста. Ця система управління працює як бізнес-модель, де виконавчий директор приватної компанії керує так, як спрямовує рада директорів. Так само міська рада визначає напрямки роботи для менеджера міста», – розповів під час зустрічі менеджер Дуб'юка (штат Айова) Майк Ван Мілліген. – Я вже 25 років працюю міським менеджером, і моя головна мета – щоб кожна людина в нашому місті могла успішно працювати і якісно жити» [1].

Для залучення бізнесу в США активно використовують маркетингові та рекламні інструменти. Значну частину місцевих бюджетів витрачають на проведення досліджень ринку та поширення інформації. Органи місцевого самоврядування рекламують усі підприємства та бізнеси на своїй території. Існує велика конкуренція між громадами за залучення інвестицій. Кожна громада намагається створити для потенційних інвесторів привабливі умови: розвинену інфраструктуру, налагоджені комунікації, пільгове оподаткування.

Україна може використати позитивний досвід США у сфері місцевого самоврядування в таких напрямках:

- розширення повноважень та фінансової автономії місцевих громад. Це дозволить ефективніше вирішувати місцеві проблеми з урахуванням специфіки регіонів;
- запровадження елементів прямої демократії на місцевому рівні – громадські слухання, місцеві референдуми, петиції. Це підвищить залученість громадян;
- спрощення процедур реєстрації та діяльності організацій місцевого самоврядування для стимулювання місцевої ініціативи;
- посилення відповідальності місцевих посадовців перед виборцями, у тому числі шляхом легкості їх відкликання та обмеження термінів перебування на посаді.

Ключовими рисами американської моделі місцевої влади є виборність очільників, широка свобода та гнучкість в прийнятті рішень, конкуренція громад за залучення ресурсів та інвестицій. Поширеними є бізнес-моделі управління з поділом на політичне та професійне адміністрування. Досвід США демонструє ефективність децентралізованої моделі управління з широкими правами для громад. Поєднання свободи, гнучкості, конкурентності та виборності місцевої влади сприяє динамічному розвитку територій та якісному врядуванню. Цей досвід може бути корисним для реформ в Україні, але безумовно варто враховувати менталітет, історичні аспекти, тощо.

Література:

1. Про досвід у США. URL : <http://www.golos.com.ua/article/310903>
2. Муніципальне управління у США. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2016/9.pdf
3. Децентралізація влади: міжнародний досвід. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7492/1/Velychko_12.pdf
4. Amendment X The Bill of Rights. URL : <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript#toc-the-tenth-amendment>

Требик Людмила Петрівна,
кандидатка наук з державного управління, доцентка, доцентка кафедри
публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,

Ятченя Юлія Юрївна,
здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогоднішньому етапі розвитку українського суспільства необхідно нове осмислення місця і ролі держави. Згідно з Конституцією України, держава має виконувати головний обов'язок - зміцнювати і гарантувати права і свободи людини і громадянина, а також дотримуватися принципу, за яким ці права і свободи та їх гарантії впливають на зміст і напрямок діяльності держави [1, ст. 3].

Згідно з положеннями Конституції України, будь-яка особа має право подавати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які мають розглянути звернення і надати обґрунтовану відповідь у термін, встановлений законом [1, ст. 40]. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи мають діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1, ст. 19].

Інформаційні джерела сьогодні містять безліч роз'яснень положень Закону України «Про звернення громадян» [2]. Але усі вони лише цитують окремі положення Закону без надання чітких роз'яснень щодо їх практичного застосування. Окрім цього, аналітика щодо узагальнення практики Верховного Суду, яка є обов'язковою для застосування суб'єктами владних повноважень, також відсутня.

Таким чином, потенційно ефективного інструменту звернень громадян, який дозволяє відстоювати та захищати громадянам свої права, викривати недоліки та здійснювати вплив на діяльність влади, немає. Потужну дію інструменту "звернення громадян" майже повністю знівельовано.

З 15 грудня 2023 року почав діяти Закон України «Про адміністративну процедуру» [3], який буде регулювати відносини органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які мають право здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у межах демократичної та правової держави, визначеної Конституцією України, та з метою забезпечення права і закону, а також обов'язку держави забезпечувати і захищати права, свободи чи законні інтереси людини і громадянина.

Законом України «Про звернення громадян» [2] визначено питання практичної реалізації громадянами України права, наданого їм Конституцією України, подавати в органи державної влади пропозиції про поліпшення їх діяльності, виявляти недоліки в роботі, скаржитися на дії посадових осіб, державних і громадських органів. Даним законом забезпечено можливості громадян України щодо участі в управлінні державними справами, для впливу на поліпшення роботи органів

державної влади і місцевого самоврядування, для захисту своїх прав і законних інтересів та їх відновлення у випадку порушення.

Конституція України, Закон України «Про звернення громадян» визначають правову процедуру розгляду звернень громадян, зокрема, до суб'єктів владних повноважень, яка забезпечує доступ особи до інформації, обов'язок розглянути звернення і надати обґрунтовану відповідь у термін, встановлений законом.

Зараз, у час війни, важливим є питання чи зобов'язані органи влади розглядати звернення громадян? Так, зобов'язані. Право на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів [1, ст. 40] є абсолютним правом, яке не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану [1, ст. 60].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [4, ст. 20] також встановлює про заборону обмеження таких прав під час війни. Окрім того, воєнний стан не може бути аргументом для порушення термінів надання відповідей, встановлених ст.20 Закону, а саме 15 днів, 1 місяць, 45 днів.

Поряд з тим, органи державної влади зобов'язані проводити особистий прийом громадян під час війни.

Звертаючись до ст.40 Конституції України: «Усі мають право подавати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які повинні розглянути звернення і надати обґрунтовану відповідь у термін, встановлений законом», то ми бачимо, що стаття включає різні правові дії (можливості) громадян: подавати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатись. Деякі недобросовісні органи помилково, чи свідомо, вважають, що направлення індивідуального письмового звернення та особисте звернення це одне і те саме, хоча це не так.

З дати прийняття Закону України «Про звернення громадян» види звернень розвивались, в Закон вносились доповнення: до письмових додалися електронні звернення, а до усних звернень додалися звернення, викладені телефоном. Альтернативою особистого прийому можливий дистанційний особистий прийом через відеозв'язок, з можливістю як зорового контакту так і демонстрації документів.

Конституційне право на особисте звернення це саме особистий прийом, а Конституцією України [1, ст. 64] встановлено заборону на обмеження цього права за будь-яких обставин.

Отже, особистий прийом не може бути відмінений, призупинений чи замінений на електронні звернення чи звернення за телефоном.

Відповідно, Україна повинна гарантувати кожній особі право на неупереджене, чесне вирішення її справи за обґрунтований проміжок часу. Це право повинно включати: право особи бути вислуханою до прийняття будь-якого індивідуального рішення, що може на неї негативно вплинути; право кожної особи на доступ до матеріалів справи, які її стосуються; зобов'язання адміністративних органів обґрунтовувати свої рішення тощо. Зазначені права особи повинні бути закріплені на законодавчому рівні та стосуватися всіх органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які законом уповноважені здійснювати владні управлінські функції.

Література:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про звернення громадян. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 47, ст.256. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про адміністративну процедуру. Проект Закону України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст.250. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Бачинський Артём Анатолійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЛАДНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У воєнний час суспільство та влада стикаються з низкою викликів, які вимагають гнучкості та ефективності управління. Одним із ключових напрямів такої адаптації є децентралізація влади. Вона передбачає передачу частини повноважень від центрального уряду до органів місцевого самоврядування. Цей процес має на меті забезпечити більш ефективне вирішення місцевих проблем, підвищити довіру до влади та наблизити її до громадян.

Російське вторгнення в Україну стало найсерйознішим випробуванням для країни з моменту її здобуття незалежності. Війна не лише призвела до загибелі тисяч людей і руйнування інфраструктури, а й загострила низку інших проблем, зокрема проблему досягнення стійкості регіонів та громад.

Перебіг бойових дій продемонстрував міцність та ефективність горизонтальних зв'язків в українському суспільстві. Коли обласні й районні військові адміністрації та обласні ради зосереджені на розв'язанні питань збройної боротьби з агресором, істотна частина тягаря війни лягає на територіальні громади. Місцеве самоврядування в його сучасному вигляді ще ніде у світі не стикалося з викликами, які постали перед Україною [1, с. 5].

В політичному оточенні та експертних колах зараз все більше ведеться обговорення майбутнього децентралізації та перспектив розвитку територіальних громад у ситуації воєнного стану. Основна дискусія зосереджена на питанні додержання принципу субсидіарності та доцільності надання органам місцевого самоврядування значної автономії у прийнятті управлінських рішень. Думки з цього приводу розділилися: з одного боку, існують аргументи на користь впровадження досить жорсткої централізованої владної структури, аналогічної військовій ієрархії, з іншого, обґрунтовується необхідність збереження реальної самостійності територіальних громад у керуванні власним економічним потенціалом та людським капіталом для їхнього максимально ефективного використання.

Вже зараз є доцільно розпочати розробку законодавчих змін, спрямованих на зміцнення фінансової самостійності та забезпечення достатньої адміністративної потужності органів місцевого самоврядування територіальних громад у період після війни, а саме:

- впровадження «двоканального» механізму збору та адміністрування податків. Цей механізм передбачає, що всі податки, що надходять до місцевих бюджетів, будуть збиратися та адмініструвати безпосередньо органами місцевого

самоврядування. Це дозволить зменшити трансакційні витрати, які зараз складають близько 10% від загального обсягу міжбюджетних трансферів. Органи місцевого самоврядування будуть отримувати більші надходження від податків, а також підвищить ефективність їх адміністрування. Один із прикладів, громада може використати заощаджені кошти для ремонту пошкодженої інфраструктури, надання соціальних послуг.

- спрощення процедури реєстрації підприємств у громадах. Це скоротить терміни реєстрації та зменшити витрати на її проведення та дозволить збільшити кількість підприємств, які платять податки.

- ліквідація зайвих ланок у системі місцевого самоврядування. Це може бути здійснено шляхом ліквідації районних рад. Яке призведе до зменшення витрат на утримання цих органів та звільнення коштів для фінансування місцевих потреб, та посилить роль органів місцевого самоврядування в регіональному розвитку.

- розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері оподаткування. Громади зможуть отримувати більше власних доходів для задоволення місцевих потреб [2].

Для реалізації цих змін необхідно внести зміни до законодавства, зокрема до Податкового кодексу України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], крім того, необхідно розробити та впровадити електронну систему адміністрування податків, яка буде доступна місцевим органам влади.

Також окремо стоїть питання відновлення влади на деокупованих територіях. Місцева та регіональна влада стикається з новими викликами, серед яких відновлення господарських процесів, відбудова пошкодженого житла. Нові реалії викликали потребу у розробці засад державної регіональної політики відповідно до умов воєнного стану та політики відновлення регіонів і територій. 9 липня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [4], у який внесено положення про необхідність розробки стратегії розвитку територіальних громад [5, с.172].

Підсумовуючи вище сказане, слід сказати, що в умовах воєнного стану децентралізація влади є стратегічним напрямом для забезпечення ефективного управління та вирішення нагальних місцевих проблем. Отриманий досвід в Україні під час конфлікту однозначно свідчить про перевагу самоорганізації населення над централізованим управлінням, особливо в економічному вимірі. Реалізація заходів щодо вдосконалення децентралізації, сприятиме зміцненню стійкості регіонів та громад України в умовах воєнного стану та після його закінчення.

Література:

1. Потапенко В. Г. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь, Київ, 2023, С 54.

2. Війна. Громади. Децентралізація. Як налагодити ефективне управління громадами в сучасних геополітичних реаліях. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-hromady-detsentralizatsiya-yak-nalahodyty-efektyvne-upravlinnya-hromadamy-v-suchasnyh-heopolitychnyh-realiyah>

3. Про місцеве самоврядування : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 24, ст. 170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України № 2389-IX від 9 липня 2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

5. Горло Н. В. Реалізація реформи децентралізації влади в Україні в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. №41. С. 171-175.

Голець Віталій Віталійович,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри права, філософії та політології
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Відома фраза «Нове – це добре забуте старе» яскраво характеризує адміністративно-територіальні потуги нової моноvlади в Україні в цілому, і на Чернігівщині, зокрема. Хоча, серед керівництва Чернігівської облaдміністрації і є фахівці з історичною освітою, але «історія вчить лише, тому, що вона нічому не вчить». Вважаю, що той хто не знає свого минулого той сам не вартий пошани та й будь-яке реформування місцевого самоврядування не можливо розпочинати не розглянувши здобутки і помилки попередників, не проаналізувавши і не врахувавши історичні і культурні здобутки кожної громади, кожного села і міста, кожного району, кожної території.

На жаль, схожа ситуація була вже в нашій історії, тоді тих, хто був при владі називали просто більшовики. Чернігівська область була створена 15.10.1932 р. у складі 36 районів та пройшла довгий та тернистий шлях адміністративно-територіальних реформацій, вже 1.12.1933 р. був скасований Чернігівський район, 22.01.(17.02.) 1935 р. створені Батуринський, Глинський, Грем'яцький, Дубов'язівський, Козлянський, Комарівський, Куликівський, Лосинівський, Любецький, Ново-Басанський, Смілівський, Сосницький, Срібнянський, Тупичівський, Хильчицький, Холмінський, Шалигинський, Есманський, Яблунівський, Ямпольський райони (область об'єднала 55 районів), 25.05.1935 р. – Сновський район перейменованний на Щорський, 31.08.1935 р. Есманський район перейменованний на Червоний (центр – Червоне), в жовтні 1935 р. Козлянський район перейменованний на Михайло-Коцюбинський, у 1938 р. – знову створений Чернігівський район, 10.01.1939 до складу Сумської області передані Буринський, Глинський, Глухівський, Дубов'язівський, Конотопський, Кролевецький, Недригайлівський, Путивльський, Роменський, Середино-Будський, Смілівський, Талалаївський, Хильчицький, Червоний, Шалигинський, Шосткинський та Ямпільський райони. Станом на 1.05.1940 р. Чернігівська область об'єднала 39 районів, 3 міста обласного підпорядкування, а вже 21.01.1959 скасовані Грем'яцький, Добрянський, Іваницький, Комарівський, Тупичівський, Яблунівський райони, 10.09.1959 р. скасовані Новобасанський і Срібнянський райони, 30.11.1960 р.

скасовані Батуринський, Березнянський, Корюківський, Олишівський, Холмінський райони, 30.12.1962 р. скасовані ще 14 районів: Борзнянський, Варвинський, Городнянський, Дмитрівський, Коропський, Куликівський, Лосинівський, Любецький, Малодівицький, Михайло-Коцюбинський, Носівський, Остерський, Понорницький, Сосницький райони, до категорії міст обласного підпорядкування віднесені міста Бахмач, Городня і Корюківка. Після укрупнення залишилось 12 районів.

Станом 1.01.1963 р. область об'єднала 12 районів, 6 міст обласного підпорядкування, а 8.12.1966 р. відновлені Варвинський, Корюківський, Куликівський, Талалаївський райони, на сьогодні область об'єднує 22 райони, 4 міста обласного значення, а її площа – 31.9 тис. км² (5,3 % території України). За площею Чернігівщина посідає 2-е місце серед областей України. Межує на півночі з російською федерацією (183 км держкордону), на північному заході – з білоруссю (225 км держкордону), на сході – з Сумською областю, на півдні – з Київською та Полтавською областями.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 р. визначає основні завдання реформи так:

«Забезпечення доступності та якості публічних послуг».

Публічні послуги повинні надаватися відповідно до державних стандартів з урахуванням необхідності забезпечення:

- територіальної доступності, що передбачає надання послуг на території громади, де проживає особа;
- належної матеріально-технічної бази для надання основних форм публічних послуг (органи місцевого самоврядування повинні мати у своєму розпорядженні відповідні приміщення та інфраструктуру);
- відкритості інформації про послуги, порядок та умови їх надання;
- професійності надання публічних послуг.

Крім того, необхідно забезпечити безперервну освіту посадових осіб місцевого самоврядування.

Досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади

Доступність та належна якість публічних послуг забезпечується шляхом оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципами субсидіарності та децентралізації.

А що маємо по факту? З квітня 2014 р. структурні підрозділи територіальних органів центральних органів виконавчої влади формують свої територіальні (районні) підрозділи, оптимізуючи, чи якби сказали в 30-ті роки ХХ ст. – укрупнюючи, хаотично, непродумано та непов'язано з реформаторськими діями обласної державної адміністрації, зовсім не радячись з органами місцевого самоврядування, а іноді і із здоровим глуздом.

На жаль, наш турбопарламент повторив помилки попередників та не зміг прийняти концептуальний законопроект «Про засади адміністративно-територіального устрою», який має встановити загальні правила і процедури зміни адмінтерустрою в Україні, а ті зміни, які запропонував Президент, Конституційний Суд України визнав неконституційними. Реформування адміністративно-територіального устрою замість врахування історичних, культурних та географічних

особливостей кожного регіону спростилося до укрупнення постановою Верховної Ради України в супереч передбаченого Конституцією способу через прийняття Закону України «Про зміни до адміністративно-територіального устрою». В результаті поспішної адмінреформи в Чернігівській області замість колишніх 22 районів і 3 міст обласного підпорядкування створено 5 районів. Пройшло майже три роки і є можливість аналізувати. Змушений констатувати, поки українська владна еліта не зрозуміє, що демократія це в першу чергу процедури і поки в Кабінеті Міністрів України, Верховній Раді України, Офісі Президента України не зрозуміють, що верховенство права можливе бути лише тоді, коли вони будуть дотримуватися духа і букви закону, а будь-які реформи, в тому числі і адміністративно-територіальні, будуть успішні, коли їх розробники будуть розуміти, яка їх мета, як вони покращують надання державних і муніципальних сервісів та послуг для платників податків тобто громадян, врешті-решт навіщо вони це роблять? І головне зможуть пояснити це громадянам. А зараз можемо лише констатувати, проведена реформа залишилася незавершеною, не змінила якість життя жодним чином, лише збільшила кількість чиновників і витрати держбюджету на їх утримання, а неузгодженість і недовершеність призвела до трьохрівневоготривладдя (обласна державна адміністрація, обласна рада, райдержадміністрація, районна рада, територіальні громади) і жоден з цих рівнів не взаємозалежний і не взаємовідповідальний, відсутня ієрархія влади, підпорядкованість і контроль, на жаль, прості громадяни за таких умов залишилися напризволяще, сам на сам зі своїми повсякденними труднощами і турботами.

*Доброжинський Андрій Віталійович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного
управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ

У сучасному світі, коли спостерігається зростання авторитарних тенденцій, громадська діяльність стала надзвичайно важливою та актуальною. Місцеве самоврядування є однією з найважливіших форм народовладдя, оскільки складає основу демократичного суспільства та виступає гарантією безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення, а також сприяє розвитку громадянського суспільства та децентралізації влади.

З наукової точки зору, місцеве самоврядування можна розглядати як форму самоорганізації територіальної громади, яка здійснюється на основі її власних інтересів і потреб, щоє результатом розвитку демократичних відносин у суспільстві та потреби в забезпеченні ефективного управління на місцевому рівні.

Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності та розвитку місцевих громад, виконуючи представницьку, управлінську та контрольну функції. Представницька функція означає, що органи місцевого самоврядування діють як представники і голос територіальної громади в органах державної влади та інших органах місцевого самоврядування, а також перед зарубіжними партнерами.

Вони здатні висловлювати позицію територіальної громади та захищати інтереси своїх громадян перед владними структурами.

Суть управлінської функції полягає в тому, що органи місцевого самоврядування здійснюють управління на своїй території, саме приймають та реалізують рішення, спрямовані на покращення життя населення, забезпечення громадських послуг, інфраструктури та соціального розвитку. Крім того, вони уповноважені організовувати виконання рішень органів державної влади на своїй території, що сприяє забезпеченню ефективного функціонування та розвитку регіону.

Контрольна функція органів місцевого самоврядування передбачає здійснення представницькими органами місцевого самоврядування контрольних заходів щодо перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування і депутатів відповідних рад. Ця функція є інструментом для забезпечення справедливості та збалансованого розвитку на місцевому рівні [1, с. 105].

В останні роки в Україні було проведено низку реформ, спрямованих на розвиток місцевого самоврядування, що передбачали передачу повноважень від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування, а також впровадження механізмів фінансової децентралізації. Для забезпечення ефективного функціонування місцевого самоврядування в Україні діє низка законів, які визначають його правові, організаційні та фінансові засади.

Першим таким законом є Конституція України, а саме стаття 142, яка закріплює право територіальної громади на місцеве самоврядування, а також визначає його основні засади. Вона визначає, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України та законів України [2].

Наступним законом є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який визначає структуру органів місцевого самоврядування та їх повноваження [3].

Також важливим нормативно-правовим актом в діяльності органів місцевого самоврядування є Податковий кодекс України, який формує систему місцевих податків та зборів, що є основою для практичного функціонування місцевого самоврядування в Україні та забезпечує органи місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами для виконання їх функцій [4].

Ще одним законом, який визначає правові та організаційні засади служби в органах місцевого самоврядування, є Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування». Він визначає статус службовців місцевого самоврядування, їх права та обов'язки, а також, порядок призначення та звільнення. Цей закон є основою для забезпечення ефективності роботи органів місцевого самоврядування [5, с. 92]. Проте, місцеве самоврядування в Україні, незважаючи на своє конституційне закріплення, зіштовхується з численними проблемами, які ускладнюють його реалізацію. Одна з головних проблем розвитку місцевого самоврядування в Україні полягає в недостатній участі громадян, що обумовлена низьким рівнем політичної культури населення. Це пов'язано з тим, що багато громадян не усвідомлюють важливості своєї участі в місцевому самоврядуванні та не мають навичок у цьому напрямку.

Перед впровадженням заходів для підвищення обізнаності громадян у сфері місцевого самоврядування, необхідно провести об'єктивну оцінку їхнього рівня інформованості. Для цього можна розробити анкети, провести опитування та організувати фокус-групи, що дозволять виявити проблемні аспекти, які потребують додаткового уточнення та удосконалення. Такий підхід допоможе спрямувати

подальші зусилля на основі конкретних потреб та визначених недоліків в знаннях громади.

Одним із найефективніших способів покращення місцевого самоврядування в соціальному спектрі є проведення освітніх програм та інформаційних кампаній, які спрямовані на підвищення обізнаності громадян про його можливості та механізми.

Розробка освітніх програм для шкіл та інших закладів освіти передбачає створення навчальних планів, які включатимуть основи місцевого самоврядування, розгляд його ролі у громаді та представлення прикладів успішних проектів. Ця ініціатива може бути впроваджена через введення нового предмету «Місцеве самоврядування» або інтеграцію цієї тематики у наявні навчальні дисципліни.

Щодо інформаційних кампаній, вони передбачають проведення заходів на різних рівнях – від шкіл та університетів до робочих місць та громадських заходів. Для цього необхідно використовуються різноманітні медіаформати, такі як соціальні мережі, плакати, брошури та відеоматеріали, головною цілю яких буде привертання уваги та формування свідомого ставлення до місцевого самоврядування. Крім того, активна співпраця з громадськими організаціями є важливим елементом стратегії розвитку місцевого самоврядування. Спільні ініціативи, такі як тренінги, круглі столи та проекти, сприяють не лише підвищенню інтересу до цього процесу, але й створенню ефективних механізмів для участі громадян. Важливою складовою є, також, створення системи медіаторів та залучення досвідчених лідерів громадськості в ролі наставників, що сприяє якісному вихованню та активізації нових учасників у процесах місцевого самоврядування.

Отже, місцеве самоврядування є важливою формою народовладдя в демократичній державі, оскільки дозволяє громадянам брати участь у вирішенні питань місцевого значення, які безпосередньо стосуються їхнього життя. Воно сприяє розвитку демократії в Україні, підвищенню рівня довіри громадян до органів влади та якості життя в територіальних громадах.

Література:

1. Ключ Ю. І. Сучасні проблеми функціонування місцевого самоврядування. *Конституційно-правові засади адміністративної реформи в Україні : Міжнародна науково-практична конференція*. Сєвєродонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. С. 105-107.
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 24, ст.170). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-ііі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Курепін В. М., Іваненко В. С. Форми участі народовладдя на місцях під час воєнного стану. *Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 291-293.

*Ігнат Аліна Віталіївна,
здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ГРОМАДАХ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

До 24 лютого 2022 року зміни, пов'язані з адміністративно-територіальною реформою та децентралізацією, заслуговували особливої уваги усіх його учасників, а саме приватного сектору, місцевого самоврядування й неурядових організацій та представників громадськості задля розвитку громад. Відповідно до змін у законодавстві громадам були надані широкі повноваження та функції, що відкрило нові можливості взаємодії. Представники органів місцевого самоврядування доклали багато зусиль та часу для узгодження нововведень та змін. Ці трансформації мали позитивні наслідки і допомогли громадам оперативно реагувати на непередбачені виклики, спричинені початком повномасштабної війни.

Процеси та інструменти залучення бізнесу і населення до розвитку власної громади стало рушійною силою, що сприяло розвитку територіальних громад у повоєнний час та оперативне реагування на виклики сучасності. Це стало можливим і завдяки розвитку інституту соціального партнерства, що передбачає взаємодію трьох суб'єктів життєдіяльності суспільства, а саме територіальна громада, бізнес сектор та органи державної влади, з метою розвитку територіальної громади та задоволення реальних потреб. Саме такий формат забезпечує можливість взаємодії сторін, будучи почутим та отримавши нагоду бути творцем свого кращого майбутнього та всієї громади. На прикладі територіальних громад Хмельницької області прослідковано тенденцію розвитку соціального партнерства на основі інструментів електронної демократії.

До повномасштабного вторгнення мешканці Хмельницької області застосовували наступні інструменти участі, серед яких електронні петиції, звернення громадян, як письмовій так і в електронній формах, ознайомлення з інформацією на сторінках органів влади у Facebook чи в телеграм каналах, публічні консультації та участь у засіданнях комісій органів влади, кожен з яких становить лише 0,4%. Під час війни інструменти залишились у формі електронних петицій, звернень громадян та ознайомлення з інформацією на Facebook та на сайтах органів влади, що складають таку ж частку в 0,4% [1].

Актуальними напрямками взаємодії є активізація суспільства через запрошення та сповіщення щодо можливостей відбудови та громадський контроль, щодо відстеження проектів відбудови та активне онлайн-обговорення різних проектів відбудови. Серед внутрішньо переміщених осіб найбільш поширеними інструментами є ознайомлення із інформацією на сайтах органів влади, що складає 2,8%, ознайомлення з відкритими даними (2,3%), моніторинг та аналіз закупівель в Prozorro. Зі свого боку бізнес сектор визначає переваги залучення в управлінські процеси та можливість сприяння розвитку своєї територіальної громади (рис. 1)

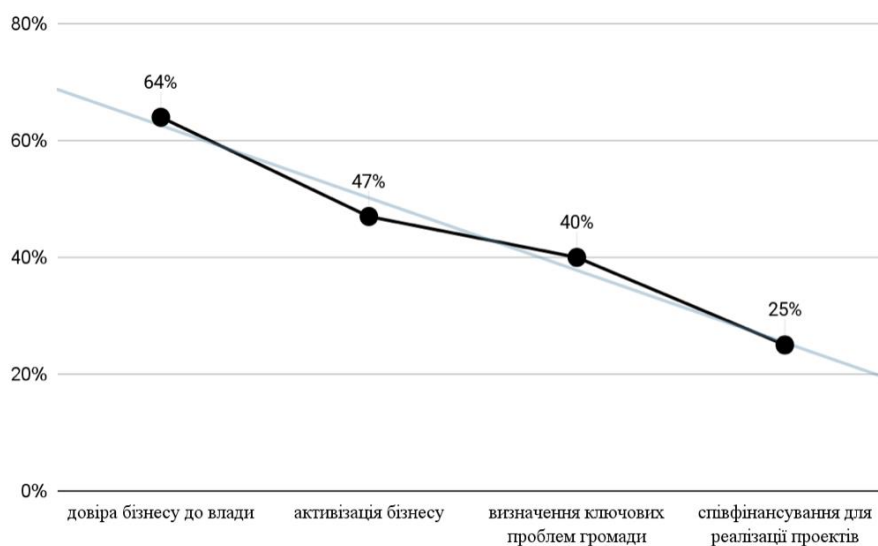

Рис. 1. Ключові переваги для бізнесу їх залучення до партнерства з органами державної влади

Примітка. Складено автором на основі джерела [2]

Електронні петиції та майданчики здійснення електронної демократії слугують ефективним інструментом взаємодії громади, місцевого самоврядування та бізнес сектору. Хмельницька міська територіальна громада активно впроваджує E-Dem відкрите місто, особистий кабінет мешканця MyCity та інші електронні сервіси, що розміщені на веб-сайті Хмельницької міської ради із комфортним розташуванням в розділі Мешканцю. Також е-петиції ефективно функціонують в Красилівській та Волочиській територіальних громадах, де зазначається деталі петиції, такі як: автор, дата подання, початок та закінчення збору підписів, кількість голосів та їх максимально необхідна кількість, кінцева інформація щодо підтримки запиту.

Як було зазначено раніше, переважно партнерство розвивається у сфері освіти, тому корисним є функція подачі електронної заявки на чергу в дитячий садочок, яку можна спостерігати на веб-порталі кожної громади Хмельницької області. Департаментом освіти та науки Хмельницької міської ради розроблено зручний портал, де можна перевірити стан реєстрації дитини за вибраним закладом дошкільної освіти, роком вступу та віковою групою.

Напрямок діджиталізації адміністративних послуг наразі активно впроваджується у Шепетівській громаді. Результати першої всеукраїнської оцінки якості адмінпослуг, проведеної протягом листопада-грудня 2021 року, вказують на проблеми, з якими стикаються відвідувачі та основні недоліки у роботі Центру надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) зазначені на рис. 2 [4]. Відповідно до потреб громади, ЦНАП постійно розширює свою базу послуг та вдосконалює їхній асортимент. Зараз, наприклад, команда запускає програму під назвою «Ветеран», в рамках якої фахівці ЦНАПу визначають спеціалізовані послуги та розроблять окремі вікна обслуговування для ветеранів. Ця програма також входить до послуг, що будуть перенесені в діджитал-простір, згідно з проєктом загальної цифровізації ЦНАПу. Також зараз Шепетівська громада готується до презентації свого проєкту на фіналі програми «Громада 4.0», що відбудеться восени 2023 року.

Рис. 2. Основні причини незадоволення громадян роботою Центрів надання адміністративних послуг

Примітка. Складено автором

Ці цифри свідчать про те, що існують важливі виклики, які потребують вирішення для покращення досвіду громадян під час звернення до ЦНАПів. У 2023 році рівень задоволеності послугами ЦНАП у Хмельницькій області складають на 977 відгуків є 80,8%.

Реформа децентралізації демонструє результати ефективності здійснених змін в Україні, особливо чітко це стало помітно з моменту повномасштабного вторгнення та введення воєнного стану на території України. У ході розвитку децентралізації органами місцевого самоврядування важливим аспектом для взаємодії громади, бізнес сектору та влади стало соціальне партнерство, що дає змогу підтримувати зворотній зв'язок між сторонами та взаємодіяти задля всебічного розвитку територіальної громади та задоволення її нагальних потреб.

Хмельницька область гідно прийняла такий виклик і до сьогодні усіма способами територіальні громади намагаються розвиватися та сприяти загальному добробуту країни та надавати допомогу усім, хто цього потребує, при цьому докладати зусиль задля розвитку громади у партнерстві, цифровізації та поширення цінностей, що притаманні цивілізованому сучасному суспільству. Інструменти взаємодії громадськості, приватного сектору та органів державної влади передбачають широкий спектр взаємодії, проте в територіальних громадах Хмельницької області найбільш поширеними є електронні петиції та електронні черги, а також діджиталізація надання адміністративних послуг. Вдалі практики залучення інструментів участі в територіальних громадах Хмельницької області варті уваги для наслідування іншими територіальними громадами та аналізу досягнутих результатів з метою подальшого соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Дашборд результатів опитування рівня залучення всіх зацікавлених сторін до процесу відбудови. розроблено Центром розвитку інновацій. Проект «Прозора та демократична відбудова». URL: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMjcwZGVhOGEtNWUzYS00NDVhLWFjYTYtYTYxMmM1MzgwZTUwIiwidCI6IjA3MTI4NTIILWU1YjctNGFhNy1iYTY0LTVmNDNhMDFhZjBkMyIsImMiOiI9&pageName=ReportSection24f6e7682157a234922&fbclid=IwAR1JpF9DHLdyxmCywiOOMSa463tK46MeqCFVm0B78Us1DsL4VA0gqy4BnJA>

2. Звіт за результатами роботи програми USAID DOBRE. Як територіальні громади можуть покращити залучення й підтримку розвитку місцевого бізнесу. збірник. Київ. 2022. 50 с.

3. Положення про порядок загальної міської електронної реєстрації дітей дошкільного віку до закладів дошкільної освіти Хмельницької міської територіальної громади. Дод. 1 до рішення сесії міської ради № 26 від 14.07.2021. URL : <https://dnz.khm.gov.ua/uploads/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B0.pdf>

4. Положення про Центр надання адміністративних послуг. Додаток 8 до рішення XXV сесії Шепетівської міської ради VII скликання №17 від 26 вересня 2017 року. URL : <https://shepetivka-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2018/01/Polozhennya.pdf>

Ковтун Ірина Броніславівна,

кандидатка наук з державного управління, доцентка

*перша проректорка, доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток науки державного управління потребує постійного переосмислення методів, які використовуються в ході досліджень різноманітних теоретичних та прикладних проблем, зокрема тих, які виникають у сфері місцевого самоврядування. Сам демократичний характер місцевого самоврядування, його гнучкість, якої вимагає сьогодення, нестабільність зовнішнього середовища функціонування системи місцевого самоврядування, зумовлена військовим станом, ставлять перед наукою державного управління нові виклики. Одним із них є пошук актуальних методів, за допомогою яких здійснюються наукові дослідження проблем розвитку місцевого самоврядування і які дозволяють дійти до обґрунтованих результатів у вигляді конкретних пропозиції шляхів вирішення цих проблем.

Для дослідження проблем розвитку місцевого самоврядування закономірно повинні використовуватися низка загальних методів. Так, системний метод вимагає від науковця не лише дослідити окремі складові об'єкта вивчення, а й встановити різного роду зв'язки у ньому, тобто об'єднати їх у певну систему. У решті решт саме місцеве самоврядування представлене системою [1], яка є досить розгалуженою і містить багато взаємопов'язаних елементів. При використанні цього методу важливим є виділення керівних та керованих підсистем, чітке бачення їхнього складу, особливостей, функцій, повноважень тощо у місцевому самоврядуванні. Цей метод, крім наукового, має і прикладне значення, адже застосовуючи його керівники місцевого самоврядування мають змогу системно оцінити минуле, теперішнє і майбутнє очолюваної ними територіальної громади, органу місцевого

самоврядування, регіону, виокремивши максимальну кількість її складників та їхніх взаємозв'язків. Використання системного підходу дозволяє виявляти раніше не помічені властивості, які є важливими для розуміння сутності процесів управління в територіях, визначення можливих шляхів їх розвитку. Надзвичайно важливим застосування системного підходу виявилось в процесі добровільного об'єднання територіальних громад [2]. Ті громади, які зуміли комплексно підійти до аналізу складових ресурсного потенціалу об'єднаних населених пунктів, визначення ефективної економічної бази майбутньої територіальної громади, можливостей забезпечення добробуту населення змогли сформулювати спроможні територіальні громади.

Візуалізувати такі системи можливо за допомогою методу моделювання, який дає змогу уявляти моделі організації роботи органів місцевого самоврядування, територіальних громад, регіонів, апробувати зв'язки між їхніми підсистемами, шукати найкоротші або найоптимальніші комунікативні ланцюги в середині цих систем і підсистем для раціонального вирішення тих чи інших проблем.

Надзвичайно корисним для науки державного управління в контексті вивчення проблем розвитку місцевого самоврядування є всебічне використання досягнень інших наук – юридичної, економічної, історичної, філософської, психологічної, соціологічної, політичної, національної безпеки. Також актуальними для застосування, на наш погляд, є підходи аксіології – науки про цінності, та археології – науки про походження влади. Саме міждисциплінарний підхід у поєднанні із системним створюють всебічне уявлення про максимальну кількість економічних, соціальних, політичних, правових та інших суспільних процесів та явищ, які супроводжують розвиток суб'єктів місцевого самоврядування.

Важливість історичного методу дослідження проблем розвитку місцевого самоврядування є беззаперечною, оскільки саме історичні джерела стверджують про сталу традицію місцевого самоврядування в нашій державі, про широку суспільну підтримку самоврядних процесів і явищ на території України та щоразу переконує нас шукати шляхи майбутнього утвердження, зміцнення гарантій розвитку такої специфічної форми організації публічної влади як місцеве самоврядування.

Особливої актуальності в сучасних реаліях євроінтеграції набуває порівняльний (компаративний) метод, який полягає у виявленні й дослідженні спільних і відмінних рис в організації роботи аналогічних або близьких за статусом органів публічної влади різних країн. Застосування цього методу має на меті виявити переваги та недоліки певних органів і процедур, а також умови, в яких вони проявляють себе [3, с. 216].

Однозначно важливим для аналізу проблем розвитку місцевого самоврядування є аналіз законодавства, в ході якого ідентифікуються можливі недоліки або проблеми у системі самоврядування, а також виявляються пропозиції до змін в законодавстві, які можуть бути необхідні для поліпшення ситуації.

Найбільш застосовуваними загальними методами вивчення проблем розвитку місцевого самоврядування є такі, як аналіз і синтез (уявне розкладання цілого на частини та узагальнення цілого з частин), індукція і дедукція (рух від часткового до загального та від загального до часткового відповідно), аналогія (уподібнення одних процесів та явищ іншим), гіпотеза (висловлення припущення, яке має бути перевірене на істинність) та ін.

Усі методи дослідження проблем розвитку місцевого самоврядування взаємодоповнюють один одного, знаходяться у нерозривній єдності, допомагають

дослідникам всебічно, об'єктивно вивчати відповідний предмет. Ці методи дослідження можуть бути використані окремо або в синергічному поєднанні для отримання комплексного уявлення про стан місцевого самоврядування та для виявлення можливих шляхів вирішення його проблем. А у цьому контексті дуже важливим, на наш погляд, є процес поєднання науки і практики у вирішенні проблем розвитку місцевого самоврядування, що потребує підвищення ролі та значення наукових досліджень у сфері місцевого самоврядування та впровадження їх у практику життєдіяльності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, регіонів.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. ВВРУ. 1997. № 24. Ст. 170.

2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

3. Гулак Л. С. Наукові підходи до визначення теоретико-правового поняття місцевого самоврядування. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Вип.29. 2021. URL : <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5727523>.

Лалуєва Надія Миколаївна,

*асистентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

Доброжинський Андрій Віталійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного
управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Децентралізація влади є одним із ключових напрямів реформування державного управління в країні та передбачає передачу частини повноважень з центральної державної влади органам місцевого самоврядування. Актуальність даної теми полягає у необхідності підвищення ефективності управління в Україні, сприяючи кращому розумінню потреб місцевого населення відповідності міжнародним стандартам управління.

Питанням децентралізації влади приділено багато уваги вітчизняними науковцями, серед яких: Магновський І. Й., Шеденко З. П., Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Нижник Н. та ін. Проте досі виявляються прогалини у даному науковому напрямі, що зумовило вибір теми дослідження.

Децентралізація влади має позитивний вплив на ефективність управління в органах місцевого самоврядування, дозволяючи краще розуміти потреби і пріоритети місцевого населення, підвищує їхню відповідальність за свої рішення і створює умови для більш ефективного використання ресурсів. Однак децентралізація може мати і негативні наслідки, такі як дублювання функцій і витрат, ускладнення

координації дій органів місцевого самоврядування і виникнення корупції. Для того, щоб мінімізувати негативні наслідки децентралізації, необхідно розробити ефективні механізми координації дій органів місцевого самоврядування і запобігання корупції, а також надати належне фінансове забезпечення [1, с. 32].

Процес децентралізації в Україні розпочався у 2014 році, після Революції Гідності. Основною метою реформи було створення ефективної і відповідальної місцевої влади, здатної забезпечити комфортне та безпечне середовище для життя громадян.

Реформа децентралізації в Україні призвела до суттєвих змін в організації місцевого самоврядування. Однією з головних ініціатив була ліквідація районів і створення територіальних громад, що дозволило ефективніше розподіляти повноваження та ресурси між центром і місцевістю. Замість 490 районів утворено 1439 територіальних громад, об'єднуючи від 10 до 100 населених пунктів. Ця реорганізація сприяла більш активному участі громадян у місцевому самоврядуванні та поліпшенню надання місцевих послуг. Поряд з цим, передача повноважень від державної влади органам місцевого самоврядування була кроком у напрямку підвищення ефективності системи. Загалом, 103 повноваження, включаючи освіту, охорону здоров'я, культуру, комунальне господарство та соціальний захист населення, було передано на місцевий рівень, що дало можливість місцевим органам влади самостійно вирішувати локальні проблеми та покращити якість надання послуг. Фінансова децентралізація, яка включала направлення 70% податків і зборів до місцевих бюджетів, також мала значний вплив на розвиток місцевого самоврядування та підвищення якості життя громадян [2, с. 254-255].

Однак, необхідно продовжувати роботу над забезпеченням належного фінансування місцевих бюджетів, покращенням кадрового забезпечення місцевих органів влади та підтримку розвитку місцевого самоврядування.

Децентралізація влади є одним із головних аспектів реформування державного управління у багатьох країнах світу. Хоча вона і має різні форми та прояви, але в цілому спрямована на підвищення ефективності управління, демократизацію суспільства та розвиток місцевого самоврядування. У країнах Європи децентралізація є одним із основних принципів державного управління, а органи місцевого самоврядування мають широкий спектр повноважень у таких сферах, як освіта, медицина, культура та спорт. У США органи місцевого самоврядування, мають широкий спектр повноважень, які можуть бути делеговані або передані від держави до окремих штатів або громад. У Китаї в останні десятиліття відбулася значна децентралізація влади, яка спонукала зростання економічного розвитку на місцях [3, с. 33-36]. Адаптація та застосування зарубіжного досвіду також сприятиме покращенню процесу децентралізації в Україні.

Отже, децентралізація є важливим інструментом реформування державного управління, має як позитивні, так і негативні наслідки, які необхідно враховувати при її реалізації. Реформа децентралізації в Україні, незважаючи на існуючі проблеми, залишається важливим кроком у розвитку країни, сприяючи зміцненню місцевого самоврядування та покращенню якості життя громадян. Для її подальшого успіху необхідно розвивати місцеві бюджети, підвищувати ефективність управління громадами та брати до уваги досвід інших країн.

Література:

1. Магновський І. Й. Теоретико-правові аспекти сучасного розуміння категорії «децентралізація». *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. Вип. 3 (95). 2021. С. 27-38.
2. Шеденко З. П. Дев'ятиріччя реформи децентралізації: трансформаційні процеси на місцевому рівні. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали X Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників*. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 253-258.
3. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., та ін. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навч. посіб. Київ : 2017. 110 с.

Матійчук Надія Володимирівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Активна участь громадськості у місцевому самоврядуванні є важливою умовою для забезпечення ефективного управління громадою. Громадська участь показує, що органи місцевого самоврядування відкриті для спілкування з громадянами та готові враховувати їхню думку, що сприяє підвищенню довіри громадян до органів місцевого самоврядування.

В Україні дослідженнями участі громадськості у місцевому самоврядуванні займаються такі науковці: О. Овсієнко, О. Бойко, І. Світлий, О. Задорожний та ін. Проте, напрями активізації участі громадськості у місцевому самоврядуванні недостатньо розкриті та потребують детальнішого аналізу, особливо в сучасних умовах.

Розглядаючи громадськість як активну соціальну групу, яка об'єднує тих, хто стикається зі спільною проблемою на місцевому рівні та може спільно працювати над її рішенням, можна стверджувати, що взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю – це співробітництвом між цими органами та активними групами або окремими членами територіальної громади, спрямована на координацію дій для вирішення спільних проблем. Ця взаємодія має на меті як забезпечення успішного виконання функцій та місцевого самоврядування, так і ефективний захист прав і інтересів членів територіальної громади. В Україні існує низка законних та підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють участь громадськості в місцевому самоврядуванні. До них відносяться:

- Конституція України (ст. 140-143);
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- Закон України «Про доступ до публічної інформації»;
- Закон України «Про органи самоорганізації населення»;
- Закон України «Про звернення громадян»;

- Постанова Верховної Ради України №3748-ХІІ від 17.12.1993 р. «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні»;
- Наказ Міністерства Фінансів України №94 від 3.03.2020 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні»;
- Постанова Кабміну №996 від 3.11.2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»;
- Положення «Про громадські слухання»;
- Статути громад.

У Конституції України зазначено, що «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [1]. Незважаючи на наявність законодавчої бази, участь громадськості в місцевому самоврядуванні в Україні залишається недостатньою. З метою аналізу поточної ситуації 11.11.2023 р. нами було проведено опитування серед студентів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника щодо участі у місцевому самоврядуванні. В опитуванні взяли участь 52 студенти віком від 18 до 22 років. Питання було таке: «Що, на Вашу думку, заважає громадськості брати участь у місцевому самоврядуванні?». Результати наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати опитування щодо участі громадськості у місцевому самоврядуванні

Варіанти відповідей	Відповіді
Брак часу чи ресурсу	7,2 %
Загроза протидії з боку органів влади, керівництва тощо	10,8 %
Відсутність односторонніх	7,2 %
Незнання законодавства	19,8 %
Упевненість, що дії не принесуть бажаного результату	30,6 %
Побоювання виражати власну думку, бо це може осудити суспільство	18 %
Перешкоди відсутні	3,6 %
Інше	2,8%

Примітка. Складено авторкою.

Аналізуючи відповіді, можна побачити, що молоді найбільшою перешкодою вважає саме упевненість, що дії не принесуть бажаного результату. Розробка стратегії для вирішення проблем активізації громадськості у місцевому самоврядуванні, коли громадськість сумнівається у можливості досягнення бажаного результату, вимагає вдумливого підходу. Варто почати із створення діалогу між представниками місцевих органів влади та представниками громадськості. Вислухати їх побоювання та пропозиції, важливо відкрито спілкуватися та виявляти розуміння їхньої точки зору.

Для досягнення консенсусу можна використовувати різні стратегії та інструменти. Ось кілька напрямків активізації участі громадськості в місцевому самоврядуванні, які мали б взяти на озброєння органи місцевого самоврядування:

1. Залучення до участі. Проведення консультацій, громадських слухань та зустрічей місцевої влади з громадянами з метою вирішення важливих питань місцевого значення. Організація платформи для обміну ідеями та відгуками громадян щодо місцевого розвитку.

2. Освіта та навчання. Проведення органами місцевого самоврядування навчальних програм для громадян з питань місцевого самоврядування, де варто проводити детальний огляд процесу прийняття рішень, що призведе до розуміння важливості цього процесу та спричинить більшу вмотивованість громадськості брати участь у місцевому самоврядуванні.

3. Використання інформаційних технологій. Розробка мобільних додатків та онлайн-платформи для громадян, де вони можуть висловлювати свої думки, ставити запитання та надсилати пропозиції щодо розвитку міста чи села.

4. Публічне бюджетування. Впровадження механізмів, які дозволяють громадянам брати участь у розподілі частин місцевого бюджету на проекти та ініціативи, які їх цікавлять.

Конкретні заходи з активізації участі громадськості у місцевому самоврядуванні можуть визначатися з урахуванням конкретних умов та потреб кожної громади як у мирний час, так і під час воєнного стану. Ці стратегії можуть бути використані окремо або в комбінації для створення ефективної системи участі громадськості в місцевому самоврядуванні.

Отже, формування умов для активної участі громадськості в місцевому самоврядуванні є ключовим аспектом побудови демократичного суспільства. Саме влада має стати каталізатором передумов для перетворення громадськості на суб'єкт управління, на того, хто саме і здійснює владу в державі. Варто встановити механізми, які гарантують, що голос громади буде почутий та врахований. Активізація участі громадськості у місцевому самоврядуванні є важливою умовою для підвищення ефективності та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Форма опитування: <https://forms.gle/viWXynWvZPws9Zyr7>

Палюх Віталій Васильович,
аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Хитра Олена Володимирівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ТЕРИТОРІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ ДЕСТИНАЦІЯМИ НА ЗАСАДАХ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ

Зміна векторів розвитку туристичного ринку, посилення ролі інноваційної складової в туризмі, нові підходи до комунікаційної взаємодії між туристами й суб'єктами рекреаційної сфери потребують нових підходів до управління у цій галузі [1, с. 295].

Для того щоб краще використовувати свій конкурентний туристичний потенціал, а відтак, якісно вирізнитися на фоні інших дестинацій, регіони та території впроваджують концепцію Smart Tourist Destination, передбачену положеннями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки [2]. Крім того, у Національній економічній стратегії України на період до 2030 року забезпечення розвитку туризму визначено як один з драйверів соціокультурного й економічного розвитку регіонів. Одним із завдань сформульоване як «підтримка туристичних територій (дестинацій) та проектів на місцевому рівні» [3].

Дослідження міського середовища все частіше пов'язують з тематикою «гібридного урбанізму», тобто з'ясуванням, яким саме чином цифрові технології знаходять прояв у міському просторі, яке застосування вони можуть мати та які зміни можуть спровокувати. Складність розумних міських систем потребує розробки інтегрованого міського управління, заснованого на розумінні як фізичного, так і віртуального простору [4, с. 5]. Сталий розвиток туристичної дестинації полягає у забезпеченні та підтримці такої активності учасників ринку туристичних послуг, яка б за співвідношенням рівня та темпів розвитку була комплексно-пропорційною розвитку економічної, соціальної й екологічної сфер [5, с. 777].

В умовах розвитку глобальних інформаційних мереж цілі міста та регіони починають активно застосовувати smart-технології у багатьох сферах діяльності. Так, концепція Smart City спрямована на забезпечення високої якості життя людей та економічне зростання через активне впровадження у процеси життєзабезпечення міста інноваційних технологій [1, с. 295]. Концепція розумного міста містить чотири системні ланки взаємовідносин, що полягають у співвідношенні кількісних та якісних параметрів «дані – інформація – знання – інтелект» [6, с. 332]. Оскільки поняття «smart» було висунуте як ідея «розумності» (технологій, взаємовідносин, управління тощо), що асоціюється з розвитком міст і модернізацією промисловості, smart-туризм очікувано з'явився на світ, дозволивши пов'язати туристичну сферу з інформаційно-комунікаційними технологіями, що обумовлено насамперед змінами у споживчій поведінці туриста [6, с. 330; 7]. Як зазначають Н.В. Корж і Н.В. Онищук, «розумний» туризм поєднує віртуальне і фізичне, охоплює більш широкі техно-утопічні уявлення про напрямки і потребує серйозного управління; якщо електронний туризм охоплює всі етапи туристичного досвіду (до, під час та після подорожі), то «розумний» туризм формує враження безпосередньо під час подорожі [8, с. 49]. А.А. Мозговий та

А.А. Себта наголошують, що smart-туризм – це домінуюча тенденція сьогодення, завдяки якій як туристи, так і місцеві мешканці отримують можливість взаємодії з більш безпечним, зручним, цікавим середовищем [4, с. 8]. На основі хмарних обчислень і технології Інтернету речей (IoT) smart-туризм застосовують для інтелектуального сприйняття усіх видів туристичної інформації в DESTИНАЦІЯХ, таких як туристичні ресурси, туристична діяльність, економіка туризму, а також учасників туризму, зокрема, для реалізації послуг в режимі реального часу [9]. Загалом, smart-туризм є важливою складовою інтелектуальної стратегії міста, тоді як технологія IoT виступає ядром інтелектуальної інформаційної туристичної системи взаємовідносин та може бути виражена в універсальних туристичних додатках [6, с. 331].

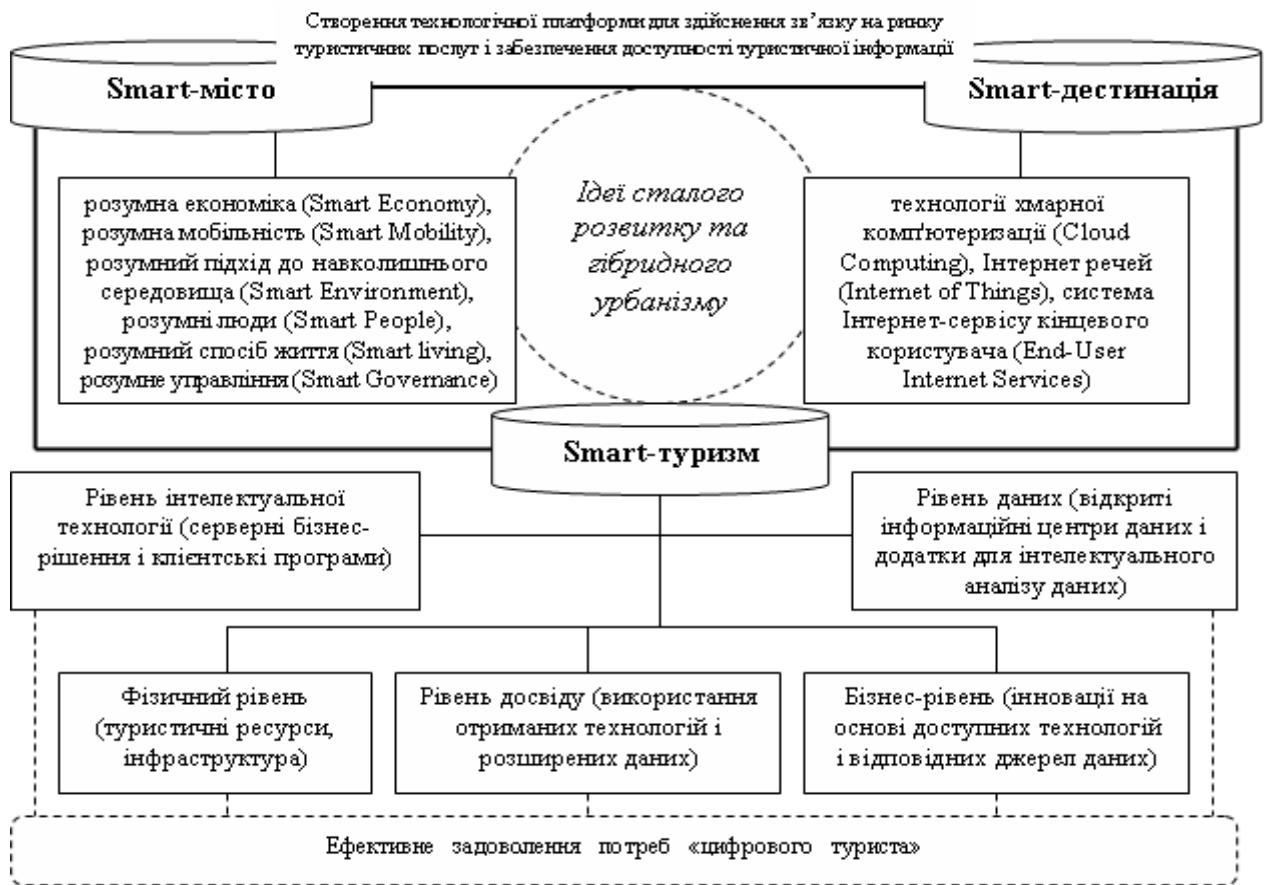

Рис. 1. Логіка виникнення та основні положення концепції формування smart-дестинацій

Примітка: розроблено авторами на основі [1, с. 295; 4, с. 5; 5, с. 777; 8, с. 49; 10]

Впровадження моделі комплексного розвитку туристичної дестинації на рівні макрорегіону та місцевому рівні має здійснюватися на засадах концепції Smart Tourism Destination. Інформаційна система «smart-дестинація» – це система, де місцеві адміністрації, туристичні компанії і туристи постійно взаємодіють, повторюючи такі дії: збір інформації про об'єкти і заходи, які проводяться у пункті призначення; аналіз широкого спектру інформації, зібраної за допомогою різних інтелектуальних алгоритмів, для з'ясування закономірностей туристичної поведінки

та операцій у пункті призначення; реалізація заходів для поліпшення місця призначення, щоб зробити його більш пристосованим до смаків і потреб туристів [11].

Проте для того, щоб smart-місто стало smart-дестинацією, необхідна спеціальна технологічна платформа, через яку забезпечуватиметься доступність туристичної інформації і здійснюватиметься зв'язок на ринку туристичних послуг. Smart-дестинації створюють нові ланцюги доданої вартості за рахунок революційного об'єднання ІКТ Інтернету 2.0, зусиль архітекторів і дизайнерів, міських планувальників та представників традиційного туристичного бізнесу. Для бізнесу «розумні» дестинації відкривають нові можливості удосконалення пропонуваніх продуктів і послуг, відпрацювання інноваційних бізнес-моделей [8, с. 50]. З точки зору споживача «розумне» середовище індивідуалізує одержані туристом враження і збагачує їх, дозволяє діяти без посередництва професійних туроператорів. Таким чином, головною відмінною рисою та перевагою smart-дестинації є її клієнтоцентричність. Ця інформаційна система, зрештою, дозволяє розв'язати одну з ключових проблем туристичної індустрії – неможливість автоматизації виробництва й реалізації туристичного продукту [4, с. 8].

Розумне управління туристичною дестинацією (Smart Tourism Destination) – це застосування інформаційних та комунікаційних технологій для розробки інноваційних підходів та інструментів до вдосконалення управління туризмом. Такими інструментами є використання хмарних технологій, мобільного зв'язку, штучного інтелекту та доповненої реальності. Цей підхід поєднує фізичну, інформаційну, комерційну і соціальну інфраструктуру туризму для удосконалення процесу розробки і просування комплексних туристичних продуктів. Використання цифрових інструментів також допомагає збирати і поширювати інформацію для полегшення ефективного розподілу туристичних ресурсів та інтеграції туристичних пропозицій на мікро- та макрорівні, забезпечуючи належне інформування потенційних споживачів про всі наявні туристичні можливості [5, с. 776]. А враховуючи, що туристичні дестинації переважно розглядаються як туристичні продукти, то їх можна ототожнювати з туристичними пропозиціями територій, тобто із сукупністю туристичних цінностей і послуг, які можуть придбати туристи, які перебувають на цій території [12, с. 166–167].

Різні дослідники до основних «туристичних» пріоритетів концепції Smart City зараховують: кластеризацію туристичної громадськості міста; запровадження Інтернету речей і хмарних технологій у різних сферах, а також розширення місць використання Wi-Fi (у т.ч. громадських місцях та транспорті); створення туристичного мобільного додатку міста; використання QR-кодів на всіх туристичних об'єктах, які дозволяють отримувати текстову, графічну, аудіо-інформацію багатьма мовами світу; впровадження єдиного туристичного квитка (City Tourism Card), а також Інтернет-картки туриста (наприклад, з використанням технології NFC на мобільних пристроях) [1, с. 296–298; 4, с. 5–6; 7].

Технології Smart-дестинацій впроваджуються в багатьох світових туристичних центрах: Барселоні, Лондоні, Гданську, Бостоні, Чикаго, Лас-Вегасі, Нью-Йорку, Шанхаї, Сідней, Лос-Анджелесі та ін. Основними перевагами для туристів є застосування карт лояльності, що дозволяє суттєво економити на витратах на харчування, проживання, транспорт, а також підвищення інформативності та безпеки туристичних подорожей [13]. «Розумні» міста Америки і Австралії акцентують увагу на відкритості муніципальних служб, використанні новітніх технологій для оптимізації транспортного забезпечення, міської електромережі, водопостачання,

паркувальних майданчиків, нічного освітлення тощо. У деяких країнах ініціативи щодо створення «розумних» destinations поширюються «згори» – владою на рівні країни або регіону. Цей тренд особливо простежується в Азії, де заохочення «розумного» набуває рис національної планової політики [8, с. 47–48].

Найявний також вітчизняний досвід у цій сфері: наприклад, основними складовими Smart-destination у Львові є: безпека в місті (Safe City), медицина (e-health), освіта (Smart Education), транспортна система (Smart Mobility), електроенергія (Smart Energy) та формування міста як креативного центру (Creative Hubs). Великим кроком вперед у створенні інноваційної структури туризму є створення картки міста «LvivCityCard», що надає такі безкоштовні можливості: проїзд у наземному електротранспорті; вхід в близько 20 музеїв/галерей; підйом на Вежу Ратуші; пішохідна і автобусна оглядові екскурсії містом; картка мобільного оператора, а також знижки у найкращих ресторанах та магазинах [13].

Таким чином, впровадження smart-концепції потребує інтегрованого і системного інноваційного підходу, який забезпечує узгодженість між стратегічним рівнем системи взаємовідносин (місією, концепцією і стратегією), рівнем їх ідеологій та імплементаційним рівнем. Впровадження концепції регіонального smart-туризму сприяє підвищенню ефективності функціонування туристичних destination та зміцненню їх конкурентних позицій на глобалізованому ринку шляхом підвищення інноваційної складової туристичного продукту, зростання лояльності споживачів, зменшення рівня невизначеності умов розвитку. Через різновекторність, ефективність застосування, перспективність і прогресивність розвитку доцільно визначити smart-принцип як парадигму сучасних туристичних міст, інноваційний інструмент ведення міжнародного туристичного бізнесу та економічного зростання [6, с. 330]. Втім, «розумність» туристичної destination визначається не тільки її інформаційно-комунікаційними інноваціями, а й технологіями, які дозволяють покращити людську мобільність і сприяють людському розвитку, а органам влади розробляти політику, засновану на знаннях і передових послугах для гостей. Отже, імідж destination у контексті «розумного» туризму являє собою складну соціальну конструкцію, в якій задіяні органи місцевого врядування, бізнес, мешканці громади і туристи [8, с. 51].

Література:

1. Дащук Ю. Є., Лепкий М. І. Досвід використання smart-технологій в управлінні туристичним продуктом міста. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 3 (14). С. 294–299. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/51.pdf (дата звернення: 29.11.2023).
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова КМУ від 3 березня 2021 р. № 179 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
4. Мозговий А. А., Себта А. А. Інформаційна система «смайт-destination» як засіб сталого розвитку туризму в містах. *Географія та туризм*. 2019. Вип. 53. С. 3–8.

5. Тимошенко Т. О. Концепція розумного управління туризмом в рамках виконання стратегій сталого розвитку територіальних громад. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2021. № 3. С. 771–796.
6. Туник О. М. Смарт-туризм: система взаємовідносин в дестинації. *Міжнародний туристичний бізнес: зб. наук статей / відп. ред. А. А. Мазараки*. Київ: КНТЕУ, 2017. С. 329–335.
7. Рябев А. А., Тонкошкур М. В., Кравцова С. В. Концепція «Smart City» та її вплив на сферу туризму в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1098/1055> (дата звернення: 29.11.2023).
8. Корж Н. В., Онищук Н. В. Фактори інноваційного розвитку туристичних дестинацій. *Економіка і організація управління*. 2021. № 4 (44). С. 45–54.
9. Wang D., Li X.R., Li Y. China's «smart tourism destination» initiative: A taste of the service-dominant logic. *Journal of Destination Marketing & Management*. 2013. Vol. 2 (2). pp. 59–61.
10. Lamsfus C., Martin D., Alzua-Sorzabal A., Torres-Manzanera E. Smart tourism destinations: An extended conception of smart cities focusing on human mobility. *Information and Communication Technologies in Tourism / I. Tussyadiah & A. Inversini (Eds.)*. Heidelberg, Germany, 2015. pp. 363–375.
11. Kooa Ch., Shinb S., Gretzel U., Hunterd W.C., Chung N. Conceptualization of Smart Tourism Destination Competitiveness. *Asia Pacific Journal of Information Systems*. 2016. Vol. 26. No. 4. pp. 367–384.
12. Кифяк В., Кифяк О. Діджиталізація процесів розвитку туристичних дестинацій у західноукраїнських прикордонних регіонах. *Вісник THEU*. 2020. Вип. 2. С. 162–173.
13. Басюк Д. І., Срібна С. В., Примак Т. Ю. Досвід країн Європейського Союзу щодо розвитку смарт-дестинацій. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6823> (дата звернення: 29.11.2023).

Чалабієва Маріям Рзаївна,
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник Науково-дослідного інституту державного
будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Загальний контекст терміна «цифрова трансформація» включає не лише технічну модернізацію, але й глибоке переосмислення організаційних методів та способів взаємодії між установами та організаціями за допомогою сучасних технологій та аналізу даних.

Протягом останнього десятиліття активний розвиток цифрових технологій значно змінив світовий розвиток, викликавши нову промислову та технологічну

революцію. Зараз спостерігається перехід від інформаційного суспільства до цифрового суспільства.

Цифрова трансформація активно впливає на різні сфери життя, включаючи органи місцевого самоврядування. Зокрема, вона призводить до зміни способів взаємодії органів державної влади з громадянами та переосмислення інститутів громадянського суспільства. Україна також не залишається осторонь цього світового тренду і ефективно реалізує реформи у сфері цифрової трансформації, але наразі велика частина органів місцевого самоврядування ще потребує модернізації і подальшого впровадження цифрових технологій.

Цифрова трансформація в місцевому самоврядуванні представляє собою комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення та модернізацію процесів. Ці заходи включають перегляд технологічних та організаційних аспектів та базуються на впровадженні й розвитку цифрових комунікаційних засобів для забезпечення більш ефективної взаємодії з громадянами в процесі задоволення їхніх потреб та очікувань.

У сучасному цифровому суспільстві, органи місцевого самоврядування повинні виконувати нові ролі і брати на себе нові обов'язки. Цей процес передбачає наявність відповідних цифрових навичок, знань, вмінь та компетентностей серед державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Планування цифрових перетворень у громадах передбачає врахування культурних та освітніх змін, що відбуваються. Зміна ролі та структури системи місцевого самоврядування є актуальною в умовах цифрової трансформації, і це включає в себе створення сучасних Цифрових громад.

Серед основних напрямків цифрової трансформації місцевого самоврядування виділяються: розвиток цифрових компетентностей посадових осіб, цифрова трансформація територіальних громад, модернізація муніципального управління, покращення цифрової взаємодії влади та бізнесу, а також впровадження цифрових технологій у виборчу систему, зокрема на місцевих виборах.

Цифрова компетентність охоплює впевнене, критичне та відповідальне використання та взаємодію з цифровими технологіями для навчання, роботи та активної громадянської участі у житті суспільства. Компетентність включає інформаційну грамотність, використання даних, комунікацію, створення цифрового контенту (включаючи основи програмування), безпеку кібернетичного простору, знання основ цифрової гігієни та розв'язання поточних проблем у процесі користування інформаційно-комунікаційними технологіями.

Для розвитку цих компетентностей необхідні базові знання, навички та поважне ставлення до цифрових технологій, які підтримують комунікацію, творчість та інноваційність. Посадовцям також потрібно розуміти загальні принципи та логіку цифрових технологій, основи функціонування пристроїв та алгоритми програм.

Важливим є критичний підхід до достовірності та надійності інформації та даних, а також усвідомлення юридичних та етичних аспектів використання цифрових технологій. Посадовці мають сприяти розвитку громадянської активності та соціальної інтеграції через використання цифрових технологій.

Крім того, у сучасному світі важливо враховувати можливості використання штучного інтелекту для оптимізації адміністративних завдань у муніципальному управлінні та наданні послуг громадянам.

Також важливо змінювати взаємовідносини з бізнесом у контексті цифрової трансформації, забезпечуючи орієнтацію муніципального управління на кінцевий результат при взаємодії з бізнесом усіх рівнів.

Поступова технологічна модернізація, хоча вона є природним етапом еволюції системи управління, не зовсім тотожна цифровій трансформації. Цифрова трансформація є глобальною цивілізаційною революцією, яка трансформує інформаційне суспільство в цифрове. Цей процес впливає на всі аспекти життя, від економіки до особистого життя громадян, і він триватиме принаймні ще 10 років.

Цифрову громаду слід розуміти як певну систему управління територіальними громадами, яка ґрунтується на цифровому врядуванні і використанні інформаційно-комунікаційних технологій, таких як великі бази даних та штучний інтелект. Ця концепція передбачає, що цифрові технології створюють нові можливості для удосконалення діяльності публічних органів.

Роль керівників держави та органів місцевого самоврядування в цифровій громаді важлива, і вони повинні розуміти необхідність переходу до цифрового врядування та використання цифрових платформ для задоволення потреб громадян.

Водночас цифровізація відкриває перед суспільством широкі можливості для покращення ефективності та прозорості діяльності державних органів влади. Завдяки цифровим інструментам і системам, процес прийняття та виконання рішень стає більш прозорим і доступним для громадян. Оперативність у взаємодії з громадянами і спрощена комунікація завдяки цифровим каналам сприяють швидкому реагуванню на потреби населення та вирішенню проблем. Такий позитивний вплив цифровізації сприяє більш відкритому та доступному управлінню державними справами.

Отже, цифрова трансформація місцевого самоврядування в Україні відкриває широкий простір для дослідження різних аспектів її функціонування, включаючи цифрові послуги та цифрову комунікацію між громадянами та органами місцевого самоврядування.

*Юричина Ірина Анатоліївна,
асистентка кафедри публічного управління та адміністрування,
аспірантка Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Останні дослідження показують, що в галузі «публічне управління» та «управління місцевим економічним розвитком» все частіше зростає інтерес науковців стосовно різних процесуальних та інституційних аспектів планування місцевого економічного розвитку, і на цій основі, вироблення певних організаційних механізмів, здатних охопити різноманітні сфери економічного розвитку громади. На сьогодні на законодавчому рівні поняття «організаційний механізм» та «організаційний механізм місцевого економічного розвитку» не існує, тому вважаємо за необхідне проаналізувати їх.

Науковці розкривають поняття «організаційного механізму» як перелік певних складових елементів, які в сумі утворюють організаційну основу певних процесів та явищ. Тобто, організаційний механізм розглядається з позиції організаційних та

управлінських дій, створення організаційної структури, взаємозв'язків між її елементами, процесами для досягнення основної мети шляхом забезпечення досягнення поставлених цілей [1].

Рис. 1 Структура організаційного механізму

Примітка: Систематизовано автором на основі [2, с. 45-46].

Тобто, організаційний механізм управління – це система, призначена для практичної реалізації управління та досягнення поставлених цілей, має певну структуру, методи, важелі та засоби впливу на об'єкт управління за відповідного нормативно – правового та інформаційного забезпечення.

Під поняттям «організаційний механізм місцевого економічного розвитку» розуміємо, сукупність взаємопов'язаних елементів, які забезпечують ефективне управління економічним розвитком громади, зокрема:

1. Органи місцевого самоврядування, які мають повноваження у сфері економічного розвитку. До їхніх функцій належать розробка стратегії економічного розвитку громади, залучення інвестицій, підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток трудових ресурсів тощо.

2. Інституції місцевого економічного розвитку, які створені для надання допомоги органам місцевого самоврядування у реалізації їхніх повноважень у сфері економічного розвитку. До таких інституцій можуть належати центри економічного розвитку, агентства регіонального розвитку, інноваційні центри тощо.

Інституції місцевого економічного розвитку громадвиступають саме тими організаціями, які формують осередок фахівців, що допомагають громадам визначати проблеми, розуміти шляхи їх вирішення, аналізувати виклики та можливості, брати активну участь у проектах.

3. Стейкхолдери, які беруть участь у процесі ефективного забезпечення місцевого економічного розвитку. До них належать місцевий бізнес, трудові ресурси, громадськість тощо. Залучення зацікавлених сторін до процесу місцевого економічного розвитку є важливим фактором його успіху, адже вони можуть надавати важливу інформацію та експертизу, а також сприяти реалізації заходів з місцевого економічного розвитку.

4. Сприятливе законодавче та нормативне середовище. Створюючи сприятливе законодавче та нормативне середовище для розвитку місцевої економіки, органи

державної влади можуть сприяти ефективному функціонуванню організаційного механізму місцевого економічного розвитку. Таке середовище може включати в себе:

1) Нормативно-правові акти, які сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, залученню інвестицій, розвитку трудових ресурсів тощо.

2) Механізми стимулювання місцевого економічного розвитку.

Вважаємо, що для ефективного забезпечення організаційного механізму місцевого економічного розвитку необхідно:

— Створити сприятливе законодавче та нормативне середовище для розвитку місцевої економіки.

— Забезпечити належне фінансування заходів з місцевого економічного розвитку.

— Розвивати кадровий потенціал органів місцевого самоврядування та інституцій місцевого економічного розвитку.

Організаційний механізм місцевого економічного розвитку є одним із ключових факторів, що впливають на успішність місцевого економічного розвитку, тому він повинен бути адаптований до конкретних умов кожної громади.

Отже, організаційний механізм місцевого економічного розвитку є складним і багатогранним. Його ефективність залежить від багатьох факторів, зокрема від залучення всіх зацікавлених сторін, координації зусиль органів місцевого самоврядування, інституцій місцевого економічного розвитку та зацікавлених сторін, ефективного використання наявних ресурсів, створення сприятливого законодавчого та нормативного середовища, належного фінансування заходів з місцевого економічного розвитку та розвитку кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування та інституцій місцевого економічного розвитку.

Література:

1. Гавриляк О. Організаційний механізм управління діяльністю підприємства. *Керівник.info*. 2012. URL : <http://kerivnyk.info/2012/04/gavryljak.html>.

2. Грузнов І. І. Організаційно-економічні механізми управління. Одеса : Астропрінт, 2000. 292 с.

СЕКЦІЯ 3

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ

Бачмага Діана Андріївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Ефективна публічна комунікація є важливим фактором демократичного розвитку держави та становлення громадянського суспільства. Основною метою комунікації є «створення зовнішнього і внутрішнього політико-соціально-психологічного середовища, сприятливого для успішної роботи органів влади, забезпечення бажаної поведінки громадськості щодо цього органу влади» [1, с.154].

Розвиток публічно-управлінської комунікації в незалежній Україні є складним та цікавим процесом, який відбувався під впливом різноманітних факторів, таких як політичні зміни, соціально-економічна ситуація, технологічні інновації та інші. З самого початку своєї незалежності в 1991 році, Україна стала свідком великих перетворень у всіх сферах суспільства, і публічно-управлінська комунікація не була винятком.

На початку 1990-х років, після розпаду Радянського Союзу, Україна вступила на шлях будівництва своєї державності. У цей період відбувалися значущі зміни в системі влади та управління. Однією з ключових складових стала публічно-управлінська комунікація, яка визначала взаємовідносини між владою та громадянами. Відбувається становлення демократичних інститутів, зокрема, органів місцевого самоврядування. У 1991 році в Україні було зареєстровано лише 324 громадські організації, однак вже до 1999 року їхня кількість зросла до 4437, включаючи місцеві осередки. У період з 1992 по 1999 рік загальна кількість всеукраїнських і міжнародних громадських організацій зросла з 152 до 1118 [2].

У 2000-ті роки важливим етапом стало створення та розвиток електронних засобів масової інформації та інтернет-платформ. Це дало змогу широкому колу громадян отримати доступ до актуальної інформації та взяти участь у дискусіях з питань, що стосуються їхнього життя та країни в цілому. Ігнорування владою потреб суспільства призвело до того, що громадяни України ставали все більш байдужими до того, що відбувається навколо них. Це проявлялося в низькому рівні громадянської активності. Основною причиною низького рівня громадянської активності була відсутність у громадян віри в те, що їхні зусилля можуть принести реальні результати.

Переломним моментом можна вважати вибори Президента України 2004 р. Пам'ятаємо, що за результатами президентських виборів розпочався масовий загальнодержавний страйк, який отримав назву Помаранчева Революція [3, с. 83].

Слід зазначити, що саме під час Помаранчевої Революції відбулися важливі події в розвитку публічно-управлінської комунікації. З одного боку, це був період активного використання інформаційних технологій та соціальних мереж для координації дій протестуючих та широкого масового інформування громадян про ситуацію в країні. З іншого боку, ці події також підкреслили важливість діалогу між владою та громадянами, а також важливість відкритості та прозорості в прийнятті рішень на державному рівні.

На початку 2010-х років, в Україні відзначилася активізація громадянського суспільства, що широко використовувало соціальні медіа для організації неформального діалогу. Зокрема, студенти, місцеві активісти та представники неурядових організацій стали активними учасниками цього процесу. Соціальні мережі стали важливим інструментом для обміну ідеями, планування подій та координації акцій.

У 2014 році Україна зіткнулася з новим викликом - Революцією Гідності, що привела до важливих змін у країні. Цей період також відзначився активним використанням інформаційних технологій та соціальних мереж для координації дій громадян та отримання актуальної інформації. Гідність та прагнення до більш прозорого та відкритого управління підштовхнули до розвитку нових форм комунікації між владою та громадянами.

Згідно із соціологічним дослідженням, що проводила служба Центру Разумкова разом із Фондом «Демократичні ініціативи» у період з 6 по 12 березня 2015 року, виявлено низький рівень довіри громадян до інститутів влади. Більшість опитаних не висловлюють підтримки діям Уряду, Верховної Ради та Прем'єр-Міністра України (близько 57%), а також не довіряють політичним партіям (понад 75%) та місцевій владі (52,5%) [4, с. 4].

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на взаємодію між владою та громадянами в Україні, а також на розвиток публічно-управлінської комунікації в громадянському суспільстві. Протягом 2019-2021 років цей період вимагав від української влади активного втручання та високого рівня співпраці з громадськістю для подолання складнощів та невизначеностей, пов'язаних із здоров'ям та економікою.

У 2022 році після повномасштабного вторгнення РФ на територію України, країна стикнулася з серйозними викликами та загрозами, тому комунікація між владою та громадянами набула особливого значення. За результатами соціологічного опитування у 2023 році, виявлено, що 61% респондентів вважають, що події в Україні розвиваються у правильному напрямі, порівняно з 20% на початку війни у 2022 році [5]. Це може свідчити про певне покращення розуміння громадянами дій влади і покращення комунікації між ними.

Розвиток публічно-управлінської комунікації в Україні є важливим елементом сучасного суспільства. Широкий доступ до інформації та можливості висловлювання власної думки роблять громадян активними учасниками у прийнятті рішень та формуванні суспільної політики. Розвиток публічно-управлінської комунікації не лише сприяє збільшенню впливу громадян на управлінські рішення, але й сприяє зміцненню демократичних цінностей та формуванню відповідального громадянства.

Література:

1. Tymofieiev, S. (2019). THE ROLE OF TRANSPARENCY AND OPENNESS OF GOVERNMENT IN THE DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY. *Public Administration and Regional Development*, 1(3), p. 142-161.

2. Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2000 р.: Послання Президента України до Верховної Ради України 2001 рік від 06. 03.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002100-01#Text>

3. Пивовар. М. С. Політико-правові механізми взаємодії державної влади й опозиції в Україні. *Юридичний електронний журнал*. 2021. С. 83-85.

4. Архипова Є. О., Дмитренко Н. О. Ефективна комунікація між органами державної влади та громадськістю як умова розвитку демократичного суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 1. С. 92-96.

5. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023р.): веб-сайт. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-2023r>

Бідула Владислав Олегович,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МЕТОД «МОЗКОВОГО ШТУРМУ» ТА МЕТОД «КОНФЕРЕНЦІЇ ІДЕЙ» : СПІЛЬНЕ І ВІДМІННЕ

Для того, щоб з'ясувати різницю між цими поняттями, у першу чергу варто зрозуміти значення кожного з них. Термін «мозковий штурм» визначає метод творчого розв'язання проблем, при якому група людей збирається разом для інтенсивного та вільного обговорення ідей та пропозицій. Основна ідея інструменту полягає в тому, щоб сприяти вільному вираженню думок та стимулювати творчий процес, не обмежуючись критикою чи оцінкою на етапі генерації ідей. Це сприяє розробці нових концепцій, вирішенню проблем, а також сприяє підвищенню креативності та взаємодії в групі.

Метод «конференція ідей» передбачає вирішення проблем чи генерації нових ідей, при якому група людей обмінюється своїми думками, ідеями та досвідом на певну тему чи завдання. Цей процес може включати в себе дискусії, презентації, обговорення та спільну роботу з метою знаходження інноваційних рішень або створення нових концепцій. Робота може бути організована в різних форматах, таких як зустрічі в реальному чи віртуальному середовищі, воркшопи, семінари тощо. Головна ідея полягає в тому, щоб залучити різноманітні погляди та досвід учасників для того, щоб збагатити процес творчого мислення та сприяти виникненню нових та інноваційних ідей.

За своєю концепцією ці два методи є досить схожими, але мають деякі ключові відмінності. До спільного можна віднести три основні аспекти:

-Мета: обидва методи спрямовані на генерування максимальної кількості ідей у короткий проміжок часу.

-Учасники: обидва методи вимагають участі групи людей.

-Процес: обидва методи використовують вільну, безоцінну атмосферу для стимулювання творчості.

Якщо брати відмінності цих методів, то основними є також три аспекти:

-Роль лідера: у методі «мозкового штурму» лідер групи визначає правила і час сеансу, а також підсумовує ідеї. У методі «конференції ідей» роль лідера менш важлива, оскільки учасники самі організують свою роботу.

-Формат: у методі «мозкового штурму» сеанс зазвичай проводиться в групі, яка сидить у колі. У методі «конференції ідей» сеанс може проводитися в групі або індивідуально, а учасники можуть працювати в парах або невеликих групах.

-Оцінка ідей: у методі «мозкового штурму» оцінка ідей відкладається до завершення сеансу. У методі «конференції ідей» – в ході сеансу.

Краще зрозуміти різницю між цими поняттями можна за допомогою конкретних прикладів:

-Метод «мозкового штурму»: група інженерів збирається, щоб обговорити нові ідеї для дизайну нового продукту. Лідер групи визначає правила сеансу, такі як заборона критики ідей і пошук нових, навіть якщо вони здаються непрактичними. Учасники групи по черзі висловлюють свої ідеї, а лідер записує їх на дошці. Після завершення сеансу ідеї оцінюються групою.

-Метод «конференції ідей»: група вчителів збирається, щоб обговорити нові ідеї для навчання. Учасники групи поділяються на невеликі групи по чотири людини. Кожна група працює над однією ідеєю, а потім презентує свою роботу іншій групі. Після того, як всі групи презентували свої ідеї, відбувається загальне обговорення.

Отже, метод «мозкового штурму» і метод «конференції ідей» – це ефективні методи для генерування ідей і вирішення поставлених проблем, які суттєво відрізняються, тому вибір потрібного методу, безпосередньо залежить від конкретних потреб групи.

Ваганова Людмила Василівна,

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Капелюшок Софія Володимирівна,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Корупція в системі ухвалення державно-управлінських рішень представляє собою одне з найактуальніших питань сьогодення. Це явище негативно впливає на всі сфери життя суспільства, включаючи економічний розвиток, соціальну

справедливість та дотримання принципів верховенства права. Прояв корупції в системі ухвалення державно-управлінських рішень полягає в наданні неправомірних переваг окремим особам або групам під час ухвалення рішень, пов'язаних із використанням державних ресурсів. Це може включати в себе видавання дозволів, надання субсидій, грантів, участь у державних закупівлях та інше. Корупція є одним з найбільш серйозних негативних соціальних явищ, що спричиняє руйнування основ правопорядку і суттєвого послаблення державних інститутів. Протягом останніх десятиліть в нашій країні спостерігається поетапне і інтенсивне зростання кількості і видів корупційних порушень.

Корупція в системі прийняття державно-управлінських рішень має ряд негативних наслідків:

1. Зниження ефективності державного управління: корупція призводить до неефективного використання державних ресурсів; державні програми реалізуються не в повному обсязі через корупційні практики.

2. Нерівність у суспільстві: корупція сприяє отриманню неправомірних переваг певними особами чи групами, що збільшує соціальну нерівність.

3. Зниження довіри до держави: корупційні практики підривають довіру громадян до держави та її інституцій.

Згідно з даними Transparency International Ukraine, Україна посіла 116 місце серед 180 країн в Індексі сприйняття корупції-2022, піднявшись у рейтингу на 6 пунктів порівняно з минулим роком, коли вона займала 122 сходинку. Дослівно ТІУ: «33 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2022 рік. Наш показник зріс на один бал, і тепер Україна посідає 116 місце зі 180 країн у CPI» [2].

Проаналізувавши звітні дані Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) (що відповідає за розслідування корупційних злочинів, виявлення та припинення корупційних практик у державних органах та установах) за 2021, 2022 роки та перше півріччя 2023 було сформовано нижче подану таблицю 1.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця звітних даних НАБУ за 2021-2023 роки

Рік	Кількість кримінальних проваджень	Кількість повідомлень про підозру	Кількість обвинувальних актів	Кількість обвинувачених
2021	859	379	360	670
2022	716	413	414	799
2023 (перше півріччя)	286	137	58	147

Примітка. Складено автором на основі джерела [4].

На основі наданої таблиці можна зробити такі висновки про порівняльний аналіз статистичної інформації 2021 та 2022 року в Україні. Загалом кількість кримінальних проваджень, розпочатих за фактами корупції, знизилася на 16% у 2022 році порівняно з 2021 роком. Кількість повідомлень про підозру у корупції збільшилася на 9%, обвинувальних актів, складених за фактами корупції, зросла на 15%. Кількість обвинувачених також зросла на 19%. Ці дані свідчать про успішну роботу НАБУ у справі протидії корупції. Протягом останніх двох років відзначається зростання кількості кримінальних проваджень, повідомлень про підозру,

обвинувальних актів та обвинувачених осіб. Це свідчить про те, що НАБУ виявляє більше фактів корупції та притягує до відповідальності більше осіб, причетних до цього правопорушення.

Важливо відзначити, що кількість корупційних злочинів в Україні залишається високою. Це пояснюється рядом чинників, таких як низький рівень довіри до правоохоронних органів, наявність корупції в сферах влади та низький рівень заробітних плат в Україні. На рисунку нижче зображено результати роботи Національного антикорупційного бюро України за II півріччя 2022 року. На рисунку показано, що НАБУ виявило та розслідувало низку корупційних правопорушень, що вчинили посадовці різних рівнів.

Рис. 1.1. Засуджені за корупцію у другому півріччі 2022 року

Примітка. Складено автором на основі джерела [3].

Корупція в державно-управлінських рішеннях представляє собою серйозну проблему в Україні, негативно впливаючи на ефективність державного управління, економічний розвиток та соціальну справедливість. Щоб запобігти корупції в державно-управлінських рішеннях, необхідно вживати комплекс заходів, включаючи:

1. Посилення прозорості та підзвітності органів державної влади (забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність органів державної влади; посилення відповідальності органів державної влади за прийняття рішень та їхні дії).

2. Запровадження ефективних механізмів запобігання та виявлення корупції (запровадження прозорих конкурсів на державні посади, електронних закупівель, систем фінансового моніторингу тощо).

3. Пропаганда антикорупційної культури (підвищення обізнаності громадян про корупцію та її наслідки; формування антикорупційної поведінки в суспільстві).

Конкретні пропозиції та реформи для запобігання корупції включають: запровадження електронного документообігу в органах державної влади; запровадження системи електронних закупівель; запровадження системи фінансового моніторингу; введення антикорупційних кодексів поведінки для державних службовців; проведення антикорупційних освітніх кампаній.

Реалізація цих заходів сприятиме виробленню процесу прийняття державно-управлінських рішень більш прозорим, підзвітним та ефективним, а також зменшить рівень корупції в Україні.

У висновку, корупція в державно-управлінських рішеннях становить великий виклик, але її реально мінімізувати та подолати. Прозорість, відповідальність та активна участь громадян у формуванні політики можуть стати ключовими інструментами у боротьбі з цим негативним явищем. Зміни в системі прийняття рішень та укріплення демократичних інститутів є необхідними кроками для побудови справедливого, ефективного та довірчого суспільства.

Література:

1. Корупція як результат системної неефективності державного управління. *Шостий апеляційний адміністративний суд*. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/297-korupsiya-yak-rezultat-sistemnoji-neeefektivnosti-derzhavnogo-upravlinnya.html> (дата звернення: 27.11.2023).
2. Українська правда. Україна піднялася в індексі сприйняття корупції. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/01/31/7387271/> (дата звернення: 27.11.2023).
3. Звіти про роботу. *Національне антикорупційне бюро України*. URL: <https://nabu.gov.ua/> (дата звернення: 28.11.2023).

*Велика Марина Денисівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

LOTS-АНАЛІЗ ТА БЕНЧМАРКІНГ ЯК ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ТА ПРИКЛАД ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Поєднання аналізу LOTS і бенчмаркінгу надає можливість отримати повну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень у рамках стратегічного контролю. Ці методи можна використовувати для вчасного виявлення проблем і можливостей організації, редагування стратегічного маршруту підприємства, підвищення конкурентоспроможності організації. Вони забезпечують зворотний зв'язок між впровадженням стратегії та коригуванням прийняття управлінських рішень, що є ключовим для стратегічного контролю.

Детальніше про ці методи аналізу:

- Метод LOTS використовується для аналізу організації за такими критеріями: існуюче положення; стратегії; довгострокових цілей; короткострокових цілей; методів і об'єктів аналізу; кадрового потенціалу; планів розвитку; організації менеджменту; звітності при використанні різних моделей ділової стратегії. Це надає

організації можливість ефективно влаштовувати взаємозв'язки із зовнішнім середовищем, а також підвищити свою конкурентоспроможність [1, с.96–102].

- За допомогою бенчмаркінгу з'являється можливість проаналізувати ланцюжок цінностей усередині установи та порівняти його із ланцюжками цінностей інших установ. Також можна відкрити ті види діяльності, які найбільш стратегічні конкурентні переваги, визначити стратегічний напрямок розробки та впровадження інновацій та оцінити можливі варіанти оптимізації існуючих ланцюжків створення вартості в державних установах та органах місцевого самоврядування [2, с. 109].

Як приклад застосування цих методів аналізу можна навести аналіз Чернівецької міської ради окремо і Чернівецької та Сумської міських рад у комплексі:

Для аналізу Чернівецької міської ради було взято LOTS-аналіз, що здійснювався за такими етапами:

1. Існуюче положення, яке визначалось SWOT-аналізом, за яким вдалось виділити сильні, слабкі сторони місцевої ради, а також загрози та можливості подальшого розвитку у діяльності ради.

2. Стратегія, яка була зазначена на веб-сайті ради, згідно з якою стратегія розвитку Чернівецької міської ради є активною, оскільки вона спрямована на комплексний розвиток міста у різних сферах, також стратегія є гнучкою та адаптивною до змін навколишнього середовища Також стратегія є фронтальною, оскільки спрямована на розвиток усіх сфер міста.

3. Довгострокові та короткострокові цілі, які визначались на основі цієї ж стратегії

4. Методи аналізу, а саме аналіз документів та структурно-функціональний аналіз. А також об'єкти аналізу: Розподіл повноважень між посадовими особами та підрозділами Чернівецької міської ради щодо впровадження Інтегрованої концепції; Сфери впливу та компетенції різних департаментів міської ради в контексті завдань концепції.; Положення про структурні підрозділи міської ради, їх функції та повноваження щодо питань, охоплених Інтегрованою концепцією.

5. Кадровий потенціал, про який вдалось дізнатись із звіту про роботу відділу з питань кадрової роботи міської ради за 2022 рік.

6. План розвитку міської ради, основними документами якого є Стратегія розвитку до 2030 року; Програми розвитку освіти Чернівецької міської територіальної громади на 2024-2026 роки; Про визначення технічної можливості поліпшення житлового фонду шляхом його перепланування або переобладнання в м.Чернівцях; Про внесення змін до Програми інформатизації Чернівецької міської ради на 2023-2025 роки, затвердженої рішенням міської ради VIII скликання від 15.12.2022 р. №990 зі змінами від 27.07.2023 р. №1350; Про внесення змін в додаток 3 до Програми розвитку «Охорона здоров'я» Чернівецької міської територіальної громади на 2022-2024 роки, затвердженої рішенням міської ради VIII скликання від 17.12.2021 р. № 660, із змінами

7. Аналіз типу організаційної структури, в ході якого з'ясувалось, що Чернівецька міська рада має матричну організаційну структуру

8. Звітність, якою займається відділ бухгалтерського обліку та звітності

Для порівняння Сумської та Чернівецької міських рад було використано Бенчмаркінг. Міські ради порівнювались за такими критеріями:

1. Назва департаменту.

2. Веб-сайти.
3. Функції.
4. Повноваження.
5. Підпорядкованість.
6. Структура.
7. Фінансування.
8. Запобігання корупції.

За допомогою бенчмаркінгу виявилось, що:

- Обидва департаменти виконують схожі функції з управління комунальним господарством, ремонту об'єктів, контролю за організаціями.
- В Чернівцях більше уваги житловій політиці, в Сумах – комплексному управлінню міською інфраструктурою.
- Структура департаментів подібна, але в Сумах більше окремих відділів і управлінь.
- Джерела фінансування в обох випадках – кошти місцевого бюджету та залучені кошти.
- Заходи із запобігання корупції схожі – система ProZorro, антикорупційні програми.

Отже, LOTS-аналіз та бенчмаркінг– це два ефективні методи аналізу конкурентоспроможності установи. LOTS-аналіз дозволяє оцінити відповідність структури виробництва структурі потреб, а бенчмаркінг– порівняти діяльність організації з лідерами галузі. Обидва методи можуть бути використані для виявлення конкурентних переваг і слабкостей організації, а також для розробки стратегії підвищення конкурентоспроможності.

Література:

1. Зайцева Л. О. Економіка та управління підприємствам: *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2017. URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3838/1/09%2017%20Zaitseva.pdf>
2. Остапенко О. М. Контролінг. Кіровоград, 2015. URL : https://dspace.sfa.org.ua/bitstream/123456789/245/1/Ostapenko_kontrolling.pdf

Воробйова Любов Сергіївна,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ВІЗИ В СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ

В умовах геополітичних змін та невизначеності, пов'язаних із подіями в Україні, багато хто змушений переосмислити свої плани на майбутнє. Питання про отримання візи до Сполучених Штатів Америки у 2024 році стає більш значущим і, можливо, складнішим. Незалежно від ваших планів – будь-то поїздка з туристичним

візитом, навчання, бізнес чи інші наміри – необхідно врахувати всі особливості та рекомендації, які можуть допомогти здійснити плани за цих умов.

Вибір Сполучених Штатів для відвідування або подальшого перебування може бути виправданим різноманітністю можливостей, що вони пропонують. Адже США відомі своєю розвиненою системою вищої освіти, динамічним ринком праці та культурною різноманітністю. Крім того, країна привертає інвесторів, фахівців у різних галузях та туристів своєю унікальною атмосферою та можливостями для особистого і професійного розвитку.

Варто врахувати, що наразі консульські послуги на території України залишаються недоступними. З початку лютого 2022 року Посольство США у Києві припинило надання консульських послуг на території України, і громадянам та резидентам країни рекомендується подавати заяви на візу в США за межами України. Станом на 2024 рік більшість посольств США готові приймати заяви від українських громадян, забезпечуючи їм можливість пройти співбесіду в ряді країн, зокрема в Польщі, Німеччині, Естонії, Чехії, Словаччині, Румунії, Болгарії та інших. В 2024 році Посольство США у Варшаві та Консульство США у Кракові активно приймають заяви від українців. Доступність місць для запису, до прикладу на туристичну візу В1/В2, забезпечена на два тижні вперед. У Варшаві співбесіди можуть проводитися російською, польською чи англійською мовами, в Кракові – польською чи англійською. Високий відсоток схвалення заяв (80–85%) робить цей варіант привабливим для українських громадян. Важливим плюсом візи в США для українців на 2024 рік є її термін – 10 років, що є найбільшим серед інших країн.

Усі візи в Америку загалом поділяються на дві основні великі групи, а саме імміграційні та неімміграційні. Перші оформляються в тому разі, коли заявник має намір залишитися жити в країні, куди він запитує візу. Другі ж припускають перебування в країні найрізноманітнішої тривалості – від кількох годин до кількох місяців або навіть років, але при цьому основною метою заявника буде відвідування країни і якісь тимчасові справи на її території, після закінчення яких він має намір повернутися додому.

Громадяни України часто звертаються за неімміграційними візами в США, зокрема популярною є віза В1/В2 для туристичних, ділових та гостинних візитів як для дорослих, так і для дітей. Цей тип віз також дозволяє проходити короткострокові неінтенсивні курси англійської мови. Для інтенсивних мовних програм (понад 18 годин на тиждень) або отримання повноцінної вищої освіти в США варто розглядати іншу неімміграційну візу – F1, або студентську. Окрім навчання, існують програми міжнародного обміну, такі як «Work&Travel» для студентів, для участі в яких потрібна віза J1. Якщо вам не вистачає простого обміну досвідом і ви бажаєте працювати в Америці, то потрібна робоча віза, така як С1/Д1 для членів екіпажів міжнародних рейсів, торгових суден або круїзних лайнерів. Також популярні візові категорії Н1В (кваліфікована праця) і Н2В (сезонні робітники). Для переїзду з українського філіалу компанії в американський варто розглядати візу L1. Для спеціалістів у сферах спорту, мистецтва, журналістики доступні інші візові категорії.

Для отримання візи необхідно вибрати тип візи, заповнити електронну анкету, сплатити візовий збір, записатись на співбесіду до консульства США, підготувати необхідні документи, такі як закордонний паспорт, підтвердження заповнення анкети DS-160, фотографії, документи, що підтверджують ціль поїздки та ваші зв'язки з батьківщиною, пройти співбесіду та очікувати результати.

Отже, отримання візи в США є великою можливістю для тих, хто хоче відвідати цю чудову країну, побачити її культуру, природу, історію, а також отримати новий досвід, освіту, кар'єру або просто відпочити. Однак, для того, щоб зробити свою мрію реальністю, потрібно добре підготуватися до процесу отримання візи, дотримуватися всіх правил та вимог, а також демонструвати свою відповідальність, чесність та повагу до законів США.

Література:

1. Відкрити візу в США візовий центр avisa.com.ua. *Avisa*. URL: <https://avisa.com.ua/krainy/visa-do-us/> (дата звернення: 29.11.2023).
2. Як отримати візу в США у 2023 році: покрокова інструкція. *Migrant.biz.ua - Робота, міграція, туризм і навчання в країнах світу*. URL: <https://migrant.biz.ua/ssha/visa-ssha/viza-v-ssha.html> (дата звернення: 29.11.2023).
3. Посібник із отримання візи США: Типи та вимоги. *USAHello. USA Hello*. URL: <https://usahello.org/uk/імміграція/visas-and-residency/американська-віза/> (дата звернення: 29.11.2023).

Коцюба Ганна Леонідівна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

Хитра Олена Володимирівна,

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СТАНОВЛЕННЯ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА Й РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Для інформаційного суспільства характерна специфічна форма соціальної структури, яка дістала назву «мережеве суспільство», що ґрунтується на горизонтальних соціальних зв'язках і головну роль в якому відіграють не ієрархічні моделі, а соціальні мережі; значну роль у формуванні такого суспільства відіграють сучасні комунікації, особливо мережевого типу на зразок Інтернет [1]. Чинниками становлення мережевого суспільства виступають: збільшення ролі інформації у житті суспільства, зростання питомої ваги комп'ютерних комунікацій, створення глобального інформаційного простору, і, відповідно, зміна соціальної реальності, в якій майже усі сфери життєдіяльності ґрунтуються на мережевій логіці [2, с. 95]. Як зазначає В. Співак, мережеве суспільство несе в собі не лише виробничі зміни, а й трансформацію потреб і ціннісних орієнтирів індивіда: «завдяки процесам демасифікації суспільства, дестандартизації культури і персоналізації людини виробляється нове розуміння буття людини в контексті зміни її культурно-духовного статусу» [2, с. 96]. Відповідно, трансформується характер відносин між людиною і

державою, а також змінюються підходи до надання /отримання публічних (адміністративних) послуг (рис. 1).

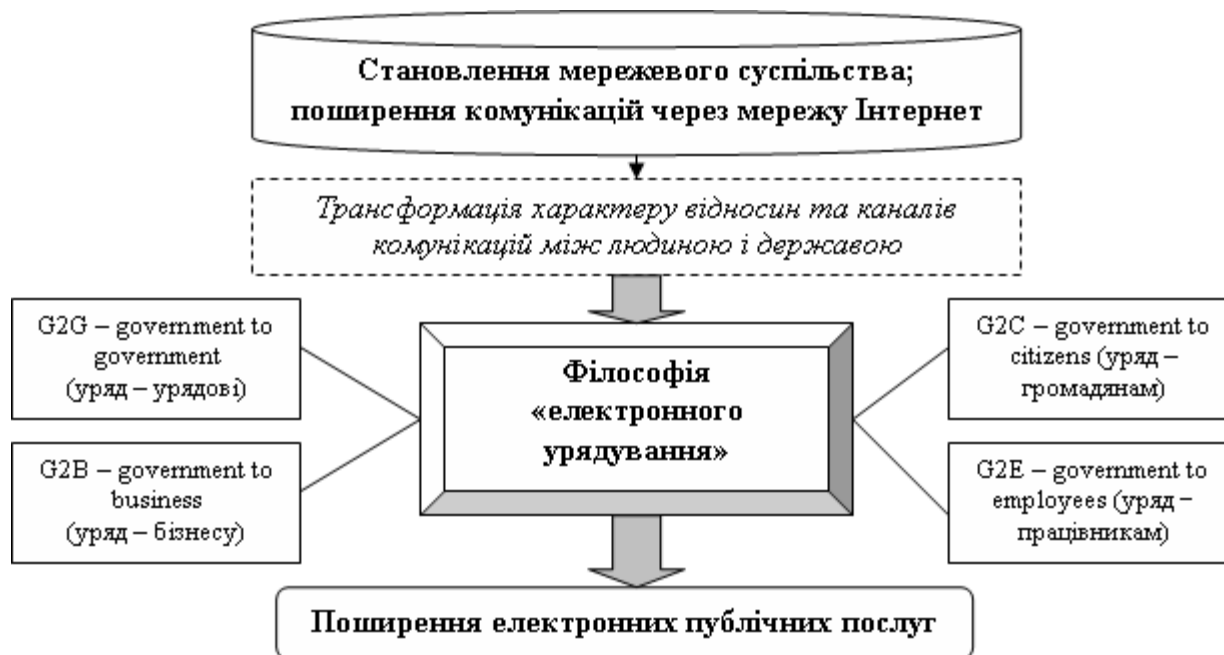

Рис. 1. Розвиток електронного урядування та поширення електронних публічних послуг як відповідь на запити учасників мережевого суспільства

Так, одним з пріоритетних завдань щодо розвитку інформаційного (мережевого) суспільства є «надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій» [3]. У зарубіжній практиці електронний уряд складається з трьох основних модулів: G2G – government to government (уряд – урядові), G2B – government to business (уряд – бізнесу), G2C – government to citizens (уряд – громадянам); інколи вказується ще й четверта функціональна складова: G2E – government to employees (уряд – службовцям, працівникам) [4].

Відповідно, виділяють такі напрями розвитку сервісної діяльності органів публічного управління: 1) у взаємодії з громадянами – забезпечення широкого доступу до послуг за допомогою як стандартних, так і нових технологій, здатних допомогти громадськості отримати послуги в повному обсязі; 2) у взаємодії з бізнесом – оптимізація процесів взаємодії органів публічного управління і суб'єктів господарської діяльності; 3) у взаємодії з іншими органами влади – розвиток інформаційних технологій на державному, регіональному й місцевому рівні для ефективної співпраці інституцій, задіяних у процесі надання послуг; 4) у внутрішньовідомчій взаємодії – створення сприятливих умов для роботи виконавців, мотивування їх до сумлінного виконання службових обов'язків [5, с. 133–134].

Вчені, які досліджують особливості надання адміністративних послуг у різних країнах, до ключових напрямів удосконалення цього процесу відносять створення регіональних мереж горизонтального нетворкінгу для обміну інформацією і поширення ІТ-сервісів [6, с. 86] (рис. 2).

Рис. 2. Напрями оптимізації процесу надання адміністративних послуг в умовах мережевого суспільства

Сучасні ІКТ, безумовно, сприяють розвитку системи надання адміністративних послуг в електронному вигляді. Відтак, результатом надання адміністративних послуг із застосуванням цифрових технологій стає електронна послуга [7, с. 197]. Крім того, впровадження електронних послуг у діяльність публічної адміністрації потребує європейський вибір України, оскільки без цього не можуть нормально розвиватися підприємницька, наукова і громадська діяльність, інші форми суспільної активності громадян, міжнародні зв'язки тощо [8, с. 118]. Завдяки інтеграції адміністративних послуг до онлайн-простору забезпечується доступність, оперативність, мобільність, зручність отримання адміністративної послуги, а також мінімізуються корупційні ризики, оскільки «суб'єкт владних повноважень повністю або частково усувається від процесу прийняття рішення про надання або відмову у наданні адміністративної послуги» [7, с. 198–199].

Як показують результати досліджень, попит на електронні послуги в Україні з кожним роком зростає, а це, у свою чергу, зумовлює необхідність постійного розширення переліку електронних послуг, а також підвищення рівня інтегрованості адміністративних послуг в онлайн-простір (рівня інтерактивності) [7, с. 198; 9, с. 166]. Наразі в Україні функціонує широкий спектр електронних послуг, які надаються для різних груп споживачів на національному, відомчому й регіональному рівнях управління. Однак ефективність цього соціального інституту залежить від того, чи будуть послуги задовольняти потреби споживачів та чи будуть ними користуватися. За таких умов важливо максимально скоротити часові затрати, спростити використання веб-ресурсів та розширити набір можливостей і перелік доступних послуг онлайн [4]. Основними факторами, які гальмують повномасштабне запровадження електронних послуг в публічному управлінні, є відсутність єдиної системи державної політики у цій сфері (у т. ч. чітко визначеної системи критеріїв її реалізації та контролю з боку держави за її впровадженням), недостатність фінансового забезпечення і недосконала законодавча база [9, с. 165].

Зауважимо, що можливість отримання адміністративних послуг в електронній формі передбачена Законом України «Про адміністративні послуги» [10]. У Розпорядженні КМУ «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних

послуг в Україні» електронна послуга визначається як «адміністративна та інша публічна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем» [11]. У зазначеній Концепції передбачена низка комплексних заходів щодо розвитку системи електронних послуг (рис. 3).

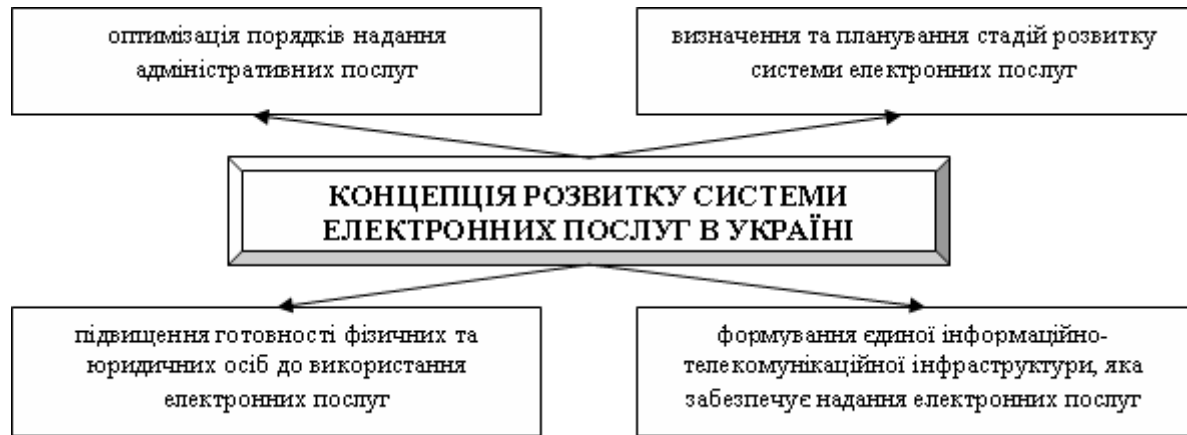

Рис. 3. Комплекс заходів щодо розвитку системи електронних послуг в Україні

Отже, в Україні поступово відбувається перехід до цифрової держави, яка на перше місце ставить людину, її потреби й інтереси. Для цього був створений Єдиний державний портал електронних послуг «Дія», функціонування якого регулюється Положенням, затвердженим Постановою КМУ «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг» [12]. Особливістю portalу «Дія» є те, що він є універсальною точкою доступу громадян і бізнесу до всіх електронних державних послуг за єдиними стандартами. Портал «Дія» розміщений у захищеному дата-центрі й відповідає світовим стандартам захисту від кіберзагроз. «Дія» зберігає мінімум інформації про своїх користувачів; усі дані зберігаються в зашифрованому вигляді [13, с. 48].

Умовами досягання ефективності в організації адміністративних послуг через онлайн-сервіси є: 1) наявність можливостей (доступність) та бажання (інформованість) у споживачів отримувати послуги через онлайн-сервіси; 2) належна оснащеність суб'єктів надання адміністративних послуг інформаційно-комунікаційними технологіями, програмним забезпеченням, що відповідає єдиним стандартам якості; 3) забезпечення безпеки зберігання персональних даних в інформаційно-телекомунікаційних системах, контроль за достовірністю інформації у таких базах даних; 4) налагодження взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, іншими суб'єктами надання адміністративних послуг, що передбачає сумісність інформаційно-комунікаційних систем (інтероперабельність) і робить можливою їх онлайн-взаємодію; 5) наявність законодавчої бази, що регламентує механізм надання адміністративних послуг через онлайн-сервіси [7, с. 199; 13, с. 47–48]. Виконання цих умов, на нашу думку, сприятиме кращій адаптації системи надання адміністративних послуг до вимог мережевого суспільства, що відкриває нові можливості для еволюції «сервісної держави» і підвищення задоволеності громадян сервісом у сфері публічних послуг.

Література:

1. Мережеве суспільство. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мережеве_суспільство (дата звернення: 30.11.2023).
2. Співак В. Мережеве суспільство: соціальні аспекти становлення. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 3. С. 95–96.
3. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд»: Постанова КМУ від 24 лютого 2003 р. № 208 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
4. Опар Н. В. Теоретичні основи надання електронних послуг в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2106> (дата звернення: 30.11.2023).
5. Ільчанінова Н. І. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду формування механізму надання адміністративних послуг в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 130–134.
6. Маматова Т. В., Гладка О. М. Інноваційні підходи до розвитку системи надання адміністративних послуг в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 1 (44). С. 86–91. URL: https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/162955/1/Mamatova_15.pdf (дата звернення: 30.11.2023).
7. Берназюк О. О. Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 196–199.
8. Ішханян А. Р. Поняття та сутність процедури надання електронних послуг в Україні. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 118–123.
9. Ковтун М. С., Моїсєєва Є. О., Маркосян В. Г. Проблеми надання електронних послуг в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 163–167. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261825/258229> (дата звернення: 30.11.2023).
10. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> (дата звернення: 30.11.2023).
11. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження КМУ від 16.11.2016 р. № 918-р. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
12. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг: Постанова КМУ від 04 грудня 2019 р. № 1137 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
13. Кожушко О. О. Проблеми та перспективи розвитку електронних адміністративних послуг в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 51. С. 46–51.

*Лобань Владислава Федорівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного управління Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ КОНТРОЛІНГУ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОЯВИ ТАКОГО ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Контролінг як наука та практика управління пройшов тривалий шлях становлення і розвитку. Від обліку витрат до комплексної системи управління – таку еволюцію пройшла концепція контролінгу за останні 70 років [1].

Зародження контролінгу припадає на 1950-1960-ті роки у США та Німеччині. Спочатку контролінг розумівся як система обліку і контролю виробничих витрат, яка базувалася на нормативному методі обліку «стандарт-кост». За допомогою контролінгу порівнювали фактичні витрати з нормативними, визначали відхилення та аналізували їх причини. Також активно застосовувалося бюджетування для контролю витрат.

Наступним етапом розвитку стало виділення управлінського обліку в окрему підсистему в 1970-х роках. Було розмежовано облік за центрами відповідальності та місцями виникнення витрат, розвинуто систему внутрішньої звітності. Контролінг інтегрував управлінський облік з процесами планування та контролю [2, с.80].

В 1980-1990-х роках відбувається трансформація контролінгу в комплексну концепцію управління організацією. Розширюються функції контролінгу до стратегічного планування, координації та аналізу. Контролінг починає орієнтуватися не лише на контроль минулого, але й на моделювання майбутнього розвитку. Він поширюється на всі рівні та сфери управління організацією [3, с.132].

На сучасному етапі (2000-ті роки) контролінг інтегрується в загальну систему менеджменту організації. Виокремлюються стратегічний та оперативний контролінг. Контролінг стає професією, розвивається як навчальна дисципліна.

Концепція контролінгу пройшла шлях від вузькоспрямованої системи обліку і контролю витрат до комплексної методології управління, яка охоплює планування, облік, аналіз, контроль та координацію на всіх рівнях менеджменту. Ця еволюція була зумовлена ускладненням завдань управління в умовах зростаючої динаміки і невизначеності зовнішнього середовища. Подальший розвиток контролінгу пов'язаний з удосконаленням його інструментів та поширенням на нові сфери застосування [4].

Контролінг являє собою сукупність методів та інструментів, що забезпечують прийняття оптимальних управлінських рішень на основі обліку, планування, прогнозування, аналізу та контролю.

В умовах динамічного та конкурентного середовища контролінг є вкрай необхідним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, координації та контролю. Він дозволяє компаніям ефективніше реагувати на зміни та досягати своїх цілей.

Основні чинники, що зумовлюють необхідність контролінгу:

- Прискорення змін у зовнішньому середовищі, необхідність швидко реагувати.
- Загострення конкуренції, потреба постійно підвищувати ефективність діяльності.

- Ускладнення процесів управління великими компаніями, потреба в їх оптимізації.

- Необхідність підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Контролінг дає змогу вирішувати ці проблеми завдяки інформаційно-аналітичній підтримці, координації, контролю, що підвищує адаптивність і ефективність менеджменту. Тому контролінг є актуальним і затребуваним в сучасних умовах.

Отже, в умовах динамічного та конкурентного середовища контролінг є необхідним для ефективного функціонування та розвитку сучасних організацій. Застосування контролінгу дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, своєчасно реагувати на зміни, раціонально використовувати ресурси та гнучко адаптуватися до мінливих умов. Тому поява і поширення контролінгу є цілком доцільним та виправданим.

Література:

1. Degtiareva O. Chernova V., Stelling J.-N. Controlling in der Ukraine. State of the Art&Trends. Hochschule Mittweida Verlag, Diskussionspapier. 2013. № 6. 48 p.

2. Галушко О. С., Козар Д. С. Генезис концептуальних основ контролінгу. *Економічний вісник НГУ*. 2011. №4. С.78-86. URL : https://ev.nmu.org.ua/docs/2011/4/EV20114_078-086.pdf

3. Петрович Й. М., Панас Я. В. Еволюція контролінгу в сучасній теорії та практиці управління вітчизняними підприємствами. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. №1. С. 129-137. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/30390/1/>

4. Мохаммед Алі Н. А. Контролінговий механізм в управлінні підприємствами сфери охорони здоров'я : дис. канд. ек. наук : 08.00.04 /Одеський національний економічний університет. Одеса, 2016. 217 с.

Макартецька Валентина Сергіївна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Прийняття управлінських рішень є складним та відповідальним процесом, який несе в собі ряд ризиків. Управлінці повинні ретельно оцінювати можливі наслідки своїх рішень та готуватися до можливих ризиків.

Управлінське рішення – результат альтернативної формалізації економічних, технологічних, соціально-психологічних, адміністративних методів менеджменту, на основі якого керуюча система організації безпосередньо впливає на керовану.

Рішення можуть прийматися за різних умов, включаючи стан визначеності, стан повної невизначеності та стан ризику. Стан визначеності існує тоді, коли керівник знає, яким буде результат, якщо рішення буде прийнято і реалізовано. Якщо

результат кожної альтернативи можна передбачити з упевненістю і достовірністю, управлінець зазвичай обирає ту альтернативу, яка дає найкращий результат. Стан невизначеності переважає, коли керівники не мають інформації, яка б допомогла їм передбачити результат рішення. Стан ризику існує тоді, коли управлінці мають достатньо інформації для оцінки можливих наслідків реалізації рішення. Кожна ситуація має елемент ризику. Дуже важко точно визначити, скільки ризику тягне за собою те чи інше рішення. Однак ризики, притаманні кожному з альтернативних варіантів вирішення певної проблемної ситуації.

Ризик – це можливість виникнення несприятливих наслідків. Ризик може бути визначений як непевність щодо позитивного результату, яка може призвести до виникнення несприятливих наслідків (рис. 1).

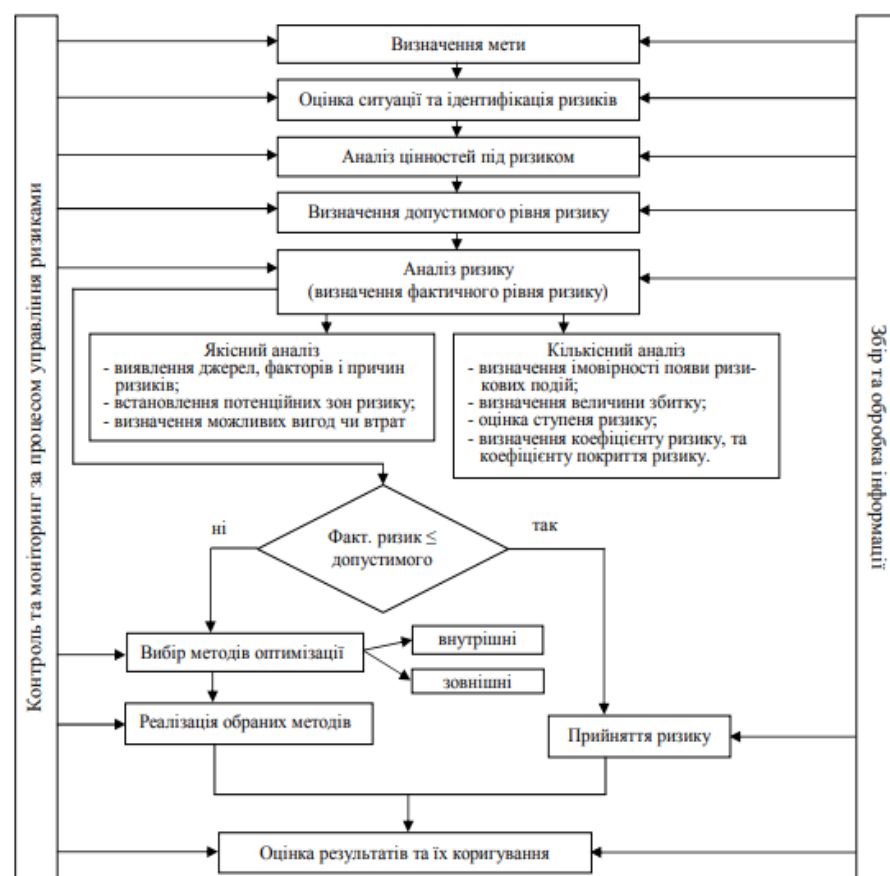

Рис. 1. Процес управління ризиками при прийнятті управлінських рішень

Проблематика ризиків у прийнятті управлінських рішень полягає в тому, що ризики часто є непередбачуваними і можуть призвести до негативних наслідків для організації. Однією з умов зниження ступеня невизначеності є державна підтримка. Це пов'язано із тим, що існує ряд заходів, які могли б знизити її ступінь, але вимагають великих фінансових витрат на рівні держави. На наш погляд, основними напрямками державної політики щодо зниженні ступеня невизначеності повинні бути: приведення у відповідність до реальних умов господарювання нормативно-правової бази; розробка спеціалізованих програм розвитку пріоритетних напрямів розвитку економіки державне регулювання ціноутворення на окремі види промислової

продукції; фінансування заходів, спрямованих на розробку та впровадження нових високоефективних технологій; державна підтримка діяльності у сфері науки та техніки.

Важливим є й те, що невиправдані ризики можуть спричинити пошкодження репутації та недовіру від громадян. Це можуть бути рішення, які не відповідають інтересам громадян, є незаконними або призводять до негативних наслідків для всього суспільства. Наприклад, про рішення про будівництво небезпечного підприємства або про видобуток природних ресурсів з порушенням екологічних норм може викликати суспільний резонанс і пошкодити репутацію організації.

Для того, щоб мінімізувати ризики у прийнятті управлінських рішень, можна застосувати методи зниження невизначеності, які не потребують великих витрат та можуть бути легко реалізовані. До таких методів можна віднести:

- проведення досліджень, накопичення, експертиза та аналіз необхідних даних;
- врахування фактора часу та використання більш сучасних методів прогнозування;
- реорганізація (злиття або роз'єднання) суб'єктів господарювання;
- розподіл ризику [5].

Управлінці можуть розширити свої знання за допомогою досліджень, накопичення, експертизи та обробки необхідних даних. Це можуть бути як наукові, так і фінансові дослідження тощо. За допомогою отриманих даних особа, що приймає рішення, зможе проаналізувати перспективи діяльності підприємства на основі його наукового та виробничого потенціалу, а також за допомогою даних, що характеризують його місце на ринку. Зазвичай цей метод зниження ступеня невизначеності пов'язаний зі значними витратами фінансових ресурсів, які доводиться вилучати з інших видів їх використання.

Управління ризиками є невід'ємною частиною процесу прийняття управлінських рішень. Воно дозволяє менеджерам мінімізувати негативний вплив ризиків на установу та підвищити ймовірність успішного виконання завдань. Оптимальне управління ризиками при прийнятті управлінських рішень вимагає від управлінців спеціальних знань і навичок. Вони повинні вміти ідентифікувати ризики, оцінювати їхній вплив, розробляти заходи для зниження ризиків і контролювати їхню ефективність.

Література:

1. Гранатуров В. М., Шевчук О. Б. Ризики підприємницької діяльності: Проблеми аналізу. К. : Зв'язок, 2000. 152 с.
2. Дєєва Н. Е. Організаційно-економічний механізм управління екологічними ризиками: дис. канд. екон. наук: 08.08.01. Донецький національний технічний ун-т. Донецьк, 2004. 196 с.
3. Тарасюк Г., Каравела К. Управління проектами : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів: 2004. 344 с.
4. Управління підприємствами: планування технологічних витрат, ризик-менеджмент, мотивування, прийняття управлінських рішень : монографія / В. О. Занора, С. В. Войтко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. 224 с.
5. Сірик І. П. Управління ризиками в процесі прийняття управлінських рішень. *Агросвіт*. 2011. № 13-14. с. 72-76. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/13-14_2011/18.pdf

*Матійчук Надія Володимирівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного управління Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова*

КАДРОВИЙ КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

В умовах динамічного та конкурентоспроможного середовища ефективно управління персоналом є ключовим фактором успіху будь-якої організації, в тому числі державної. Кадровий контролінг дозволяє забезпечити системний та комплексний підхід до управління персоналом, що дозволяє підвищити його ефективність та конкурентоспроможність. Наразі в Україні кадровий контролінг застосовується в окремих державних органах та установах.

Загальні питання управління персоналом організації і контролінгу персоналу розглядаються в працях: М. Армстронга, Т.Ю. Базарова, М. Брауна, Е.В. Голубкова, В.К. Гупалова, А.П. Єгорошина, П.В. Журавльова, Д.М. Іванцевича, Р. Каплана, І.В. Кормиліциної та ін [1]. Однак, питання кадрового контролінгу потребує детальнішого аналізу та доопрацювання.

Кадровий потенціал є одним із ключових факторів успіху публічного управління. Від якості кадрового складу залежить ефективність діяльності державних органів та установ, здатність держави вирішувати суспільні проблеми. Кадровий контролінг в органах публічного адміністрування в Україні – це процес систематичного аналізу та управління кадровими ресурсами із забезпеченням ефективності діяльності цих органів. Функції кадрового контролю в органах публічного адміністрування наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Функції кадрового контролінгу

Функція	Характеристика
Діагностична	Функція спрямована на оцінку кадрового потенціалу організації та виявлення проблем, які можуть впливати на ефективність кадрової політики
Зворотного зв'язку	Фіксує хід виконання поставлених задач, хід стану справ, стану роботи за допомогою комунікації.
Координаційна	Полягає в координації цілей, планів, управлінських рішень на різних рівнях управління.
Інформаційна	Передбачає збір, обробку та аналіз інформації про персонал, яка потрібна для прийняття ефективних управлінських рішень.
Коригувальна	Передбачає внесення змін до кадрової політики та практики управління персоналом у разі виявлення відхилень від установлених цілей та показників.
Консультаційна	Функція полягає у підтримці процесу прийняття управлінських рішень

Примітка. Складено авторкою.

Основна мета кадрового контролінгу в публічному управлінні – це забезпечення належного рівня компетентності та професіоналізму державних службовців, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності управління та досягненню стратегічних цілей держави. Крім того, кадровий контролінг сприяє підвищенню прозорості управлінських процесів. Широкий доступ до інформації про кадровий склад та діяльність державних установ дозволяє громадянам більше довіряти державним структурам, а також брати активну участь у процесі контролю та нагляду за ними. Основною перевагою кадрового контролінгу є можливість постійного вдосконалення персоналу та адаптація до змін у суспільстві та економіці. Це дозволяє публічним установам бути більш конкурентоспроможними та реагувати на виклики сучасності.

Забезпечення висококваліфікованими кадрами є головною умовою успішності реалізації управлінських реформ та сталий розвиток країни у воєнний та повоєнний період. Варто позбуватись призначення на керівні посади по протекції або з політичних міркувань. Головним критерієм оцінки управління повинен бути патріотизм, свідомість, відповідальність перед суспільством за прийняті рішення, професіоналізм, включаючи здатність постійно покращувати свої знання та навички, а також неперервний розвиток [2]. Сьогодні перед Україною постають нові виклики. Відповідь на них є суттєвим фактором національної безпеки та конкурентоспроможності країни. Це не може зробити країна без належного кадрового потенціалу у всіх соціально-економічних сферах життєдіяльності. Ефективна реалізація кадрового контролінгу як інструменту розвитку публічного управління в Україні передбачає вирішення таких завдань:

1. Розробка нормативно-правової бази, для визначення основних засад та методів кадрового контролінгу, а також повноваження та обов'язки органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері кадрового контролінгу.
2. Створення системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з кадрового контролінгу, для забезпечення ефективного проведення даного процесу.
3. Введення кадрового контролінгу в практику управління персоналом державних органів та установ на всіх рівнях.

Узагальнюючи варто зазначити, що кадровий контролінг є інструментом у публічному управлінні, який допомагає забезпечувати ефективну та прозору роботу державних структур. Він сприяє вибору компетентних та відповідальних управлінців, забезпечує доступ громадян до інформації про діяльність урядових органів та стимулює постійне вдосконалення публічного управління в Україні. Кадровий контролінг здатен забезпечити сильну та надійну систему управління, яка відповідає сучасному суспільству.

Література:

1. Методичні підходи до формування моделі кадрового контролінгу. URL: http://www.visnykekonold.uzhnu.edu.ua/images/pubs/45/2/45_2_269272_%D0%A6%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D1%80.pdf
2. Шляхи підвищення ефективності управління та реалізації державної кадрової політики: правові та організаційно-економічні механізми відповідальності за кінцеві результати управлінського впливу. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41790/1/Zbirnyk_konf_2023.pdf#page=95

*Микулець Микола Іванович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного управління Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ В УПРАВЛІНСЬКОМУ КОНТРОЛІНГУ

Ключові показники ефективності (Key Performance Indicator – далі KPI) є одним з основних інструментів управлінського контролінгу. Вони дозволяють вимірювати прогрес в досягненні цілей і завдань організації, а також виявляти відхилення від запланованого і приймати необхідні заходи щодо їх усунення. Розвиток системи KPI вимагає значних зусиль і витрат. Однак, якщо система розроблена і впроваджена правильно, вона може принести значний прогрес організації.

Дослідження даного питання міститься в працях таких науковців як Лаврененко В. В., Кирилюк Н.В., Пісьмаченко Л. М., Приходько Л.М. та інших. Проте проблематика розвитку системи ключових показників ефективності в управлінському контролінгу, в умовах динамічного розвитку управління, залишається актуальною та потребує детальнішого аналізу та доопрацювання.

Система KPI в управлінському контролінгу є важливим інструментом для вимірювання, аналізу та оцінки різних аспектів діяльності установи чи організації. Основна ідея використання KPI в управлінському контролінгу полягає в тому, щоб мати конкретні та вимірювані показники, які дозволяють керівництву визначати, наскільки успішно досягаються стратегічні цілі та завдання організації. При виборі KPI та побудові системи управління на їх основі показники перевіряються на відповідність кожному з наступних критеріїв:

1. Відповідність стратегії організації.
2. Істотність для прийняття управлінських рішень.
3. Керованість.
4. Пов'язаність з іншими показниками.

Варто зазначити, що розробка та впровадження моделі контролінгу, заснованої на KPI, є непростим завданням. Система KPI повинна бути гнучкою і адаптивною, це дозволить швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища і внутрішніх умов діяльності організації. Необхідно регулярно переглядати систему KPI з метою її актуалізації та відповідності змінам в організації. Однак, якщо система розроблена і впроваджена правильно, вона може принести значний прогрес організації. Традиційно, перелік ключових показників ефективності визначається на основі місії, візії та карти стратегічних цілей організації. Впровадження системи KPI в організації відбувається в 3 етапи.

Таблиця 1

Етапи впровадження системи КРІ в організації

I етап	Визначення місії і стратегії	Для досягнення результатів в довгостроковій перспективі, підприємству необхідно сформулювати чітку місію та стратегію, що дозволить досягти поставлених цілей і бажаних результатів.
II етап	Визначення та каскадування найважливіших чинників успіху	На другому етапі визначаються найважливіші фактори ефективності та результативності, тобто ті аспекти діяльності компанії, які є життєво важливими для дотримання заданих цілей.
III етап	Визначення КРІ	Етап характеризується процесом відбору конкретних заходів для реалізації стратегії. Інструментарієм для визначення чинників ефективності та результативності є КРІ: кількісні показники, виражені в цифровій формі. При їх великій різноманітності, визначальним є зосередження уваги лише на найістотніших з них, тобто ключових.

Примітка. Складено автором за даними [2 с. 112].

Таким чином, виходячи із зазначеної інформації можна зробити відповідні висновки. Розробка та впровадження системи КРІ управлінського контролінгу – це важливий етап у стратегічному розвитку будь-якої організації. Основна ідея полягає в тому, щоб чітко визначити основні чинники, які визначають успішність на рівні всієї компанії. Деталізація цих чинників для кожного рівня управління висвітлює конкретні завдання для керівників і забезпечує їх виконання. При виборі конкретних КРІ важливо керуватися кількома ключовими критеріями. Спроекувати ефективну систему КРІ можна в три етапи, починаючи цей шлях із визначення місії та стратегії компанії та конкретизуючи КРІ на останньому.

Отже, розробка КРІ для управлінського контролінгу в організації – це важливий та вдумливий процес, який, якщо виконаний правильно, може значно сприяти прогресу та досягненню стратегічних цілей компанії. Єдиної системи ключових показників не існує, оскільки кожна організація має свої особливості, відмінні від інших організацій, однак загальні критерії КРІ та етапи впровадження є шаблонними і зможуть підвищити ефективність будь-якої організації.

Література:

1. Коблянська Г. Ю., Ювко Ю. О. Ключові показники ефективності як інструмент інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень в моделі контролінгу на підприємствах промислово-будівельного комплексу. *Молодий вчений*. 2015. Вип. 2(17) С. 111-116.

*Михайловський Олександр Миколайович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІНЦЯ ЯК ФУНДАМЕНТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

У сучасному світі, де суспільство стикається з різноманітними викликами і завданнями, ефективно та відповідальне публічне управління визначається не лише технічною компетентністю, але і низкою етичних принципів, зокрема доброчесністю в діяльності державних службовців. Доброчесність, як одна із основних характеристик публічного управління, виступає фундаментом, на якому ґрунтується ефективна реалізація публічної служби.

Одним із критеріїв проходження на державну службу є доброчесність. Закон України «Про державну службу» тлумачить доброчесність як «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень» [1].

Доброчесність – це чинити правильно навіть тоді, коли ніхто не бачить. Сама сутність терміну «доброчесність» полягає в об'єднанні двох простих понять – «добро» і «чесність», що становлять основні принципи діяльності кожного представника державної служби.

Передусім, доброчесність публічного управління передбачає етичність та високі стандарти поведінки усіх учасників цього процесу. Це включає в себе не лише законність та дотримання правових норм, але й відсутність корупції у будь яких її проявах, впливу лобістських груп, та неприйняття будь-яких форм владної зловживаності. Забезпечення спрямованості дій державних службовців на захист публічних інтересів через доброчесність є важливим завданням для підвищення ефективності та довіри до державного апарату. Доброчесність є запорукою того, що публічні службовці діяли саме в інтересах громадян та загального блага, забезпечуючи прозорість та відкритість у процесах управління.

Доброчесна діяльність у контексті публічної служби спрямована на добробут кожного громадянина та суспільства у загальному, а також боротьби з корупцією в управлінні країною. Вона грає вирішальну роль у забезпеченні ефективності, справедливості та легітимності діяльності державних структур. Корупція, як негативне явище, підриває основи правової держави та порушує засади доброчесності. Доброчесне управління передбачає відкритість інформації, доступ громадськості до рішень та дій органів влади, що ускладнює, а в кращому випадку навіть унеможливує приховування корупційних схем. Сучасні практики включають такі заходи: подання декларацій, в яких зазначається інформація про майно, доходи, витрати та фінансові зобов'язання, заборона приймати подарунки від підлеглих, обмеження щодо суміщення та сумісництва в посадах, наголошення на тому, що публічні службовці повинні розуміти сутність конфлікту інтересів і здатність його попередження або врегулювання [2].

Доброчесність у публічній службі має певні принципи серед яких слід виділити:

– інтелектуальна чесність – це чесність у публічних висловлюваннях та діях, пов'язаних з виконанням службових обов'язків;

- моральна чесність – це чесність у особистих висловлюваннях та діях, які не пов'язані з виконанням службових обов'язків;
- порядність – це такі чесноти як: справедливість, стриманість, дисциплінованість, сумлінність, чесність;
- об'єктивність – це неупередженість у прийнятті рішень та виконанні службових обов'язків;
- прозорість – це відкритість та доступність інформації про діяльність публічних управлінців;
- відповідальність – це готовність нести відповідальність за свої рішення та дії;
- патріотизм – це відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, готовність діяти в інтересах вітчизни та постати на її захист у разі необхідності.

Покращення рівня доброчесності як складової професійної компетентності державних службовців є важливим завданням для будь-якої держави. Для цього необхідно впроваджувати комплекс заходів, які будуть спрямовані на підвищення рівня обізнаності державних службовців про принципи доброчесності, формування у них позитивних моральних якостей та створення ефективних механізмів контролю за дотриманням принципів доброчесності [3].

Для покращення рівня доброчесності державних службовців необхідне впровадження антикорупційних законів та процедур для забезпечення доброчесності в управлінні, проведення освітніх заходів для підвищення обізнаності держслужбовців у питаннях доброчесності та формування позитивних моральних якостей через лекції, семінари, тренінги та інші форми, включаючи використання інтернет-технологій. А також створення механізмів контролю за дотриманням принципів доброчесності в публічному управлінні. Основні механізми контролю можуть включати в себе внутрішні контрольні служби, громадський контроль та інші форми контролю, наприклад цифровізація складних процесів. Громадський контроль відіграє важливу роль у виявленні порушень та привертанні до відповідальності тих, хто порушує принципи доброчесності. Цей захід спрямований на виявлення та притягнення до відповідальності державних службовців, які порушують принципи доброчесності. У контексті доброчесності у публічному управлінні цифровізація може включати в себе впровадження електронних систем та інформаційних технологій для оптимізації процесів, поліпшення звітності та забезпечення більшої прозорості. Отже, доброчесність публічного управління є ключовим фактором у реалізації ефективної публічної служби, оскільки вона формує основу для дієвого та відповідального ведення справ держави. Забезпечення етичності, прозорості, а також врахування інтересів громадян є важливими аспектами, які сприяють не лише функціонуванню публічного управління, але й зміцненню демократичних цінностей та розвитку суспільства в цілому. Принцип доброчесності має бути закріплений у Конституції та законах України та імплементований у відповідних підзаконних актах.

Література:

1. Про державну службу : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 4, ст.43). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
2. Етика державного управління / Т.Василевська, В. Саламатов, Б. Марушевський ; за заг. ред. Т. Василевської. Київ: НАДУ, 2015. 204 с.
3. Козак В. І. Формування креативності в системі публічної служби України: проблеми та перспективи розвитку. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 10. С. 38–47.

*Требик Дмитро Романович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
юридичного факультету Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

СУТЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

У сучасному світі, в епоху комп'ютеризації суспільства, домінування цифрових технологій постійно змінюється в результаті злиття технологій і діяльності людини. Використання сучасних технологій, соціальних мереж, медіа та гаджетів дозволяє повному вирішувати дипломатичні завдання та досягати основних цілей зовнішньої політики держав. Основна мета цифрової дипломатії – покращити комунікацію між державами, просувати зовнішньополітичні інтереси та обмінюватися інформацією. Очевидно, що в дипломатичній роботі використовуються інформаційно-комунікаційні технології.

Загалом після проведення аналізу даних, які доступні у відкритому доступі в мережі інтернет, можна визначити, що електронна дипломатія – це потужний інструмент врегулювання інтернаціональних відносин, передусім, завдяки можливості притягати увагу, підтримувати позитивні відносини у найбільш зручний спосіб у відповідному середовищі.

Глобальне поширення сайтів соціальних медіа спричинило масову міграцію людей різного віку в Інтернеті. Примітно, що зараз люди використовують різні сайти соціальних мереж для різних цілей. У той час як Facebook використовується для підтримки соціальних зв'язків, Twitter використовується для збору інформації. Зростання сайтів соціальних мереж змусило людей прийняти норму зв'язку, оскільки будь яка особа, яка не має зв'язку, залишається поза сферою соціального та професійного життя, особливо це стало відчутно у часи кризових ситуацій таких як відключення електроенергії. Поведінка, яка відповідає цій нормі, полягає у підтримці кількох облікових записів у соціальних мережах і, процедурно, у використанні сайтів соціальних мереж для пошуку інформації, новин та аналізу. Концептуально люди тепер розглядають онлайн-середовище як розширення офлайн-середовища. Це було не так наприкінці 1990-х років, коли люди дивувалися анонімності, яку забезпечує Інтернет, і здатності людини розрізнити свою особистість офлайн і онлайн [1].

Сьогодні дипломатія, яка включає елементи Інтернет-діяльності з використанням електронних пристроїв, має кілька визначень, зокрема цифрова дипломатія, електронна дипломатія, електронна дипломатія, дипломатія соціальних медіа тощо. Серед них найбільш вживаним є термін «е-дипломатія», крім нього також часто вживаним є термін кібердипломатія. Для визначення суті самої цифрової демократії слід чітко розмежовувати їх. Від так, кібердипломатія стосується використання дипломатичних методів – переговорів, міжнародного права та зміцнення довіри – для протидії кіберзагрозам у міжнародних відносинах. Іноді кібердипломатія використовується як синоніми з цифровою дипломатією. Поширена практика полягає в тому, що префікс кібер використовується для вирішення питань кібербезпеки, тоді як префікс цифровий використовується для дипломатичного висвітлення інших питань політики, таких як права людини в Інтернеті, дані, електронна комерція та контент. Загалом, кібердипломатія є важливим інструментом для сприяння міжнародній співпраці та вирішення проблем і можливостей, які

відкриває кіберпростір. Кібердипломатія включає переговори щодо кіберзлочинності та кібербезпеки в ООН та регіональних організаціях [2].

В свою чергу, технічна дипломатія – це практика дипломатії, яка взаємодіє з приватним технологічним сектором щодо цифрової політики та нових технологій. Данія запровадила термін технічна дипломатія у 2017 році, коли призначила першого технічного посла, головним завданням якого є взаємодія з технологічним сектором у відповідній зоні та інших технологічних центрів по всьому світу. Однак у деяких випадках технічна дипломатія також використовувалася для опису ширшого впливу цифрових технологій, включаючи цифрову геополітику та переговори з питань цифрової політики.

Цифрова дипломатія є одним із елементів сучасної політики безпеки. У цьому контексті політика безпеки розширює класичне визначення та включає, окрім військових, соціальні, культурні та комунікаційні. Вагомість громадської думки дозволила змінити функції та рівні, пов'язані з ідентифікацією та інтерпретацією політики безпеки. Сучасні засоби комунікації та інформації стали важливим елементом національної політики. Безпека, політична, військова та економічна влада. Використання цифрової дипломатії допомагає запобігати кризам, вирішувати соціальні проблеми та зміцнювати довіру країни, створюють альянси для подолання розбіжностей і представлення національних інтересів на міжнародній арені. Цифрову дипломатію можна використовувати як «наступальну зброю» для нейтралізації «шкідливої» інформації. І навпаки, як інструмент попередження чи запобігання ворожого тиску на національну аудиторію. Ще одна мета цифрової дипломатії в міжнародних відносинах це просування і підкріплення міжнародні норми та принципи, які допомагають формалізувати та контролювати зобов'язання держав, підтримувати існуючі міжнародні норми, зокрема щодо нерозповсюдження дезінформації. Держави можуть використовувати цифрову дипломатію для захисту своїх економічних інтересів і створення сприятливого клімату, соціальної обстановки, макроекономічної інфраструктури, зокрема через її вплив на політичних та економічних лідерів у процесі прийняття рішень про правила та методи регулювання національного чи глобального економічного простору. Інформаційні та культурні програми, підтримані цифровою дипломатією, здатні захистити національні інтереси. Використання цифрової дипломатії в цьому напрямку сприяє інтенсивності спілкування з країною та зовнішніми діловими колами. Підвищувати обізнаність населення в цілому, надавати йому доступ до сучасних джерел інформації та способів освіти, усунення соціальної та економічної нерівності населення [3].

Сьогодні в соціальних мережах залишається велика частка актуальних новин на політичні та теми, висвітлення яких гостро цікавить не лише національне населення. Економічні події в Україні, які можуть привернути увагу громадськості, але про які автори не пишуть про інші сторони українського життя. Тому нам потрібно давати позитивну інформацію щодо України, та її стану. В першу чергу це допоможе створити позитивну репутацію держави за кордоном. Вважаємо, що це стане можливим завдяки впровадженню цифрової дипломатії у зовнішню політику України. До прикладу, швидка комунікація та співпраця між державними органами з питань зовнішніх відносин, економічна чи соціальна проблема; робити онлайн-запити; передавати, поширювати та зберігати інформацію на різні міжнародні теми; тощо. Ефективна зовнішня політика залежить від наявності єдиного вузла веб-ресурсів, на якому розміщується інформація, щодо роботи з соціальними мережами та списками популярних соціальних мереж у різних країнах.

Отже, цифрова дипломатія – нове та позитивне явище на світовій політичній арені. З одного боку, він пропонує державам нові можливості та нові інструменти для участі в міжнародних відносинах, але з іншого боку, він також висуває низку особливих вимог до своїх користувачів. На цю тему чітко показують, що між населенням світу та державами існує зворотний зв'язок, який визначається реаліями інформаційного суспільства. Цей контекст, об'єднаний низкою медійних факторів, визначає умови представлення інформації на офіційних сторінках дипломатичних представництв. Завдяки соціальним мережам та інтернет-ресурсам сучасна дипломатія стає все більш публічною та менш стриманою. Отже, цифрова дипломатія є технологічним інструментом держави, за допомогою якого вона може досягати своїх зовнішньополітичних цілей та інтересів, покращувати та підтримувати свій імідж та формувати своє обличчя у світі. Цифрова дипломатія відкриває нові можливості в розвитку та впровадженні різних форм цифрової демократії, а також у розробці стратегій запобігання або розв'язання політичних, соціальних чи економічних криз, заснованих на ентузіазмі та реакції компаній (чого компанія?) на певні новини.

Слід підкреслити, що розвиток цифрових технологій є основою до посилення зовнішньої політики України щоб підтримувати достатній рівень обороноздатності шляхом створення сучасних засобів реагування та запобігання глобальним інформаційним загрозам. Використання цифрової дипломатії як інструментом зовнішньополітичної діяльності підвищить обізнаність міжнародної спільноти про країну, активізувати всебічне співробітництво з міжнародними організаціями та зарубіжними державами.

Література:

1. Manor, Ian The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology. *Working Paper*. № 2. Oxford Digital Diplomacy Research Group (Jan 2018). URL : <http://www.qeh.ox.ac.uk/sites/www.odid.ox.ac.uk/files/DigDiploROxWP2.pdf>
2. Pavlina Ittelson, Martin Rauchbaue Techdiplomacy practice in the San Francisco Bay Area. URL : https://diplo-media.s3.eu-central-1.amazonaws.com/2023/05/TECH_DIPLOMACY_PRACTICE_in_Bay_area_report.pdf
3. Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ОСНОВА НОВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ. *Актуальні проблеми політики*. 2022. № 69. С. 13–20. URL: <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1296> (дата звернення: 31.10.2023).

Тягай Вікторія Олегівна,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного управління Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ КОНТРОЛІНГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УСТАНОВІ

В сучасному високотехнологічному світі роль інформаційних технологій у житті організацій та установ надзвичайно велика. Інформаційні системи стали не тільки невід’ємною частиною процесів управління, але і ключовим чинником успішності та конкурентоспроможності. Постійний розвиток технологій вимагає не лише ефективного впровадження інформаційних систем, але й систематичного контролю за їх функціонуванням та розвитком. У цьому контексті, роль контролінгу набуває особливого значення в організаціях та установах. Тож, для розкриття цієї теми, в першу чергу варто з’ясувати значення поняття «контролінг».

Контролінг – це ефективний засіб управління організацією, націлений на вирішення стратегічних проблем, в цілях забезпечення її стабільного існування на ринку, діяльність якого спрямована на усунення вузьких місць в роботі установи [1, с. 4-5]. Одним з основних елементів контролінгу є інформаційне забезпечення. Інформація є основою для прийняття управлінських рішень, а її достовірність та своєчасність є критично важливими для успіху організації.

Зрозуміло, що контролінг відіграє важливу роль в організації та забезпеченні функціонування інформаційної системи в установі. Він забезпечує:

1. Визначення потреб в інформації.
2. Розробку інформаційної системи.
3. Забезпечення функціонування інформаційної системи.

Розглянемо детальніше кожен з цих пунктів:

Першим кроком у забезпеченні ефективного інформаційного забезпечення є визначення потреб в інформації. Контролінг допомагає визначити, яка інформація потрібна для прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління. Ця інформація може стосуватися таких аспектів діяльності організації, як:

- фінансовий стан;
- виробництво;
- маркетинг;
- людські ресурси;
- інвестиції;
- ризики.

Після визначення потреб в інформації можна приступати до розробки інформаційної системи, яка забезпечить збір, обробку, зберігання та надання інформації в необхідній формі. Контролінг бере участь у розробці інформаційної системи, щоб вона відповідала таким вимогам:

- Достовірність. Інформація повинна бути точною та актуальною, відповідати усім визначеним вимогам.
- Своєчасність. Інформація повинна надаватися вчасно, щоб менеджери могли приймати ефективні рішення.
- Достатність. Інформація повинна бути достатньою для прийняття управлінських рішень.

- Доступність. Інформація повинна бути доступна менеджерам, які її потребують.

Після розробки інформаційної системи необхідно забезпечити її ефективне функціонування. Контролінг здійснює контроль за функціонуванням інформаційної системи, щоб забезпечити її ефективність та безперервність. Це включає в себе такі заходи:

- організація та управління інформаційною системою;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- технічне обслуговування та підтримка інформаційної системи.

Також контролінг забезпечує ефективне використання інформаційної системи в установі, шляхом:

- Оптимізації інформаційних потоків. Контролінг допомагає оптимізувати інформаційні потоки в установі, щоб забезпечити їх ефективність та мінімізувати витрати.

- Вдосконалення інформаційної системи. Контролінг сприяє вдосконаленню інформаційної системи, щоб вона відповідала сучасним вимогам.

- Забезпечення безпеки інформації. Контролінг забезпечує безпеку інформації в установі, щоб захистити її від несанкціонованого доступу, використання або розголошення.

Таким чином, контролінг є важливим фактором, який забезпечує ефективне функціонування інформаційної системи в установі. Він допомагає забезпечити достовірність, своєчасність та достатність інформації, яка необхідна для прийняття управлінських рішень в будь-якій організації. Окрім того необхідно враховувати, що на сьогодні управління вимагає аналізування значного обсягу інформації, а це призводить до основної проблеми сучасного менеджера – надлишок інформації або її зайва деталізація. Це призводить до перевантаження менеджерів та зменшує ефективність контролю [2]. Завдання системи контролінгу в цьому випадку – зібрати та опрацювати інформацію про стан необхідної сфери таким чином, щоб менеджери могли приймати продуктивні управлінські рішення.

Література:

1. Брітченко І.Г., Князевич А.О. Контролінг : навч. посіб. Рівне : Волинські обереги, 2015. 280 с. URL: https://zounb.zp.ua/sites/default/files/news/2015/05/Navchalny_posibnik_-_Kontroling-Ch_B.pdf
2. Дзьоба В. Б. Інформаційне забезпечення процесу контролінгу фінансового менеджменту банківських установ. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3652>
3. Зелікман В. Д. Контролінг: конспект лекцій. Дніпро: НМетАУ, 2008. 45 с. URL: https://nmetau.edu.ua/file/kua_11191.pdf

Шамара Александра Александрівна,
 здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Хитра Олена Володимирівна,
 кандидатка економічних наук, доцентка,
 доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦНАПУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

Впровадження електронного урядування передбачає поступову відмову від фізичних візитів громадян до різних державних установ на користь створення безпечного середовища для користування цифровими сервісами [1, с. 20].

Повномасштабна цифровізація державних послуг розпочалася в Україні з 2021 року і розглядається як поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. В основному, проєкти цифровізації державних сервісів здійснюються за сприяння міжнародних програм та фондів, серед яких ПРООН, Програма міжнародної технічної допомоги «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), Швейцарська агенція розвитку та співробітництва та ін. Щоб прискорити цифровізацію країни, були введені посади заступника з цифрової трансформації у міністерствах, обласних державних адміністраціях та громадах [2, с. 42–43]. Оцифрування 100 % державних послуг до 2024 року визнано головною метою створення Міністерства цифрової трансформації України. Наразі впроваджено значну кількість електронних послуг, які зумовлюють потребу модернізації публічних установ та активного залучення населення до їх використання. Зокрема, для усіх громадян через персональні електронні кабінети за допомогою цифрового підпису відкрито доступ до всіх державних органів та публічних реєстрів (такий підхід забезпечив подання документів в електронному вигляді з цифровим підписом, надав можливість відстежувати етапи проходження документів, у результаті зменшились терміни їх розгляду); на основі технології Big Data стало можливим ухвалення рішень без участі людини, за допомогою штучного інтелекту; автоматизовано та оцифровано процес отримання ліцензій і дозволів, результатом чого стало гарантування рівних умов ведення бізнесу та усунення корупції [3, с. 23].

Особливість послуги в електронному вигляді полягає у тому, що її можна отримати 24 години на добу 7 днів на тиждень. Однак перехід від традиційних моделей надання послуг до цифрових вимагає часу та зусиль, оскільки виключно наявність онлайн-сервісів ще не гарантує їх масового використання. Переведення адміністративних послуг в електронний вигляд передбачає не тільки їх інформатизацію, але й реінжиніринг усього процесу їх надання [4, с. 142]. Тому важливо сформувати у громадян готовність використовувати ці електронні сервіси. На нашу думку, працівники центрів надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) можуть відігравати ключову роль у цьому, допомагаючи мешканцям громад у засвоєнні необхідних знань, формуванні навичок та розвитку вмінь для користування електронними послугами.

Зокрема, при впровадженні електронних послуг передбачені:

1. Створення у ЦНАПах спеціальних комп'ютеризованих зон для самообслуговування відвідувачів, де працівники надаватимуть консультації та допомогу щодо самостійного отримання електронних послуг.

2. Організація навчань з цифрової грамотності та вироблення навичок користування електронними сервісами у ЦНАПі, зокрема в рамках проєкту «ДІА. Цифрова освіта». У частині ЦНАПів для цього вже наявні громадські приймальні чи громадські простори (наприклад, у рамках Програми «U-LEAD з Європою» їх заплановано облаштувати у 146 Центрах), часто поруч із ЦНАПом розташовуються зали засідань органів місцевого самоврядування, які також можна використовувати для цих навчань.

3. Надання можливості отримання засобів е-ідентифікації мешканцями у ЦНАПі як окремої послуги.

Також потенційно можливим є виконання адміністраторами ЦНАПів (Центрів Дія) функції «цифрового посередника», якщо суб'єкт звернення з певних причин не в змозі самостійно отримати е-послугу [1, с. 20–21].

У багатьох випадках знайомство громадян з електронними послугами відбувається в сервісних центрах та за допомогою працівників, які там працюють. У цьому процесі комунікації важливо виявити потреби відвідувачів, дізнатися, чи є в клієнта можливість використати електронну послугу, мотивувати його скористатися нею та простежити, чи відвідувач задоволений результатом. Процес скерування до електронних послуг можна розділити на два випадки: коли клієнтові потрібна загальна інформація та коли необхідна послуга, яку можна отримати електронно. У першому випадку необхідно проінформувати клієнта про можливість отримання послуги електронно, і він самостійно зможе розв'язати свою проблему. Але при отриманні електронної послуги не завжди достатньо розказати про ресурси, на яких можна знайти послугу. На цьому етапі потрібна ідентифікація клієнта й інколи ще додаткові дії працівників сервісних центрів (рис. 1) [1, с. 39].

Одним з прикладів успішної реформи системи надання адміністративних послуг в Україні є Центр надання адміністративних послуг Хмельницької міської ради [5], в якому команда з 39 адміністраторів забезпечує доступність та якість надання адміністративних послуг не лише мешканцям громади та області, а й всієї України. Розглянемо основні здобутки ЦНАПу в контексті цифровізації адміністративних послуг.

Для покращення якості обслуговування суб'єктів звернення ЦНАП Хмельницької міської ради у 2019 році спільно з ХМКП «Хмельницькінфоцентр» здійснив роботу із запровадження електронного врядування, що надало можливість здійснювати прийом звернень на отримання адміністративних та інших послуг через веб-ресурси.

З 01 листопада 2021 року адміністратори ЦНАПу розпочали роботу в електронному кабінеті адміністратора на порталі Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, за допомогою якого сьогодні надається 10 видів адміністративних послуг.

У 2021 році здійснювались заходи із запровадження системи консультацій відвідувачів у електронному вигляді за допомогою чат-боту «SmartTownBot» (СВОІ). За допомогою чат-боту у Viber і Telegram мешканці громади отримуватимуть інформацію про муніципалітет та послуги, важливі новини, зможуть голосувати в опитуваннях, підтримати проєкт громадського бюджету, записатися до е-черги тощо.

У червні 2021 року завдяки співпраці Міністерства цифрової трансформації України, ХМКП «Хмельницькийфоцентр» та ЦНАПу Хмельницької міської ради запроваджено сервіс ідентифікації клієнтів ЦНАПу та шерингу документів при замовленні і отриманні адміністративних послуг за допомогою мобільного застосунку «Дія». Також запроваджено реєстрацію місця проживання дітей віком до 14 років за допомогою застосунку «Дія».

Для забезпечення ефективності надання адміністративних послуг та врегулювання /зменшення черг громадяни мають змогу попереднього запису на електронну чергу через сайт ЦНАПу та при зверненні у ЦНАП безпосередньо, а також за допомогою мобільного додатку PQService, який можна завантажити в AppStore чи PlayMarket. PQService – це додаток для попередньої реєстрації в системі керування чергою, який працює на персональному комп’ютері, планшеті, мобільному телефоні. Також у цьому додатку на талоні електронної черги генерується QR-код, відсканувавши який, можна відслідковувати свою чергу на прийом, не перебуваючи в приміщенні ЦНАПу. Крім того, відвідувачі мають можливість оцінити роботу адміністраторів шляхом голосування талонами, які отримують через електронну систему керування чергою.

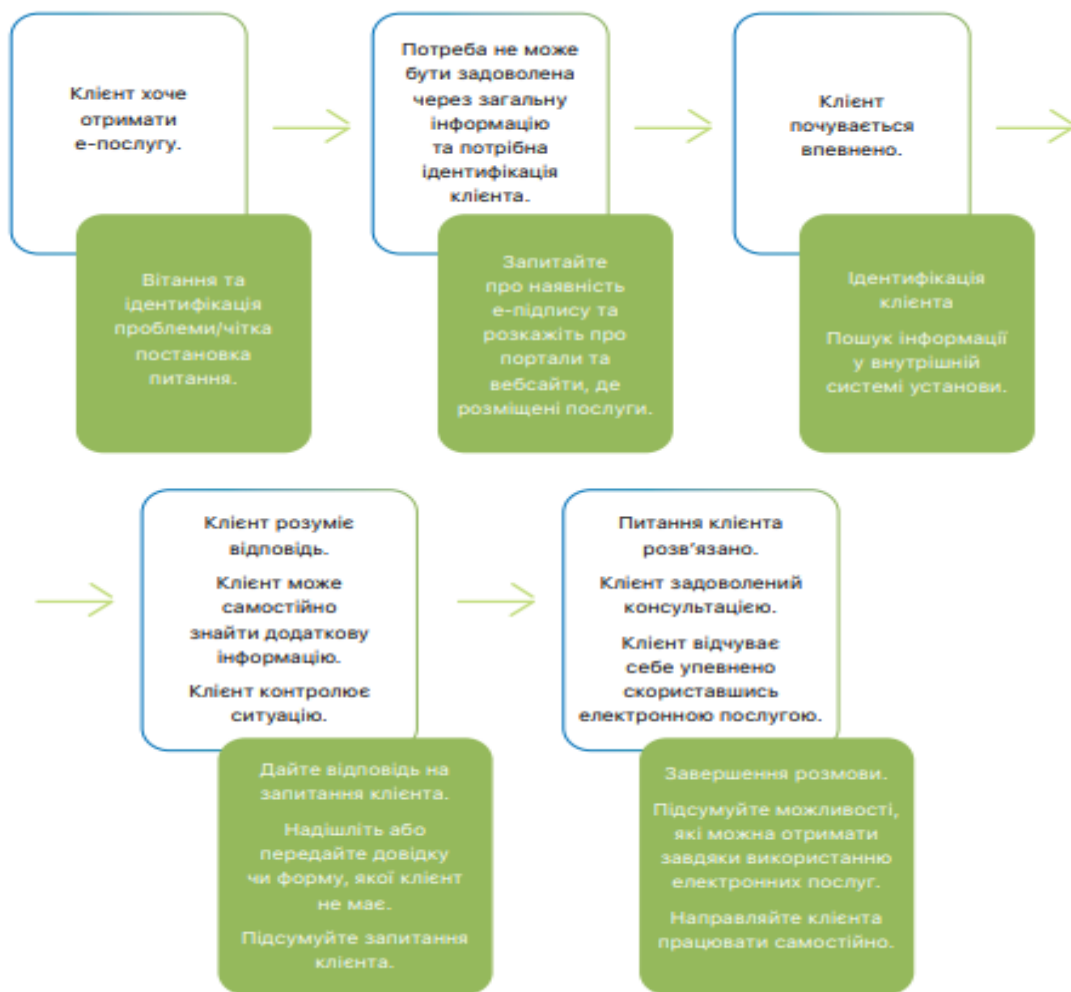

Рис. 1. Залучені процеси для отримання електронних послуг
Примітка. Складено автором на основі джерела [1, с. 39]

Отже, цифровізація адміністративних послуг повинна у повному обсязі забезпечити користувачів безпечними сервісами, метою яких буде надання доступу

до детальної інформації про послугу, можливості заповнювати та завантажувати необхідні для отримання послуги зразки та форми документів, механізмом інформування користувача про стан розгляду, а також здатністю онлайн-оплати послуги [2, с. 43; 6, с. 332]. Перевага такого надання адміністративних послуг полягає у тому, що послуги надаються прозоро, відсутній контакт суб'єкта звернення з виконавцем. Документи приймаються за описом, відповідні рішення можна отримати у чітко визначений день. Саме адміністратор, а не заявник, контролює терміни виконання послуги працівниками ЦНАПу та за допомогою телефонного, поштового зв'язку чи шляхом надсилання СМС або повідомлення на електронну пошту повідомляє суб'єкта звернення про прийняття рішення.

Втім, у процесі впровадження послуг в електронному вигляді актуальними залишаються проблеми доступу та цифрової нерівності, сумісності засобів електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП), відсутності технічних стандартів, забезпечення захисту інформації при використанні мережі Інтернет, а також пов'язані з недосконалістю нормативно-правової бази [4, с. 142]. Зокрема, має місце проблема, яка дістала назву «цифрова нерівність». Використання Інтернет-технологій передбачає наявність відповідних знань та навичок, але через низький рівень цифрової грамотності не всі громадяни можуть користуватися новим способом отримання адміністративних послуг. Наприклад, існує помітний розрив у доступі до цифрових технологій між мешканцями міста і села, молоддю і представниками старшого покоління. Крім того, наявна проблема відсутності надійних засобів захисту для безпечного обміну ідентифікаційними даними фізичних та юридичних осіб в інформаційних системах органів публічної влади. Зі збільшенням популярності надання адміністративних послуг через мережу Інтернет зростає рівень використання технічно несумісних механізмів, алгоритмів і протоколів електронної ідентифікації та ідентифікації в реєстраційних системах та системах доступу до інформаційних систем [6, с. 332]. Крім того, повномасштабне вторгнення росії посилило загрози кібератак, що обумовило масове блокування у 2022 році державних реєстрів та сервісів (наприклад, Електронного кабінету платника податків, Реєстру платників ПДВ, системи електронного адміністрування ПДВ та ін.) [2, с. 43].

Незважаючи на проаналізовані труднощі, цифровізацію адміністративних послуг слід вважати об'єктивно необхідним процесом, спрямованим на підвищення рівня задоволеності громадян якістю отриманих послуг, з огляду на підвищення оперативності та прозорості механізмів їх надання органами публічної влади. Здобутки ЦНАПу Хмельницької міської ради свідчать про те, що на рівні місцевого самоврядування наявна зацікавленість щодо впровадження електронних послуг, а співробітники завжди надають населенню необхідні консультації і мотивують до підвищення рівня цифрової грамотності.

Література:

1. Роль ЦНАП (Центрів ДІЯ) у використанні е-послуг: навч. посіб. для працівників ЦНАП, покликаний залучати громадян використовувати електронні послуги. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/703/E-skills-Manual.pdf> (дата звернення: 01.12.2023).
2. Мартиняк І., Крижанівська К. Цифровізація державних сервісів як елемент підтримки бізнесу. *Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, діджиталізація та інновації*: зб. тез доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф.

(Тернопіль, 23–24 листопада 2022 р.). Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 42–44. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39769> (дата звернення: 01.12.2023).

3. Мохова Ю. Л. Оцінка діяльності Центрів надання адміністративних послуг в умовах цифровізації України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С. 22–28. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2021/2/6.pdf> (дата звернення: 01.12.2023).

4. Ішханян А. Р. Класифікація надання електронних послуг у діяльності органів державної влади. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36). Том 2. С. 139–144.

5. Центр надання адміністративних послуг Хмельницької міської ради: офіційний веб-сайт. URL: <https://cnap.khm.gov.ua/> (дата звернення: 01.12.2023).

6. Краковська А., Бабик М. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2022. Вип. 70. С. 329–334.

СЕКЦІЯ 4

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Струтинський Олег Любомирович,

аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Адміністративно-правові засади, являються важливим елементом формування державної політики. Вони визначають основні принципи та норми, які регулюють відносини між громадою та державою на різних рівнях. Адміністративно-правові засади місцевого самоврядування у сфері альтернативної енергетики, утворюють організаційну та регулятивну структуру, яка втілює державну політику у цій сфері, на місцевому рівні. Вони допомагають формувати, втілювати та організовувати проекти у галузі альтернативної енергетики, а також, регулюють відносини між громадою та державою у цій галузі. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» формує організаційні, правові, економічні та екологічні засади а також сприяє поширенню їх використання у енергетичному потенціалі держави [1].

Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії, можна розглядати як адміністративно-правовий вплив уповноважених суб'єктів, що здійснюється за допомогою норм адміністративного права та інших адміністративно-правових засобів, орієнтований на цілеспрямовану діяльність із забезпечення публічного інтересу щодо розвитку альтернативної енергетики в Україні, та гарантування кожному реальному дотримання прав щодо виробництва, збереження, транспортування, постачання, передачі і споживання енергії, отриманої з альтернативних джерел, а також належного рівня захисту цих прав у разі їх порушення, таке визначення сформував науковець Штода Д. О. [2, с. 33].

Адміністративно-правові засади місцевого самоврядування у галузі альтернативної енергетики, базують на певних принципах та регуляціях, які потрібно детально розглянути. Першим принципом, являються основні засади державної політики у сфері альтернативних джерел енергії. Вони базуються на таких елементах як: 1) Нарощування обсягів виробництва та споживання енергії із альтернативних джерел, для подальшого зменшення використання традиційних паливно-енергетичних ресурсів; 2) Зменшення негативного впливу на довкілля та додержання правил екологічної безпеки, при використанні альтернативних джерел енергії; 3) Додержання безпеки та здоров'я людини, на всіх етапах виробництва та транспортування альтернативної енергетики; 4) Впровадження та популяризація науково-технічних досягнень, науково-технічного забезпечення у сфері альтернативної енергетики, а також підготовка відповідних фахівців; 5) Дотримання законодавства, усіма суб'єктами ринку альтернативної енергетики; 6) Економне та раціональне споживання енергії із альтернативних джерел; 7) Розробка та втілення місцевих та загальнодержавних програм розвитку альтернативної енергетики, а також, залучення іноземних та вітчизняних інвестицій [3].

Наступне, що потрібно розглянути, це державне регулювання у сфері альтернативних джерел енергії на рівні місцевого самоврядування. Державне регулювання, на цьому рівні, здійснюється за рахунок органів місцевого самоврядування, які складаються із міських, районних, та обласних рад, а такої їхніх виконавчих комітетів. Ці органи місцевого самоврядування, мають право, на встановлення регіональних програм розвитку альтернативної енергетики. Також, вони мають право надавати субсидії та пільги місцевим підприємствам та організаціям, які займаються виробництвом енергії із альтернативних джерел. Важливим обов'язком органів місцевого самоврядування, являється, створення сприятливих умов у регіоні для збільшення приватних інвестицій у сектор альтернативної енергетики.

Також, важливим елементом, який потрібно детально розглянути, являються суб'єкти адміністративно-правових відносин у галузі альтернативної енергетики, які наділені адміністративними правами та обов'язками. За класифікацією Д. Полюховича, до таких суб'єктів відносять:

- органи державної влади, їх структурні підрозділи та посадові особи, які формують та реалізують державну політику у сфері використання альтернативних джерел енергії через управлінські, контрольні та наглядові функції;
- органи місцевого самоврядування;
- суб'єкти господарювання різних форм власності та організаційно-правових форм у галузі використання альтернативних джерел енергії для виробництва, постачання, транспортування, зберігання, передачі та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел [5, с.118].

Саме ці суб'єкти, формують структуру адміністративно-правових відносин, усієї галузі альтернативної енергетики.

Адміністративно-правові засади місцевого самоврядування у сфері альтернативної енергетики в Україні регулюються рядом законів, основними з яких є:

- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає правові, організаційні та економічні основи організації та діяльності місцевого самоврядування [6];
- Закон України «Про альтернативні джерела енергії» – правові, економічні, соціальні та організаційні основи використання альтернативних джерел енергії [1].
- Закон України «Про енергозбереження» – правові, економічні та організаційні основи державної політики в галузі енергозбереження [7].
- Закон України «Про електроенергетику» – правові основи діяльності в галузі електроенергетики, включаючи виробництво, передачу, постачання та споживання електричної енергії [8].

Враховуючи, що адміністративно-правові засади місцевого самоврядування у сфері альтернативної енергетики являються важливим елементом у формуванні та втіленні проектів [9], потрібно детально розглянути як це відбувається:

- Формування політики. Органи місцевого самоврядування, які є юридичними особами, формують політику в сфері альтернативної енергетики в межах своїх повноважень [10]. Це може включати визначення пріоритетів, цілей та стратегій для розвитку альтернативної енергетики на місцевому рівні [9].

- Розробка та прийняття нормативно-правових актів. Органи місцевого самоврядування розробляють та приймають нормативно-правові акти, які регулюють використання альтернативних джерел енергії. Ці акти можуть встановлювати правила

та процедури для реалізації проектів у сфері альтернативної енергетики, включаючи вимоги до безпеки, стандарти якості, процедури ліцензування та інше [11].

– Втілення проектів. Органи місцевого самоврядування втілюють проекти у сфері альтернативної енергетики шляхом надання дозволів, ліцензій, координації дій різних суб'єктів, забезпечення дотримання встановлених правил та стандартів, а також через моніторинг та контроль за виконанням проектів.

– Забезпечення участі громади. Органи місцевого самоврядування забезпечують участь громади у процесі формування та втілення проектів у сфері альтернативної енергетики. Це може включати залучення громади до обговорення проектів, прийняття рішень, моніторингу та оцінки результатів [9].

– Співпраця з іншими органами та організаціями. Органи місцевого самоврядування співпрацюють з іншими органами влади, організаціями, підприємствами та громадськістю для ефективного втілення проектів у сфері альтернативної енергетики [11].

Література:

1. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20 лютого 2003р. № 555-IV. станом на 27.07.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>. (дата звернення: 23.11.2023р)
2. Штода Д. О. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії : дис. доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2023. 235 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_shtoda.pdf.
3. Основні засади державної політики у сфері альтернативних джерел енергії. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20 лютого 2003р. № 555-IV. станом на 27.07.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>. (дата звернення: 23.11.2023р)
4. Мелех Л., Нагірняк О. Правове регулювання альтернативної енергетики в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. № 2 (30). 2021. С.159-166. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/sep/24809/25.pdf>(дата звернення: 23.11.2023р)
5. Полюхович Д. Суб'єкти адміністративно-правових відносин у сфері використання альтернативних джерел енергії в Україні. *Адміністративне право і процес*. № 2. 2021. С.113-119. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/22.pdf>. (дата звернення: 23.11.2023 р.).
6. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. станом на 03.08.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2023 р.).
7. Про енергозбереження : Закон України від 1 червня 1994р. № 74/94-ВР. станом на 13.11.2021р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2023 р.).
8. Про електроенергетику : Закон України від 16 жовтня 1997р. № 575/97-ВР. станом на 01.07.2019р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 23.11.2023 р.).
9. Клименко Д. О. Адміністративно-правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування у контексті Євроінтеграції України. *Юридичний науковий*

електронний журнал. №7. 2021. С. 291-292. URL: http://lsej.org.ua/7_2021/75.pdf (дата звернення: 23.11.2023 р.).

10. Правові засади місцевого самоврядування. Довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правові_засади_місцевого_самоврядування (дата звернення: 23.11.2023р).

11. Кириченко Ю. М. Адміністративно-правові акти органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 43. Том 4. 2017. С. 230-233. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/91288876-9ffa-496a-b89c-99dc51959850/content> (дата звернення: 23.11.2023 р.).

СЕКЦІЯ 5

БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Боковикова Юлія Володимирівна,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та державної служби ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

Русінова Марина Володимирівна,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ СТАН ЗДІЙСНЕННЯ САМОВРЯДНОГО КОНТРОЛЮ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Контроль як функція управління є невід’ємною складовою управлінської діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Самоврядний контроль являє собою інструмент забезпечення відповідності діяльності, що здійснюється на території громади, положенням чинного законодавства шляхом використання повноважень місцевого самоврядування у конкретних сферах життєдіяльності. Згідно з положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» самоврядний контроль здійснюється відповідно визначених повноважень у сферах: управління комунальною власністю, житлово-комунального господарства, побутового, торгівельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку, у сфері освіти, регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища, соціального захисту.

Суб'єктами самоврядного контролю є сільські, селищні, міські, районні та обласні ради. Оскільки на законодавчому рівні засади здійснення самоврядного контролю визначаються лише в загальному вигляді, деталізація положень законодавства здійснюється в актах органів місцевого самоврядування, якими передбачається, у тому числі, створення спеціальних структурних підрозділів у виконавчих органах рад.

За результатами проведених досліджень встановлено, що на території Харківської області самоврядний контроль в декількох сферах одночасно організовано та продовжує діяти навіть у воєнний час в Харківській міській територіальній громаді. З метою ефективного здійснення самоврядного контролю на території Харківської міської територіальній громаді рішенням 7 сесії Харківської міської ради 8 скликання від 12.10.2021 № 199/21 «Про внесення змін до структури виконавчих органів Харківської міської ради 8 скликання» утворено Департамент земельних відносин Харківської міської ради; Департамент з інспекційної роботи Харківської міської ради; Інспекцію державного архітектурно-будівельного контролю Департаменту з інспекційної роботи Харківської міської ради; Інспекцію з

благоустрою Департаменту з інспекційної роботи Харківської міської ради; Інспекцію з паркування Департаменту з інспекційної роботи Харківської міської ради [1].

Аналіз положень контролюючих органів Харківської міської ради свідчить, що кожен з цих органів:

- забезпечує здійснення самоврядного контролю у визначеній сфері у декількох напрямках (організація та реалізація самоврядного контролю, виявлення та фіксація факту недодержання вимог законодавства, формування необхідних пакетів документів, розробка проєктів нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції Департаменту, Інспекції, проведення експертизи таких актів, розгляд та вирішення спорів тощо);

- діє відповідно до чинного законодавства, повноважень органу місцевого самоврядування та положень про ці органи;

- має специфіку діяльності, пов'язану зі сферою управлінського впливу;

- здійснює контроль у різних формах, частіше у формі перевірок;

- має право складати акти перевірок, обов'язкові до виконання приписи щодо необхідності усунення порушень, а також контролювати їх виконання в установленій строк; складати протоколи про порушення законодавства для притягнення винних осіб до відповідальності;

- вплив контролю поширюється на всіх суб'єктів (фізичних та юридичних осіб), які здійснюють будь-яку діяльність на території громади (крім об'єктів державної власності).

Самоврядний контроль має комплексний характер і включає в себе: моніторинг, ревізію, інвентаризацію, координацію діяльності підприємств, установ, організацій в залежності від сфери контролю.

Харківська міська територіальна громада вже другий рік продовжує працювати в умовах воєнного стану, що негативно впливає як на діяльність виконавчих органів влади міської ради в цілому, а також і на здійснення самоврядного контролю. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» на період дії воєнного стану проведення перевірок припинено. Зокрема, проведення перевірок Інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю здійснюється лише у випадку отримання дозволу або доручення від центрального органу виконавчої влади – Державної інспекції архітектури та містобудування України. Проведення перевірок Інспекцією з благоустрою здійснюється лише у випадку окремого доручення керівництва Харківської міської ради.

Крім того, на підставі рішення виконавчого комітету Харківської міської ради № 184 від 29.06.2022 «Про організацію роботи щодо призупинення експлуатації майданчиків для платного паркування на період дії воєнного стану», призупинено експлуатацію майданчиків для платного паркування транспортних засобів у місті Харкові на період воєнного стану. У зв'язку з чим припинено роботу Інспекції з паркування в частині здійснення перевірок дотримання правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Фактично здійснення самоврядного контролю в архітектурно-будівельній сфері на теперішній час зводиться до роботи з дозвільними документами, а також до видачі сертифікатів відповідності закінчених будівництвом об'єктів. За 9 місяців поточного року Інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю з дозволу

центрального органу виконавчої влади проведено лише одну перевірку з питань дотримання забудовниками законодавства у сфері містобудівної діяльності. За результатами перевірки винесено постанову на суму 17,0 тис. грн. За вказаний період до бюджету міської територіальної громади надійшли стягнення по штрафним санкціям по раніше проведеним перевіркам (в довоєнний період) на суму 159,74 тис. грн. А також сплата за видачу сертифікатів відповідності закінчених будівництвом об'єктів за вказаний період на суму 52,40 тис. грн. Тобто, з трьох покладених на Інспекцію ДАБК завдань виконується менше половини, а саме: проводиться постійний моніторинг стану забудови території міста Харкова та вжиття заходів щодо припинення самочинного будівництва на землях міста Харкова, шляхом проведення роз'яснювальної роботи серед забудовників. При цьому, планові показники доходів від адміністративних штрафів, накладених Інспекцією ДАБК, не виконані на 99 %, плата за видачу сертифікатів відповідності – на 37 %, що призвело до недоотримання доходів бюджетом міської територіальної громади на загальну суму 1 653,36 тис. грн.

Протягом 9 місяців поточного року за окремими дорученнями керівництва Харківської міської ради Інспекцією з благоустрою проведено 9 перевірок у сфері житлово-комунального господарства. За результатами перевірок складено 9 протоколів про адміністративні правопорушення, з яких 2 протоколи направлено за місцем проживання, згідно ст. 152 Кодексу України про адміністративні правопорушення, на розгляд до міської адміністративної комісії направлено 7 протоколів. При цьому, планові показники доходів від адміністративних штрафів, накладених Інспекцією з благоустрою, не виконані на 99 %, що призвело до недоотримання доходів бюджетом міської територіальної громади на суму 392,68 тис. грн.

Здійснення постійних обстрілів території міста Харкова призводить до великої кількості пожеж та руйнацій будівель, споруд, малих архітектурних форм та транспортних засобів. Як наслідок, Інспекцією з благоустрою та Інспекцією з паркування проводиться постійна робота щодо обстеження території міста Харкова з метою виявлення об'єктів, які захарачують місто та/або заважають безпеці дорожнього руху.

Так, на виконання Правил благоустрою території міста Харкова, встановлених рішенням сесії Харківської міської ради, вказаними інспекціями проведено роботу з виявлення фактів самовільно розміщених об'єктів малих архітектурних форм та тимчасових споруд, виявлення покинутих транспортних засобів тощо. За 9 місяців поточного року прийнято рішення про звільнення від 82 самовільно встановлених (розміщених) об'єктів, а також від 31 покинутих транспортних засобів та одного елемента благоустрою.

Протягом 9 місяців 2023 року діяльність Інспекції з паркування в частині контролю за дотримання правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів та притягнення до адміністративної відповідальності осіб, винних у порушенні цих правил, починаючи з 24.02.2022 призупинена, але проводилась робота щодо здійснення контролю стосовно накладених і стягнутих адміністративних штрафів. За результатами відкритих виконавчих проваджень по переданих постановам, підрозділами державної виконавчої служби протягом 9 місяців поточного року до бюджету Харківської міської територіальної громади було стягнуто адміністративних штрафів з 874 правопорушників на загальну суму 316,05 тис. грн. При цьому, планові показники доходів від адміністративних штрафів, накладених Інспекцією з паркування, не виконані на 95 %, що призвело до

недоотримання доходів бюджетом міської територіальної громади на суму 6 058,95 тис. грн.

Таким чином, самоврядний контроль у сфері благоустрою Інспекцією з благоустрою виконується в повному обсязі. Обмеженими залишаються лише проведення перевірок. А Інспекція з паркування до теперішнього часу не виконує функцію контролю за дотриманням правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, вимог, визначених правилами паркування транспортних засобів, щодо розміщення та функціонування майданчиків для паркування транспортних засобів, а також контролю за дотриманням вимог чинного законодавства щодо обладнання майданчиків для платного паркування транспортних засобів на території міста Харкова. Загальна сума втрачених доходів бюджетом міської територіальної громади за 9 місяців 2023 року склала 8 104,99 тис. грн.

Проведений аналіз дає змогу зробити наступні висновки.

1. В умовах воєнного стану здійснення самоврядного контролю ускладнено у зв'язку з необхідністю отримання для проведення перевірок окремого розпорядження керівництва органу місцевого самоврядування.

2. Внаслідок прийняття нормативного акту вищим органом у системі органів виконавчої влади та розпорядчого акту органом місцевого самоврядування, припинено роботу деяких інспекцій в частині проведення перевірок, що призвело до втрат місцевого бюджету.

3. Окремі функції контролю не виконуються, оскільки у зв'язку з невиконанням інспекціями Департаменту планових показників доходів бюджету міської територіальної громади, протягом терміну дії військового стану фінансування контролюючих органів має обмежений характер. Внаслідок цього, майже половина інспекторського складу Департаменту перебуває у відпустках без збереження заробітної плати. Частина працівників вимушена була звільнитися. Ситуація, що склалася, негативно вплинула на безперервність самоврядного контролю в міській територіальній громаді.

4. Незважаючи на викладене, інспекції продовжують працювати та здійснювати попередження порушень в різних сферах самоврядного контролю.

Література:

1. Про внесення змін до структури виконавчих органів Харківської міської ради 8 скликання : рішення 7 сесії Харківської міської ради 8 скликання від 12.10.2021 р. № 199/21 веб-сайт. URL: <https://www.city.kharkiv.ua/uk/dokumentyi/important-docs.html>

2. Про внесення змін до положень виконавчих органів Харківської міської ради 8 скликання : рішення 7 сесії Харківської міської ради 8 скликання від 12.10.2021 р. № 200/21 веб-сайт. URL: <https://www.city.kharkiv.ua/uk/dokumentyi/important-docs.html>

Власюк Ярослав Сергійович,
здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Туристично-рекреаційна сфера є важливою та перспективною для національного, регіонального і місцевого економічного розвитку. Внутрішній український споживач та міжнародний турист і рекреант можуть створювати активний попит на природний потенціал та історично-культурне надбання України. Це є вагомою причиною погравлення туристично-рекреаційної галузі нашої країни. Правильно проведені заходи у погравленні туристично-рекреаційної галузі позитивно сприятимуть збільшенню чисельності й розширенню географії бажаючих пізнавати й відвідати Україну. Це, у свою чергу, буде істотно збільшувати місцевий і державний бюджети.

Внутрішня і міжнародна туристично-рекреаційна привабливість українських населених пунктів потребує важливих продуманих завдань.

Суть першого завдання полягає у вивченні зарубіжного досвіду підприємницьких рекреаційних кроків на природоохоронних територіях і здійсненні спроб адаптації до власних реалій. Український природно-заповідний фонд потрібно активно залучати до сфери рекреаційно-туристського підприємництва. Цей проєкт уможливуватиметься в реальній дійсності за умов впровадження ефективних методів управління. Результативність окреслених напрямів залежить від правильності застосування зарубіжного досвіду. Детальний аналіз запропонованих кроків буде можливим тільки за умови реальних рекреаційноорієнтованих кроків на об'єктах природоохоронної діяльності. Вчасне виявлення помилок та негативних проявів у поєднанні з аналогічними прикладами зарубіжного досвіду дозволить блокувати подальше погіршення. Одночасно відбуватиметься власний національний підхід до організації рекреаційно-економічної справи. Українські науковці та практики у своїх дослідницьких роботах надають аналітичні професійні оцінки стосовно висвітленої пропозиції. До прикладу, Т. Безсмертнюк і М. Мельничук зазначають, що «ефективне рекреаційне використання природоохоронних територій забезпечується ґрунтовно розробленою нормативно-правовою базою, належною державною та фінансово-організаційною підтримкою, детальним та професійним плануванням рекреаційного використання природоохоронних територій, формуванням та реалізацією орієнтованих туристських продуктів, наданням високоякісних платних рекреаційних послуг, постійним моніторингом туристичної діяльності» [1, с. 90].

Суть другого завдання зводиться до можливостей реабілітації населення, в першу чергу військовослужбовців. Саме проведення тривалих і якісних реабілітаційних процедур військовослужбовців на природоохоронних територіях повинно бути у пріоритеті реалізації попереднього завдання. По-перше, Україна збереже та покращить життя і стан здоров'я своїх захисників і збільшить можливості збереження національного генофонду. По-друге, реабілітація військовослужбовців може бути профінансованою та проінвестованою зарубіжними урядами, юридичними й фізичними особами. Це дозволить зекономити власні кошти для реалізації інших

значущих туристично-рекреаційних кроків. В контексті сказаного варто згадати ідею розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, яку пропонує Н.Белоусова і вважає його «унікальним явищем для реабілітації людей інклюзивних груп, що включає в себе як пізнавальний процес, так і можливість підводити людину до повноцінної соціалізації. Туризм допомагає людині з різними нозологіями адаптуватись до навколишнього середовища, усуває почуття втрати гідності, неповноцінності й інтегрує в суспільство. Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм як вид реабілітації може реально допомогти відновити фізичні та психоемоційні сили, покращити психологічне самопочуття, допомогти не фіксуватися на своїх соматичних відчуттях і, залучаючись до ритму «нормального» існування, повного життєвого розпорядку, вийти з важкої стресової ситуації, пов'язаної із захворюванням і наслідками лікування, відчутти себе активним членом суспільства, потрібним людям, відчутти жагу до життя» [2, с. 170].

Суть третього завдання зводиться до активної роботи над просуванням окремих важливих і відомих об'єктів України до їхнього справедливого місця у спадщині ЮНЕСКО. Навіть часткова реалізація цього завдання буде важливим і цінним кроком до підвищення внутрішньої та міжнародної туристично-рекреаційної привабливості України. Цей відтинок роботи також знайшов своє відображення у працях українських науковців і практиків. Так, В.Вишневецький та І.Михальчук цілком справедливо відносять «до таких об'єктів, які відповідають критеріям Конвенції про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини, належать Українська частина дельти Дунаю, Печери Тернопільщини, Олешківські піски, фортеці Придністров'я, а саме Хотинська, Кам'янець-Подільська та Аккерманська і Змієві вали» [3, с. 97-98].

Суть четвертого завдання зводиться до повноцінного та якісного інфраструктурного забезпечення української туристично-рекреаційної сфери в усіх населених пунктах, особливо того, яке стосується закладів розміщення й гостинності. Тут варто згадати висновки, яких доходить Б.Семенко: «необхідно розробити картосхеми готельного фонду на рівні адміністративних районів та міст обласного значення України» [4, с. 187-188]. Не менш важливим у реалізації четвертого завдання є приділення належної уваги розвитку транспортно-дорожнього господарства.

Література:

1. Безсмертнюк Т. П., Мельничук М. М. Упровадження закордонного досвіду рекреаційного використання природоохоронних територій в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Випуск 13. С.84-91.
2. Белоусова Н. В. Природні ресурси як складник географічних досліджень для розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. Випуск 10. С.164-170.
3. Вишневецький В. І., Михальчук І. В. Об'єкти України для можливого включення до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Випуск 13. С. 92-98.
4. Семенко Б. В. Інфраструктурне забезпечення міжнародного туризму України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. Випуск 10. С.187-193.

*Гняздовський Кирило Вікторович,
здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного
управління Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Соціальний туризм є видом туристської діяльності, що задовольняє рекреаційні, культурно-пізнавальні, релігійні, спортивно-оздоровчі, профілактично-лікувальні, екологічні й інші потреби малозабезпечених верств населення за рахунок різних джерел фінансування. В структурі останніх суттєву частку займають кошти, що виділяються Державним та місцевим бюджетами на різні соціальні потреби, на діяльність суб'єктів, які організують туристичні тури й екскурсії для малозабезпечених верств населення. Соціальний туризм є різновидом соціального підприємництва, метою якого є розробка, просування і продаж за пільговими умовами соціального туристського продукту. Соціальний туризм також може фінансуватися державними цільовими й іншими фондами, що виділяють кошти на забезпечення соціальних потреб.

Усі дії місцевого самоврядування в руслі соціального туризму повинні ґрунтуватися на розроблених принципах державної політики сприяння розвитку соціального туризму, а саме:

а) збереження єдиного українського рекреаційно-туристичного простору, що характеризується природним, етнічним, культурним і релігійним розмаїттям;

б) доступ для усіх туристів і рекреантів до пам'яток природної та культурної спадщини;

в) різні види організації туристичних турів та екскурсій.

Слід виокремлювати видів соціального туризму, а саме:

а) шкільний або дитячо-юнацький, метою якого є навчальна, виховна і спортивна робота з поступовим прищепленням патріотизму. Цей вид туризму, фактично, є логічним продовженням освітньої роботи у дошкільних і шкільних закладах освіти;

б) молодіжний або студентський, метою якого також є пізнавальна, виховна і спортивна робота, зміна звичної обстановки, духовний і загальний розвиток;

в) туризм людей похилого віку, метою якого є пізнавальна, спортивно-оздоровча, профілактично-лікувальна робота і духовний розвиток.

г) спортивний, який передбачає подорожі й мандрівки з різноманітними активними способами пересування. Цей вид соціального туризму переслідує мету самоорганізації та самодисципліни людей різного віку (школярі, студенти, пенсіонери). Тут відточуються навички поведінки у складних й аварійних ситуаціях, а також за умов стихійного лиха; формується екологічна культура і дбайливе ставлення до навколишнього природного середовища, до пам'яток історії, до культурних і релігійних цінностей.

г) сільський туризм або агротуризм, що передбачає знайомство з сільським стилем життя, з сільськими звичаями і традиціями, віруваннями та святкуваннями, обрядами й побутом, повір'ями і переказами, піснями й легендами, мовою і їжею, природою і культурною. Село є уособленням українськості та її тисячолітньою пам'яттю.

д) зелений або екологічний, що передбачає подорожі територіями різних за статусом природних парків, заповідників, заказників, садів, оранжерей з метою відпочинку на свіжому повітрі, відчуття єдності з природою і виховання екологічної та природоохороної культури.

е) реабілітаційний, метою якого є спортивно-оздоровча, профілактично-лікувальна, відновлювальна, культурно-пізнавальна робота для людей, які втратили здоров'я, захищаючи Україну від московитського агресора; осіб з інвалідністю; дітей і найближчих родичів загиблих героїв; ветеранів московитсько-української війни й інших воєн; людей, які пережили полон, тортури й окупацію. Їм потрібно систематично організовувати різноманітні туристичні тури й екскурсії.

Оскільки в основу соціального туризму закладено збереження, накопичення і зміцнення одвічних цінностей – він потребує перманентної державної підтримки й підтримки з боку місцевого самоврядування. Адже патріотичне мислення, здоровий спосіб життя, екологічну культуру, дбайливе ставлення до пам'яток природи і культури, збереження власної національної історії, ідентичності й етнографічного розмаїття потрібно закладати ще з дитячого садка і молодшого шкільного віку, а відтак регулярно виховувати у школярів та студентів. Разом із тим, повага до військових ветеранів, до загиблих героїв та їхніх сімей, до людей, які пережили окупацію і жах війни, до осіб з інвалідністю потребує систематичного відпочинку, лікування, реабілітації й культурно-пізнавального розвитку. Власне тому, роль місцевого самоврядування полягає у підтримці й фінансуванні цих проєктів і заходів.

Досліджуючи цю проблему, О. Хитрова зазначає: «зарубіжний досвід показує, що необхідною умовою розвитку соціального туризму є державна підтримка, чітко сформована стратегія та схема фінансування. Для цього в Україні повинна бути сформована чітка політика з принципами, які відповідають стратегії розвитку туризму на наступні роки. Для цього слід запровадити фінансову підтримку та звільнити від зборів турфірми, які намагаються запровадити такий вид туризму. Також варто створити податкові пільги, безкоштовну сертифікацію та систему оплати для впровадження їх на підприємствах та організаціях» [1, с. 77]. Також варто згадати пропозиції які окреслює О.Колотуха: «при ліцензуванні у сфері соціального туризму ліцензійний збір не утримувати; введення пільгової шкали оподаткування на послуги, що надаються закладами соціального туризму з оздоровлення, туристично-екскурсійного обслуговування, виготовлення і прокату туристичного спорядження, а також по податках на майно закладів соціального туризму, на утримання об'єктів соціально-культурної сфери; звільнення від оподаткування земель, що зайняті об'єктами соціального туризму; при наданні туристичних послуг соціального характеру податок на додаткову вартість на туристичний продукт перетворювати в соціальну неоподатковувану туристичну ренту» [2, с. 179].

Отже, соціальний туризм є важливим та актуальним сегментом туристичної сфери і важливою діяльною роботи для місцевого самоврядування і державної влади.

Література:

1. Хитрова О. А. Соціальний туризм: суть, види та зарубіжний досвід. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 58-1. С.74-78.
2. Колотуха О. В. Соціальний туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 176. С. 177-179.

Микулець Микола Іванович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Фінансимисцевого самоврядування прямо демонструють спроможність територіальної одиниці забезпечити соціально-економічний розвиток на своїй території. Таким чином можна стверджувати, що розвиток громад залежить від якісного планування бюджету з достатньою кількістю фінансових ресурсів. Місцеві фінанси – це відносно самостійний структурний рівень фінансової системи держави. Вони є підґрунтям фінансової незалежності органів місцевого самоврядування (далі – ОМС), стимулюють зростання фінансового потенціалу територій, а також націлені на забезпечення громадян якісними послугами. Загалом, місцеві фінанси формують життєдіяльність суспільства, забезпечуючи реалізацію завдань і функцій ОМС [1].

Продемонструємо структуру доходів місцевих бюджетів у 2022 р. за видами надходжень:

- податкові надходження, що склали 393,5 млрд. грн. або 70,9% від загального доходу;
- офіційні трансферти з державного бюджету - 137 млрд. грн., що склало 24,7% від доходу;
- неподаткові надходження – 22 млрд. грн., або 3,9% від загального доходу;
- доходи від операцій з капіталом – 2,3 млрд. грн., або 0,4% від загального доходу;
- цільові фонди – 0,3 млрд. грн., 0,1% від загального доходу [2].

Згідно із статистичними даними можна зробити висновок, що власні доходи ОМС складають 75,3% від загального доходу, а від держави отримують 24,7% коштів. Це свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від цільових трансфертів з державного бюджету та низьку автономність щодо розпоряджання коштами, отриманими з державного бюджету, адже субвенції мають цільовий характер та не дають змоги ОМС вільно розпоряджатися такими коштами. Це в свою чергу знижує самостійність місцевих бюджетів [2]. Загалом згідно із бюджетом за 2022 рік було виділено дотацій на власні повноваження загальною сумою 16 327 181,7 тис. грн., дотацій на делеговані повноваження 533 384 1,9 тис. грн., субвенції на делеговані повноваження складають 136 231 548 тис. грн., а субвенції на власні повноваження 51 942 132,2 тис. грн. [3]. Згідно із зведеним бюджетом України у 2022 р. можемо побачити, що міжбюджетні трансферти на делеговані повноваження значно переважають над трансфертами на власні повноваження, звідси впливає одна із основних перешкод соціально-економічного розвитку органів місцевого самоврядування – залежність від державного бюджету.

Вирішенням цієї проблеми є удосконалення механізму місцевого фінансування, суть якого полягатиме в повній фінансовій самостійності ОМС. Основою механізму має бути податкова реформа, яка розширить кількість податків до місцевого бюджету. Зараз існує всього 6 податків і зборів на місцевому рівні, однак якщо звернутись до декрету Кабінету Міністрів, який втратив чинність [4], їх кількість можна розширити. До прикладу можна повернути такі податки як збір з власників собак, збір за право використання місцевої символіки, податок з продажу імпортованих товарів та ринковий

збір. Необхідно забезпечити можливість укладати партнерські угоди і домовленості з приватним сектором, неприбутковими організаціями та іншими суб'єктами щодо спільного фінансування та реалізації проєктів та програм. Головним позитивним аспектом подібного партнерства окрім збільшення фінансування є покращення експертної оцінки, оскільки згадані вище суб'єкти мають доступ до спеціалізованої експертизи, що буде корисною для ОМС. Також важливою складовою цього механізму є включення громадських організацій та громадян до процесу прийняття рішень щодо розподілу та використання фінансових ресурсів. Громадські організації та громадяни краще знають потреби та проблеми своїх громад, а також мають більший зв'язок з місцевим співтовариством.

Згаданий вище комплекс заходів щодо удосконалення механізму фінансування місцевих бюджетів спрямований на зменшення залежності ОМС від державного бюджету та надає їм можливість самостійно керувати власними фінансовими ресурсами для реалізації стратегічних цілей та завдань соціально-економічного розвитку.

Незважаючи на численні переваги фінансової самостійності ОМС існують певні недоліки, пов'язанні із різноманітністю фінансового потенціалу громад, що може привести до їхнього нерівномірного розвитку. Окрім цього збільшиться вразливість ОМС до економічних змін, криз, та інших впливів на суспільно-економічні умови. Також ключовим чинником є підвищення фінансової грамотності ОМС для ефективного управління фінансовими ресурсами, оскільки в умовах фінансової самостійності вони самотужки здійснюватимуть управління власними ресурсами. Враховуючи ці проблеми, важливо ретельно планувати та впроваджувати механізми фінансової самостійності, сприяючи рівному та справедливому розвитку всіх регіонів.

У висновку слід підкреслити, що впровадження фінансової самостійності для ОМС в Україні має великий потенціал для стимулювання соціально-економічного розвитку. Зокрема, місцеві фінанси є ключовим інструментом, який відображає спроможність ОМС забезпечити якісний розвиток на своїй території, підвищити ефективність та якість надання громадянам соціальних послуг. Однак, необхідно враховувати, що фінансова самостійність може супроводжуватися викликами, такими як різниця у фінансовому потенціалі різних регіонів та вразливість до економічних коливань. Справедливий та рівний розвиток всіх регіонів України стане досяжним завдяки комплексному підходу до управління місцевими фінансами.

Література:

1. Місцеві фінанси в Україні: поняття та функції. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/22600/ence=1&isAllowed=y>
2. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік URL : <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
3. Додатки № 1-8 до державного бюджету України на 2022 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/101/f511755n259.xlsx>
4. Декрет Кабінету Міністрів «Про місцеві податки і збори» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93#Text>

Семенюк Вікторія Сергіївна,
здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Ринок туристичних послуг є природно сформованою системою багатосторонніх взаємозв'язків між двома ключовими економічними силами. Однією з цих сил є попит, що представлений певною чисельністю фізичних і юридичних осіб, які в міру своїх фінансових можливостей замовляють ту чи іншу кількість туристичної продукції за певною взаємоприйнятною ціною. Другою взаємопов'язаною до попиту силою є пропозиція, що представлена туристичноорієнтованими суб'єктами, які формують та представляють для продажу різні види комплексних туристичних пакетів з широким спектром послуг. Попит і пропозицію на ринку туристичних послуг тісно пов'язує процес ціноутворення на всі види прямих та опосередкованих туристичних послуг. Відтак, після встановлення прийнятних ринковообґрунтованих цін на основні й супутні туристичні послуги, формується складена собівартість і складена ціна того чи іншого туристичного пакета. До цього варто додати, що ціну на туристичні пакети слід формувати так, щоби потім легко її корегувати у випадку відмови клієнтів від якихось послуг, або долучення до турпакета інших додаткових послуг чи заміна одних послуг на інші. Наступною постійно діючою ринковою силою у сфері надання туристичних послуг є конкуренція.

Спрощений вигляд ринку туристичних послуг можна зобразити графічно (рис. 1).

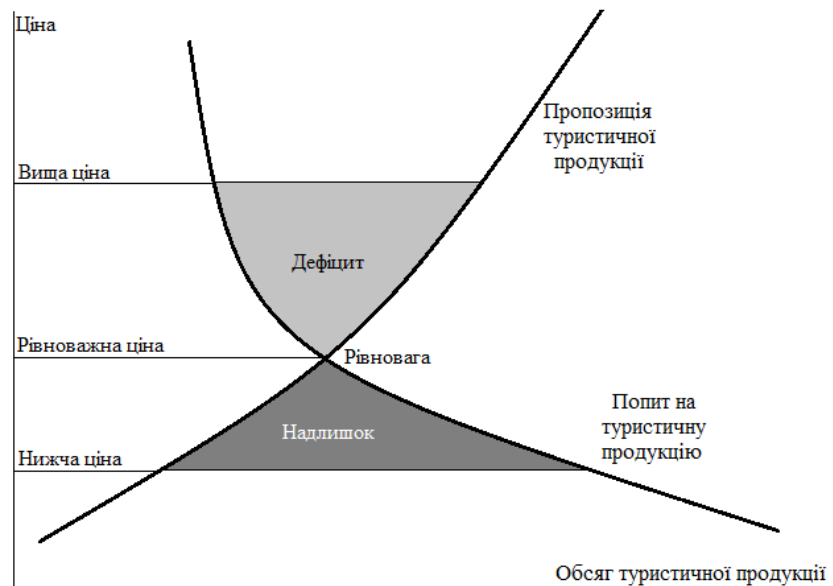

Рис. 1. Графічна модель ринку туристичних послуг¹

Публічна влада, загалом, та місцеве самоврядування, зокрема, володіють низкою важелів впливу на функціонування ринку туристичних послуг. Серед них варто виокремити такі:

¹Джерело: авторська розробка

1. Збір інформації, вивчення, аналізування й формування відповідних висновків про динаміку і структуру туристичного, готельно-ресторанного, екскурсійного, рекреаційного, курортного й музейного попиту в розрізі внутрішнього і зовнішнього споживача.

2. Збір інформації, вивчення, аналізування й формування відповідних висновків про динаміку і структуру туристичного, готельно-ресторанного, екскурсійного, рекреаційного, курортного й музейного попиту українського споживача з географічної точки зору – себто в межах України та за її межами.

3. Сприяння ремонту й реконструкції культурно-історичних об'єктів з метою включення їх в екскурсійні маршрути й туристичні пакети.

4. Сприяння роботі місцевих закладів культури (бібліотек, музеїв, будинків культури, церков, галерей, ботанічних садів, парків тощо) з метою включення їх в екскурсійні маршрути й туристичні пакети.

5. Сприяння розвитку туристичної інфраструктури (доріг, готелів, мотелів, костелів, ресторанів, кав'ярень, кафе, їдалень, піцерій, сувенірних і продуктових магазинів, інших варіантів розташування і харчування туристів) з метою створення комфортних умов для гостей і відвідувачів населеного пункту.

6. Сприяння природоохоронній, спортивній, діагностично-профілактичній та оздоровчо-лікувальній діяльності з метою розширення і покращення туристичних, екскурсійних, рекреаційних і курортних послуг для гостей та відвідувачів населеного пункту.

7. Сприяння розвитку добросовісної конкуренції.

Вплив місцевого самоврядування і державної влади на функціонування туристичної галузі можна теоретично описати чотирма моделями: «Першій моделі притаманний принцип саморегулювання; Друга модель характеризується наявністю централізованого органу управління в державі, де туризм є основним джерелом надходження в бюджети країн; Третя модель ґрунтується на взаємодії державного і приватного партнерства; Четверта модель характеризується поєднанням елементів другої та третьої моделей – наявність централізованого органу управління галуззю, визнання туристичної діяльності як пріоритетної галузі для країни» [1].

Разом із тим, вважається перспективним дослідження, експериментування та впровадження інших моделей, зокрема: «відмова від посередників у продажу турпродукту, таймшер, продаж франшизи, оренда транспортних засобів, freemium (клієнт отримує частину продукту безоплатно, а компанія заробляє на додаткових опціях), маркетплейс (надання інформації про послуги інших компаній), low-touch (бюджетні авіалінії), оплата за фактом використання» [2].

Отже, роль місцевого самоврядування в рамках досліджуваної проблематики зводиться до поступового перспективно-туристичного розвитку України.

Література:

1. Давидова О. Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід. *Ефективна економіка*. 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1480>

2. Безуглий І. В. Перспективні моделі організації туристичного бізнесу. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20213\(149\)/sep20213\(149\)_003_BezuhlyyI.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20213(149)/sep20213(149)_003_BezuhlyyI.pdf)

*Сем'янчук Петро Михайлович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК РУШІЙ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ

Місцеве самоврядування є територіальним віддзеркаленням державної влади на місцях. На противагу державній владі, місцеве самоврядування характеризується такими перевагами:

а) значно краща поінформованість місцевої влади про події, негаразди та проблеми в розрізі вулиць, напрямів господарської діяльності, установ і навіть сімей (у випадку невеликих населених пунктів, особливо сільських). Це істотно спрощує та полегшує інформування владних органів про існуючі проблеми. Відтак, на перевірку отриманої інформації на предмет достовірності знадобиться значно менше часу й зусиль. Все може відбуватися за безпосередньої участі представників місцевого самоврядування без посередників і викривлення інформації. Варто підкреслити позитивну роль соціального капіталу, що проявляється через особисті або опосередковані знайомства та пряме спілкування;

б) краща маневреність і швидша реакція на виникнення різних проблемних ситуацій;

в) вищий ступінь прозорості у процесі надходжень грошових коштів та формування матеріальної бази, а відтак – більше можливостей контролювати їхнє використання;

г) легші способи спостереження за виконанням представниками місцевого самоврядування їхніх передвиборчих програм і посадових обов'язків, а також за станом справ на існуючих проблемних ділянках;

г) більш дієві методи запобігання зловживанню владними повноваженнями і притягнення винних представників місцевого самоврядування до відповідальності.

Поряд з перевагами у місцевого самоврядування, порівняно з державною владою, є свої об'єктивно слабші сторони, а саме:

а) менші можливості акумуляції грошових коштів;

б) невеликі джерела формування матеріальної бази;

в) обмежені владні повноваження.

Таким чином, усе вищесказане є тією реальністю, за умов якої вирішення багатьох проблем та реалізація численних проектів своєї територіальної громади є ускладненими або практично неможливими. Серед таких складнощій впродовж трьох десятиліть є розвиток внутрішнього туризму.

Кожен населений пункт України має бодай одну особливість або цікавинку, яка здатна привабити туристів і рекреантів та задовольнити якусь з їхніх культурних, релігійних, просвітницьких, оздоровчих, рекреаційних, виховних, економічних, екологічних, гуманітарних, комунікаційних, соціальних та холистичних потреб. Саме тому, завданням місцевого самоврядування є опис та реальна оцінка наявного туристичного потенціалу. Враховувати потрібно все: клімат, рельєф, рослинний і тваринний світ, водні ресурси, культурні й історичні пам'ятки, релігійні об'єкти, традиції, обряди, легенди, казки, повір'я, перекази, народні пісні, цікавих особистостей, стан доріг, регулярність руху громадського транспорту, заклади

торгівлі, харчування й гостинності, фахівців необхідних професій, курортні і лікувальні заклади, нетрадиційну медицину й інші лікувальні ресурси та об'єкти, незвичні місця тощо. Відтак, потрібно здійснити низку важливих заходів:

а) формування Дорожньої карти розвитку місцевого туризму з урахуванням усіх наявних ресурсів населеного пункту. Якщо останніх недостатньо для повноцінного туристичного дня – тоді варто об'єднати всі туристичні зусилля кількох сусідніх населених пунктів;

б) налагодження тісної і продуктивної співпраці з туристичними підприємствами;

в) залучення місцевого населення, органів публічного управління, різних громадських організацій та інших суб'єктів господарської діяльності до реалізації Дорожньої карти розвитку місцевого туризму;

г) створення і поліпшення необхідної інфраструктурної компоненти;

г) залучення усіх інформаційних каналів з метою популяризації власної Дорожньої карти розвитку місцевого туризму – запрошення кореспондентів, журналістів, теле- і радіоведучих, знайомих діячів мистецтва, реєстрація у різних соціальних мережах та щонайбільше розповсюдження інформації за допомогою світлин, відео й дописів;

д) поступова реалізація оперативних, тактичних і стратегічних маркетингових кроків;

е) просування Дорожньої карти розвитку місцевого туризму на районний, обласний та державний рівень разом з першими отриманими результатами;

є) підвищення екологічної дисципліни й важливості туристично-рекреаційного розвитку на рівні свідомості усіх жителів населеного пункту.

Комплексне проведення усіх запропонованих заходів якісно підвищить туристично-рекреаційну зацікавленість і пришвидшить розвиток внутрішнього туризму й рекреації. Перші успіхи матимуть ефект ланцюгової реакції, а її рушієм повинно бути місцеве самоврядування.

Сторошук Богдан Дмитрович,

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

СИСТЕМНІ ЕФЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ ДЕРЖАВИ

Значні масштаби, глибина і волатильність сучасних ковідної та військової економічних криз, які є однозначно неструктурними, вже перевищують попередні кризи і постійно поширюють усвідомлення неминучості всебічних фундаментальних змін у всіх сферах сучасних соціально-економічних систем ще до завершення даних криз. Ці зміни є наслідком Шумпетерівського «творчого руйнування», який є «самою сутністю капіталізму» [1], – перманентно-еволюційної і неминучої ліквідації ринковим механізмом застарілих, відживших елементів економічних відносин, продуктивних сил та господарського механізму внаслідок поширення їх нових

ефективніших заміників. Ініціатором «творчого руйнування» є, на думку Шумпетера, лише успішна діяльність новаторів, що розглядається фактично як єдине джерело і економічного зростання, і самого розвитку ринково орієнтованих економічних систем, а відсутність інноваційного розвитку призводить до застою й занепаду в соціально-економічному та політичному житті [2, с. 21–101, 203–241]. Ні поліпшення ситуації з попитом, ні позитивні зрушення з боку пропозиції, ні заходи державного регулювання в галузі циклічної, фінансової чи податкової політики, вважав Шумпетер, не здатні викликати економічного піднесення. Тому й інтерес до його теоретичної спадщини з боку економічної науки, і особливо, економічної політики, останніми роками помітно підвищився. Слід зазначити, що протягом останніх двох десятиліть у світі спостерігається зростання кількості малих підприємств інноваційного характеру, що супроводжується збільшенням питомої ваги їхньої продукції у ВВП та експорті цілого ряду як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Тим не менше дане явище, стимульоване все зростаючим потоком різноманітних інновацій, все ще не стало початком повноцінного піднесення економік багатьох країн світу [3].

В цих умовах виникає логічне запитання про вплив «творчого руйнування» на поведінку держави. Даний вплив, зважаючи на універсальність системного підходу як міждисциплінарного методу дослідження, можна описати на основі ряду системних ефектів (використання яких, зокрема, недавно дало можливість здійснення в Україні цікавих інноваційних технологічних відкриттів) [4]. Очевидно, що економічна діяльність держави в значно меншій мірі піддається впливу трансформаційних процесів в реальному секторі економіки. Внаслідок цього держава, в більшості випадків будучи здатною відчути зміну ринкових умов і тому не зважаючи на неї, продовжує впливати на економіку старими методами, які що цілком логічно, не дають ніяких наслідків в реальній економіці і тому потребують неминучих змін. Тому економічну кризу можна розглядати як фіаско сформованих на даний час механізмів економічної політики держави та державного регулювання економіки. Мінімальну величину цих змін можна описати за допомогою досить поширеного в технічних науках терміну «люфт». Люфт являє собою величину мінімальної зміни характеру впливу керуючої системи на керовану [5] (в нашому випадку впливу держави на ринковий механізм) що приводить до позитивних змін в національній економіці. Якщо ж величина змін є меншою від величини люфту, ніяких змін не відбувається. Одним із прикладів таких люфтів у сучасних умовах можна вважати облікову політику Національного банку, яка фактично не впливає на реальний сектор, про що ми вже писали раніше [6; 7].

Причиною існування люфтів є шаблонний підхід до формування економічної політики без врахування об'єктивно перманентного характеру виникнення нових і трансформації існуючих інститутів та інституцій. Раніше ми вже аналізували [8] різноманітні проблеми правильного та своєчасного вибору економічної політики, так як неефективні рішення в процесі цього вибору можуть мати дуже далекосяжні наслідки. Це підтверджується можливістю утворення так званого хреодного (напередвизначеного) ефекту [8], відповідно до якого система може протягом тривалого часу продовжувати розвиватися неоптимальним шляхом, але при цьому величина люфтів зростає в геометричній прогресії. Тобто, «при здійсненні процесу в одному певному напрямі зворотний рух може бути лише однією з ланок більш складного процесу» [9, с.105–106], тобто чим довше існує хреодний ефект, тим важче звернути з траєкторії через наростання інерційного середовища, виникнення і

розвитку різних неформальних, «тіньових» інституційних утворень. Проте ці процеси не тільки не сповільнюють, але й стають додатковим фактором розвитку хреодного ефекту. В залежності від реального стану справ досягнення об'єктивно обумовленого рівня розвитку системи вимагатиме або значно більших витрат ресурсів, або оплатиться тривалою нестабільністю економіки.

Література:

1. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія. URL : http://www.libertarium.ru/lib_capsocdem_7
2. Йозеф А. Шумпетер. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ. В.Старка. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
3. Експерти назвали причини закінчення буму в Азії і країнах БРІКС. URL : <http://korrespondent.net/business/economics/1597477-eksperty-nazvali-prichiny-okonchaniya-buma-v-azii-i-stranah-briks>
4. Золотий запас України. Трансформатор. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=4ES0iDsokdg>
5. Люфт. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D1%84%D1%82>
6. Сторощук Б. Д. Грошово-кредитна система. Економічна теорія : навч. посіб. для студ. неекон. спец. вищ. навч. закл. / За ред. З.І.Галушки. Вид. 3-тє, доповн. Чернівці : ДрукАрт, 2012. С. 195–217.
7. Сторощук Б. Д. Монетарні фактори економічного розвитку сучасної України. Генезис інституційної системи транзитивних економік : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (7-8 травня 2008 р.). Чернівці : Рута, 2008. С. 53–54.
8. Сторощук Б. Д. Системний підхід як основа забезпечення ефективного регіонального розвитку / В кн. Трансформація економіки України у глобальному економічному середовищі / За ред. д.е.н., проф. І. Ф.Комарницького. Чернівці : Рута, 2006. Розділ VII. С.145–170.
9. Єрохін С. А. Структурна трансформація національної економіки. Теоретико-методологічний аспект. Київ : Світ знань, 2002. 527с.

СЕКЦІЯ 6

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Поліщук Вікторія Борисівна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

Хитра Олена Володимирівна,

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦНАПУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

Сьогодні, з огляду на заявлений Україною курс євроінтеграції, система надання адміністративних послуг потребує реформування та удосконалення, для того щоб відповідати стандартам розвинених країн світу. Основна мета такого реформування – доступні, швидкі та якісні адміністративні послуги.

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги», адміністративна послуга є результатом здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямованим на набуття, зміну чи припинення прав та /або здійснення обов'язків такої особи [1]. Означений закон, крім іншого, регулює питання надання електронних послуг з використанням мережі Інтернет та Єдиного порталу державних послуг «Дія». Також ним встановлені правові норми щодо моніторингу якості надання адміністративних послуг, що здійснюється за показниками та у порядку, встановленими КМУ.

Слід зауважити, що у більшості країн світу послуги, які надаються органами центральної влади і місцевого самоврядування населенню, є наріжним каменем формування відносин між людиною і державою. Зокрема, у країнах-членах ЄС діє концепція «сервісної держави», яка передбачає ставлення представників влади до споживачів адміністративних послуг не як до звичайних заявників, а як клієнтів, котрі мають гіпотетичний вплив на ділову репутацію, імідж публічного службовця, а відповідно, й на його просування кар'єрними сходами і матеріальне становище [2, с. 130]. По суті, в цих відносинах влада розглядається як «постачальник послуг», а держава – як «сервісна організація з надання державних послуг». Сучасна держава не керує суспільством, а надає йому послуги; у свою чергу, громадяни є не прохачами у відносинах з органами публічної влади, а споживачами державних послуг [3].

Світова та європейська практики свідчать, що інститут надання адміністративних послуг є відпрацьованим механізмом, який віддзеркалює демократизм системи державного устрою і спрямований на підвищення якості життя населення, раціональне та ефективне розв'язання проблем громадян [4, с. 280; 5,

с. 44]. Основними формами надання адміністративних послуг за кордоном є так звані «універсами послуг», «єдине вікно» та електронні послуги [4, с. 282].

Україна також декларує себе як соціально відповідальну, «сервісну» державу, політика надання послуг в якій спрямована на створення умов для забезпечення гідного життєвого рівня і вільного розвитку особистості [5, с. 45]. Саме за критерієм якості наданих послуг кожен громадянин оцінює турботу держави про нього, рівень поваги до прав громадянина. У частині забезпечення двох невіддільних аспектів надання адміністративних послуг – їх доступності та якості – Україна, без сумніву, досягла вагомих успіхів завдяки створенню установ забезпечення такими послугами в кожному обласному центрі та пріоритету думки суб'єкта звернення під час оцінювання наданих йому послуг. Водночас, не втрачає актуальності включення до механізму надання адміністративних послуг інформаційно-комунікаційної складової, яка давала б суб'єктові звернення змогу отримувати необхідний пакет послуг у режимі on-line [6, с. 79]. Одним з основних напрямів діяльності у цій сфері можна визначити запровадження електронного врядування, що дало змогу забезпечити отримання адміністративних послуг швидко й без перешкод, а також створило умови для громадського контролю за процесом надання адміністративних послуг [2, с. 131]. Власне, результатом надання адміністративних послуг із застосуванням цифрових технологій є електронні послуги, під якими розуміються адміністративні та інші державні послуги, що надаються заявникам в електронній формі через інформаційні, телекомунікаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи [7, с. 165].

Ми поділяємо точку зору, що система оцінювання адміністративних послуг повинна враховувати специфіку кожного населеного пункту, адже існування останньої є важливим джерелом удосконалення механізму забезпечення такими послугами [6, с. 81]. Так, з 1 січня 2014 року в усіх містах обласного значення та районних центрах створені центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАПи) – постійно діючі робочі органи або структурні підрозділи виконавчого органу міської, селищної ради, в яких надаються адміністративні послуги через адміністраторів шляхом їх взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг; ці установи розпочали свою діяльність за принципом «єдиного вікна». Своєю чергою, КМУ розробляє методичні рекомендації щодо критеріїв територіальної доступності ЦНАПів, включаючи їх територіальні підрозділи та віддалені (у тому числі пересувні) робочі місця адміністраторів [1].

У 2021 році Міністерство цифрової трансформації України розпочало програму модернізації ЦНАПів і утворення ЦНАПів нової формації – так званих «Центрів Дія». У таких центрах окрім адміністративних послуг можна отримати консультації стосовно онлайн-послуг та бізнесу, безоплатну правову допомогу.

Розглянемо детальніше діяльність Центру надання адміністративних послуг Хмельницької міської ради. Зауважимо, що Рішенням № 52 сесії Хмельницької міської ради від 26 серпня 2015 року № 52 «Про припинення дозвільного центру Хмельницької міської ради та Центру надання адміністративних послуг Хмельницької міської ради шляхом ліквідації, утворення Управління адміністративних послуг Хмельницької міської ради, затвердження Положення про нього, внесення змін та втрату чинності рішень сесії» ЦНАП реорганізовано в Управління адміністративних послуг (УАП). До складу Управління наразі входять: відділ надання адміністративних та інших послуг; відділ дозвільних процедур; інформаційно-консультаційний сектор.

Сьогодні Управлінням надається 348 адміністративних послуг (в т. ч. документів дозвільного характеру) [8]. Кількість звернень зростає з кожним роком: за 2020 рік Управлінням прийнято 76409 звернень, а у 2021 р. – 86380, що на 13 % більше; кількість звернень за 2022 рік несуттєво зменшилась – до 85565, що можна пояснити введенням воєнного стану, відключеннями світла тощо. За надані через Управління адміністративні послуги до місцевого бюджету надійшло: у 2021 р. – 2117442 грн; у 2022 р. – 3366508 грн; за 9 місяців 2023 року – 2584586,6 грн.

Структура послуг, наданих Управлінням у 2023 році, наведена на рис. 1. Як бачимо, найбільшу частку (більше 40 %) займають послуги, пов'язані з реєстрацією місця проживання. Наразі недостатньо затребуваними є послуги eМалятко (лише 100, що становить близько 0,11 % від загальної кількості).

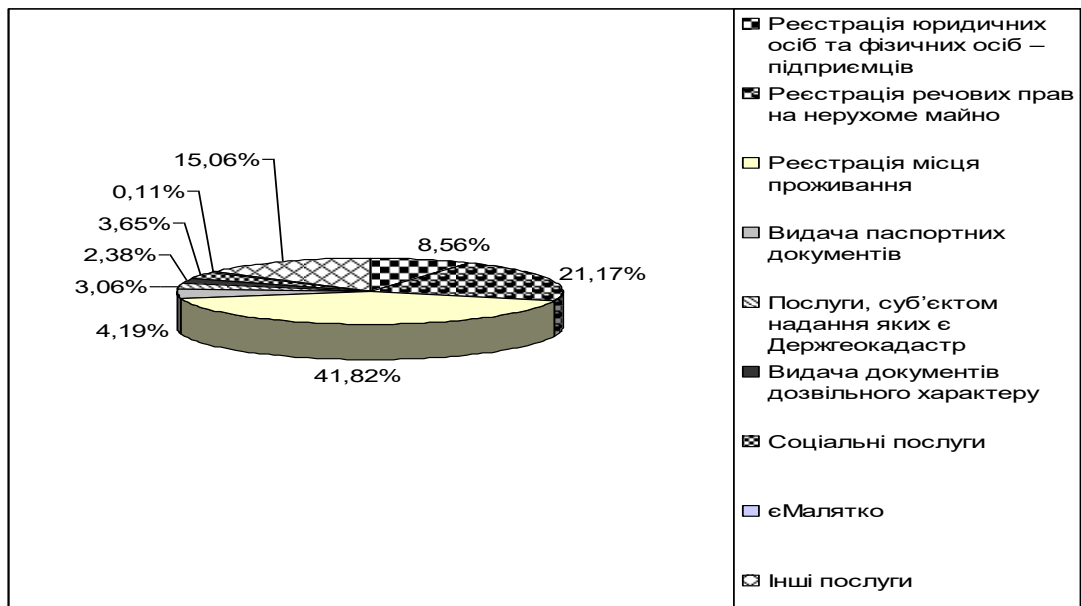

Рис. 1. Структура послуг, наданих за січень-вересень 2023 року у ЦНАПі Хмельницької міської ради

Управління адміністративних послуг постійно працює над удосконаленням процесу надання якісних адміністративних послуг. Зокрема, деякі послуги переводять у електронний формат (наразі через портал <http://mycity.khm.gov.ua/> запроваджено надання 42 видів e-послуг). В Управлінні можна отримати послуги через «Портал Дія». Такими послугами є: eМалятко; реєстрація бізнесу через портал «Дія»; створення юридичної особи через портал «Дія»; цифрова копія документа з додатку «Дія»; реєстрація місця проживання дітей віком до 14 років (e14).

Цифровізація у сфері надання адміністративних послуг передусім дозволяє зменшити час на надання послуг. Для отримання цієї переваги УАП використовує систему керування електронною чергою під назвою Qlogik та шеринг для отримання цифрових копій документів, завдяки чому скоротився час, необхідний для обробки та перевірки документів суб'єктів звернення.

Проаналізуємо діяльність Управління за основними критеріями якості адміністративних послуг: 1. Критерій своєчасності: незважаючи на те, що в умовах воєнного стану були змінені графіки роботи, адміністратори намагаються надавати адміністративні послуги своєчасно. 2. Критерій доступності: Управління знаходиться в центральній частині міста; біля приміщення у радіусі 100 м наявні стоянки

громадського та автомобільного транспорту; вхід до приміщення облаштований для перебування та обслуговування осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. 3. Критерій зручності: кожен суб'єкт отримання послуги може здійснити попередній запис на прийом двома способами: а) шляхом особистого звернення до УАП; б) шляхом електронної реєстрації на веб-сайті. 4. Критерій відкритості: у приміщенні присутні інформаційні стенди, в яких чітко та зрозуміло описаний порядок отримання тієї чи іншої послуги, а також є роздруковані буклети; інформація про послуги розміщена на веб-сайті. 5. Критерій поваги до особи: персонал УАП ввічливо ставиться до усіх громадян. 6. Критерій професійності: персонал УАП постійно проходить підвищення кваліфікації.

Для того, щоб дізнатися про рівень задоволення процесом та якістю надання адміністративних послуг та визначити проблеми, які виникають, УАП проводить опитування талонами та QR-кодом. Відповідно, кожен бажаючий може залишити свій відгук про надання послуг. Під час опитування було визначено основні причини незадоволеності загальним процесом надання послуг у січні–вересні 2023 року (рис. 2). Отож, найбільше осіб, а саме 23 %, вказали на невчасне надання послуг, по 20 % – на тривале обслуговування та довгу чергу. Найменше осіб (лише 3,33 %) причиною невдоволеності вказали те, що незручно сплачувати за послуги.

Таким чином, Управління постійно працює над удосконаленням діяльності та підвищенням якості послуг. Однак цей процес є перманентним, тому, на нашу думку, для підвищення якості надання послуг шляхом цифровізації необхідно зацікавити громадян у необхідності змін, забезпечити доступ до мережі Інтернет якомога більшої частині населення та підвищити рівень цифрової компетентності громадян, а також постійно оновлювати матеріально-технічну базу УАП.

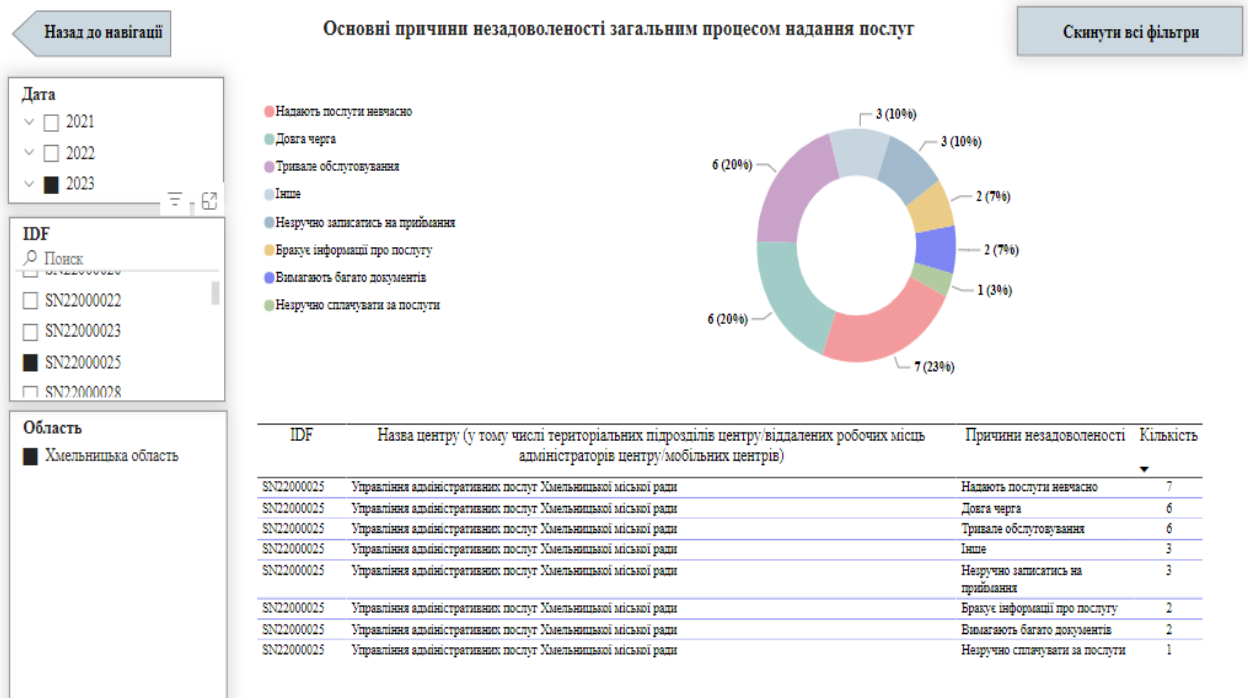

Рис. 2. Основні причини незадоволеності загальним процесом надання адміністративних послуг у ЦНАПі Хмельницької міської ради

Для модернізації механізму надання адміністративних послуг на основі зарубіжного досвіду можна запропонувати такі дії: 1) збільшити електронну складову в діяльності суб'єктів надання адміністративних послуг (це, зокрема, стосується своєчасного інформування споживачів через офіційні сайти органів влади та на Єдиному державному порталі адміністративних послуг); 2) переглянути принципи добору службовців, які реалізують функції з надання послуг громадянам (окрім професійних якостей варто звертати увагу й на особистісні риси); 3) налагодити дієві механізми зворотного зв'язку між суб'єктами надання адміністративних послуг і споживачами [2, с. 134].

Література:

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> (дата звернення: 29.11.2023).
2. Ільчанінова Н. І. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду формування механізму надання адміністративних послуг в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 130–134.
3. Миронова Р. М., Зоренко О. В. Напрями регламентації та регулювання процесів надання публічних послуг в Україні з урахуванням досвіду інших країн. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1254> (дата звернення: 29.11.2023).
4. Чечель А. О., Омелянович Р. А. Державне управління у сфері надання адміністративних послуг: європейський досвід. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 279–284.
5. Лис А. Б. Світовий досвід надання послуг населенню державними і самоврядними органами влади. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 43–50.
6. Коврига О. С. Специфіка розвитку та функціонування інституту публічних послуг. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Державне управління»*. 2019. Т. 30 (69), № 3. С. 78–82.
7. Ковтун М. С., Моїсеєва Є. О., Маркосян В. Г. Проблеми надання електронних послуг в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 163–167. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/33.pdf> (дата звернення: 29.11.2023).
8. Про визначення переліку адміністративних послуг, які надаються через Управління адміністративних послуг Хмельницької міської ради: Рішення ХМР від 28.03.2023 р. № 24. URL: <http://surl.li/nsanj> (дата звернення: 29.11.2023).

Смоляр Вікторія Вадимівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ВПЛИВ ЕКОТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ГРОМАД: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В сучасному світі екотуризм визначається не лише як форма відпочинку, але і як потужний інструмент для сталого розвитку, який може впливати на різні аспекти соціального, економічного та екологічного благополуччя місцевих громад. У зв'язку з

цим дослідження спрямоване на розгляд впливу екотуризму на розвиток місцевих громад, вивчаючи зарубіжний досвід країн, де цей вид туризму набуває особливого значення.

Згідно з визначенням UNWTO, екотуризм представляє собою всі види туризму, які базуються на взаємодії з природою, де головною мотивацією туристів є спостереження та оцінка природних та традиційних культур, переважно в природних зонах [1].

Зростаюча увага до природи та екології заохочує туристів обирати природно-збережені регіони для відпочинку, що викликає значний потік туристів у віддалені та екологічно вразливі області. Це явище відкриває нові можливості для місцевих громад, однак водночас ставить перед ними виклики, пов'язані з управлінням та збереженням природних ресурсів.

Дані тези спрямовані на аналіз досвіду країн, що вже інтегрували екотуризм у свою інфраструктуру та отримують від цього результат.

Екотуризм в Непалі виявляє позитивний вплив на розвиток місцевих громад у країнах, що розвиваються. Цей вид туризму створює нові робочі місця, сприяє збереженню традицій та культур, підвищує рівень життя місцевих жителів через надання послуг, таких як виготовлення сувенірів та традиційні вистави. Крім того, екотуризм сприяє економічному розвитку, збереженню природи та альтернативним джерелам енергії, а також підтримує рівноправ'я та розподіл вигод від природних ресурсів серед місцевих громад. Такий підхід створює баланс між економічними, екологічними та соціокультурними вигодами, сприяючи розвитку і збереженню громадських цінностей та природних ресурсів [2].

Екотуризм в Казахстані значною мірою впливає на розвиток громад, зокрема влучним прикладом є село Саті, яке розташоване поруч із національним парком Кольсай Колдері. Значна кількість гостьових будинків, спеціалізованих підприємств та залучення туристів до унікального казахського досвіду через використання юрт та страв, свідчать про успішну інтеграцію екотуризму в сільські громади [3].

Державні програми пільгового кредитування для підприємців спрямовані на розвиток екологічних інновацій, демонструють, як інфраструктура національного парку сприяє розвитку стабільного бізнесу та екотуризму в регіоні. Спільно з розвитком гостьових будинків, інші майстри, причетні до народного мистецтва, знаходять своє місце в цій екосистемі, пропонуючи унікальні вироби та сувеніри, орієнтовані на безпеку та екологічність. Такий синергетичний підхід до екотуризму надає місцевим громадам можливість не лише розвивати сталі економічні перспективи, але і впливати на збереження біорізноманіття та культурного спадку. Сучасні національні парки та заповідники Казахстану стають прикладом для інших регіонів, де еко-туризм і місцеві громади узгоджують свої інтереси, змінюючи традиційні уявлення про подорожі в природі та сприяючи сталому розвитку.

Екотуризм в Ісландії відіграє ключову роль у розвитку місцевих громад та стабілізації економіки. Підтримка місцевого бізнесу стає одним із важливих факторів для забезпечення довговічності країни як туристичного напрямку. Купуючи товари та послуги від місцевих підприємств, туристи сприяють збереженню традицій і взаєморозумінню з місцевими.

Уряд Ісландії активно підходить до питань збереження природи та впливу туризму на навколишнє середовище. Сприяючи вільному доступу громадян до земель загального користування та враховуючи принципи активного відпочинку, вони прагнуть забезпечити гармонію між природою та туристичною діяльністю. Зростання

туризму підтримується рядом заходів, таких як поліпшення інфраструктури, збільшення пропускної здатності туристичних місць та впровадження превентивних заходів для захисту природи від шкідливого впливу транспорту. Важливою ініціативою є активна участь туристів у моніторингу витрат та взаємодії з навколишнім середовищем [4].

Екотуризм виявляє значний позитивний вплив на місцеві громади через:

- 1) Створення робочих місць.
- 2) Підвищення рівня життя в місцевій громаді.
- 3) Надання можливості підвищення кваліфікації працівників.
- 4) Розвиток місцевого бізнесу.
- 5) Збереження традицій та культур місцевості.
- 6) Охорона природи та ресурсів.
- 7) Фінансова підтримка для спільнот.
- 8) Розширення інфраструктури.
- 9) Сприяння соціокультурній взаємодії.
- 10) Створення екологічних видів енергії.

У результаті аналізу впливу екотуризму на місцеві громади в різних країнах, можна визначити, що екотуризм виявляє значний позитивний вплив на розвиток місцевих громад. Його сприяння розкривається через створення нових робочих місць, підвищення рівня життя та збереження традицій, культурних цінностей та природних ландшафтів. Окрім того, екотуризм активно сприяє врахуванню екологічних принципів, таких як мінімізація негативного впливу на природу, акцент на екологічній освіті та участь у збереженні природних ресурсів. Підтримка місцевого бізнесу та урядова підтримка через програми фінансової допомоги також виступають важливими факторами для сталого розвитку місцевих громад. У цілому, екотуризм є ефективним інструментом для забезпечення гармонійного розвитку, забезпечуючи благополуччя як для туристів, так і для місцевих громад та природи.

Література:

1. UNWTO. Ecotourism and protected areas. URL : <http://surl.li/cduuz>
2. Local people's perception of the impacts and importance of ecotourism in Central Nepal. URL : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9140242/>
3. UNDP. Ecotourism in Kazakhstan: balancing humans and nature. URL : <https://www.undp.org/kazakhstan/stories/ecotourism-kazakhstan-balancing-humans-and-nature>
4. Guideto Iceland. Sustainable Tourism in Iceland. URL : <https://guidetoiceland.is/history-culture/sustainable-tourism-in-iceland>

СЕКЦІЯ 7

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

***Злотенко Карина Андріївна,**
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного
управління Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,*

***Хитра Олена Володимирівна,**
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

СИНЕРГІЯ ПОНЯТЬ «НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ» І «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»

Розробку і впровадження механізмів забезпечення стійкості можна розглядати як відповідь на виклики сьогодення, з якими зіткнулися сучасні системи міжнародної (колективної) безпеки. Зокрема, зарубіжні вчені розглядають потенціал стійкості у контексті формування наднаціонального управлінського механізму Європейського Союзу. Стійкість, яка ґрунтується на «здатності, наборі правил переходу та готовності або спроможності виконувати поставлені завдання після того, як відбудеться повернення до стану нормального функціонування» [1], стала «ключовою концепцією зовнішньої політики ЄС» [2, с. 20].

Стратегування у питаннях забезпечення національної стійкості держави обумовлює її інтелектуальний, інноваційний і прогностичний характер, а тому робить більш ефективним відповідний напрям державної політики. Національна стійкість країни – це така стратегія її існування, коли вона здатна зберігати збалансованість розвитку та успішно відповідати на зовнішні і внутрішні виклики, протистояти загрозам і кризам, більше того, зусиллями інтелектуальної і політичної еліти своєчасно передбачати й ефективно реагувати на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку особистості, які забезпечує держава у тісній співпраці з громадянським суспільством [3, с. 19–20].

Отже, доречно говорити про стійкість не як стихійну здатність системи, а про стійкість як стратегію, причому стратегію як держави (організуючий, координаційний вплив на індивідуальні й колективні дії), так і громадянського суспільства (прояви самоорганізації, самозбереження, самовідновлення) [4, с. 4]. Погоджуємось з думкою, що концепт національної стійкості полягає в інституціоналізації партнерських стосунків державних інститутів та громадського сектора в питаннях національної безпеки. Суть стійкості полягає у здатності суспільства в партнерстві з владою долати кризи та конфлікти з мінімальними втратами та можливістю швидкого відновлення [5, с. 68].

Для України першим стратегічним документом, що містить системне розуміння стійкості, стала Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року, яка окреслила понятійний апарат, визначила основні групи суб'єктів і принципи їх діяльності, а також заклала надійний фундамент для інституційного забезпечення, розробки планів та алгоритмів реалізації конкретних заходів у відповідній сфері (рис. 1).

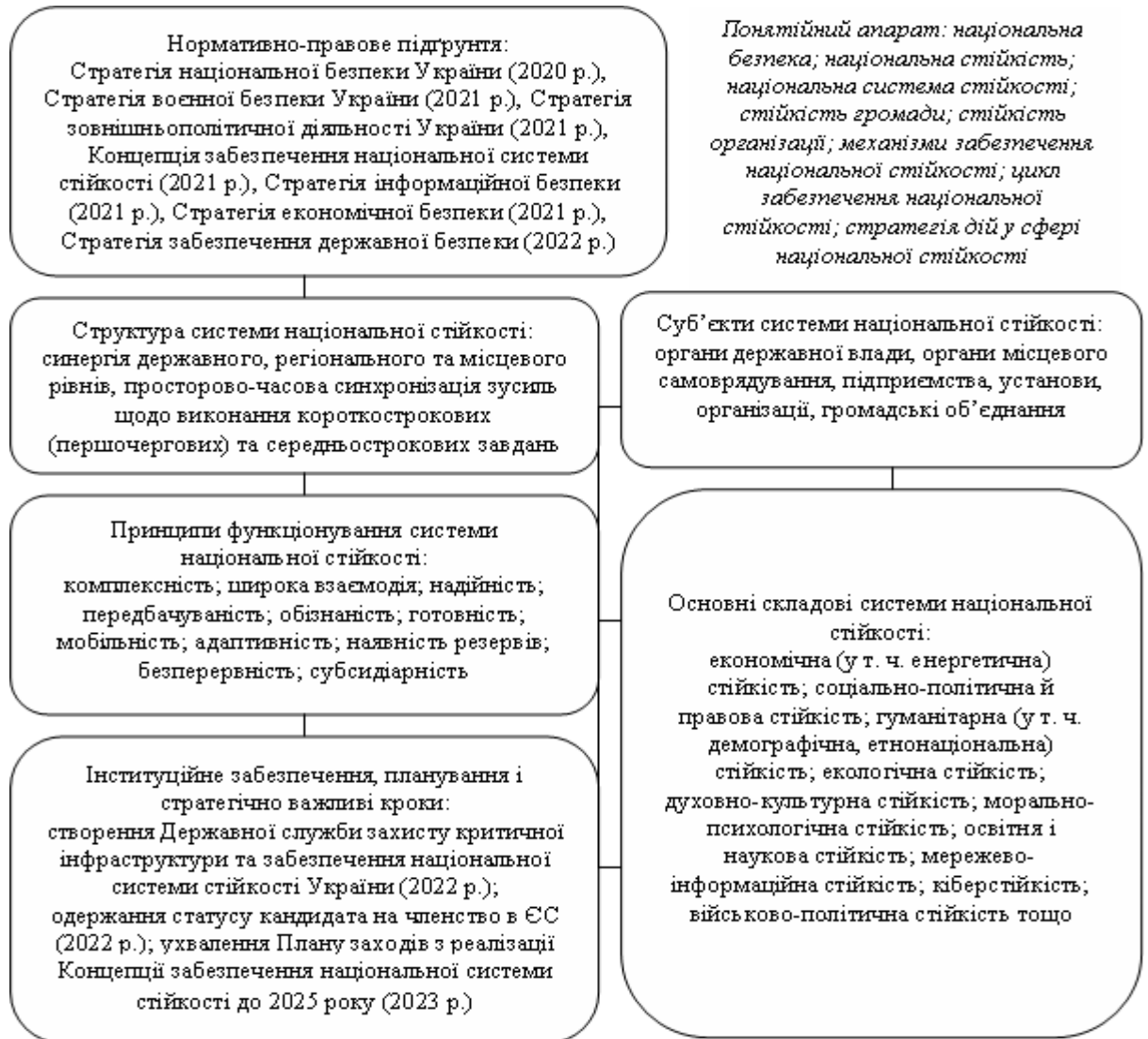

Рис. 1. Базові передумови розвитку національної системи стійкості

Національна стійкість трактується як «здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стає функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій» [6]. Таке визначення корелює з дефініцією стійкості як «здатності суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стає функціонування» у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2020 року [7]. Аналогічно до того, як виділяють різні види безпеки, структура національної системи стійкості теж неоднорідна: можна говорити про економічну (у т. ч. енергетичну) стійкість; соціально-політичну й правову стійкість;

гуманітарну (у т. ч. демографічну, етнонаціональну) стійкість; екологічну стійкість; духовно-культурну стійкість; морально-психологічну стійкість; освітню і наукову стійкість; мережево-інформаційну стійкість; кіберстійкість; військово-політичну стійкість тощо [4, с. 9–10].

Слід зауважити, що національна система стійкості невіддільна від системи національної безпеки [2, с. 21]; означені системи є сумісними, вони можуть взаємодіяти і доповнювати одна одну (рис. 2). При цьому виникає синергетичний ефект – набуття системою забезпечення національної безпеки нових властивостей, що дозволяє суттєво підвищити ефективність протидії сучасним загрозам і небезпекам [8, с. 54].

З іншого боку, між цими поняттями є низка відмінностей. Насамперед, безпека має превентивний та ініціативний характер, її мета полягає в тому, щоб убезпечити державу та її громадян від небезпек [5, с. 65] (по суті, це переважання механізмів негативного зворотного зв'язку з метою збереження наявного рівня гомеостазу). Натомість стійкість – це сукупність ініціативних та сприйнятливих заходів, спрямованих на зменшення ефекту небезпек, а не на їх остаточне уникнення [5, с. 65] (тобто, акцент зміщується на механізми позитивного зворотного зв'язку, покликані здійснити трансформацію рівня гомеостазу, удосконалити структуру системи та підвищити її функціональність).

Метою забезпечення національної безпеки у загальному вигляді є відсутність загроз і небезпек або їх подолання. У свою чергу, метою забезпечення національної стійкості є адаптування до загроз та швидких змін безпекового середовища задля підтримання сталого функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після кризи.

Рис. 2. Взаємодоповнюваність та відмінність понять «національна безпека» і «національна стійкість»

Організація системи забезпечення національної безпеки має централізований характер, тоді як організація системи забезпечення національної стійкості – більш децентралізована, гнучка. І саме адаптивність («пластичність») системи надає більшу гнучкість зв'язкам між її елементами, що полегшує їх перегрупування [8, с. 52–53]. До того ж, у системі національної стійкості поняття «суб'єкт» і «об'єкт» не є жорстко розмежованими. Такі інститути як держава, суспільство, підприємство, перестають вважатися об'єктом загрози, починають набувати якостей і спроможностей для протидії явищам і процесам, формуючи власну стійкість [5, с. 65; 8, с. 51].

Для забезпечення високої синергії національна система стійкості має бути організована та функціонувати на державному, регіональному та місцевому рівнях. Її суб'єктами виступають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, які є ініціаторами або учасниками процесів забезпечення національної стійкості [7], між якими має бути налагоджена ефективна взаємодія. Також означена система потребує належного інституційного забезпечення (інституційної синергії). Зокрема, забезпечення стійкості відбувається через взаємодію в різних сферах і координацію такої діяльності на різних рівнях: стратегічному, тактичному, оперативному та територіальному [2, с. 24].

Існує тісний зв'язок між суспільною стійкістю, стійкістю громад і стійкістю організацій, які забезпечують їхню безпеку та надання критично важливих послуг. Зокрема, стійкість громади щодо потенційно небезпечних подій визначається ступенем, в якому громада має необхідні ресурси та здатна самоорганізуватися як до, так і під час кризи. У свою чергу, для того щоб бути стійкими, організації повинні мати сильне керівництво, усвідомлювати особливості середовища, в якому вони функціонують, володіти здатністю долати уразливості та адаптуватися до швидких змін [8, с. 63].

З огляду на те, що Україна є країною з багаторівневим адміністративно-територіальним устроєм і великою територією, в умовах мінливого безпекового середовища надзвичайно важливе значення має розвиток потенціалу стійкості місцевих громад і регіонів. Так, під час повномасштабного вторгнення росії спрацювала така форма стійкості державної системи, як перехід на інший рівень за принципом субсидіарності: значна частина функцій щодо забезпечення соціально-економічної стійкості перейшла від центральних органів виконавчої влади до місцевих військових адміністрацій і органів місцевого самоврядування. Новими для громад стали питання: допомоги ЗСУ, зокрема територіальній обороні; відновлення територій, постраждалих від бойових дій; забезпечення внутрішньо переміщеним особам; релокації підприємств. В умовах війни загострилися також проблеми наповнення бюджетів, підготовки до наступного опалювального сезону. Позитивним є те, що на початковому етапі війни стійкість системи тилу було забезпечено її пружністю – можливістю переходу до іншого інваріанта, де розв'язання значної частини соціально-економічних питань було сконцентровано у функціоналі територіальних громад, які вже були готовими до таких викликів [9, с. 9–10].

Таким чином, поняття «національна безпека» і «національна стійкість», безумовно, є взаємопов'язаними, але між ними також є відмінності. Якщо безпеку можна розглядати як стан системи у певний період часу, що дає їй можливість нормально функціонувати, то стійкість – це властивість системи, яка формується як завдяки її внутрішньому потенціалу, так і виваженому управлінському впливу. З цієї точки зору, управління стійкістю можна вважати запорукою досягнення у кожен момент часу прийняттого для системи (у т. ч. усіх її складових і зв'язків між ними)

рівня безпеки, що, у свою чергу, важливо для забезпечення її функціональності і синергетичності.

Література:

1. Hollnagel Erik, Woods David D. Resilience Engineering. London. CRC Press. 2017. 406 p.
2. Герасимчук Т. Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. *Науковий журнал «Politicus»*. 2022. Вип. 4. С. 18–28.
3. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.
4. Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. 2022. Вип. 2 (118.) С. 3–10.
5. Назаров М. С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. *Науковий журнал «Politicus»*. 2020. Вип. 2. С. 64–69.
6. Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 25.11.2023).
7. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 25.11.2023).
8. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ: НІСД, 2022. 456 с.
9. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь / за ред. В. Г. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 54 с.

Омельчук Леся Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ

Україна належить до країн з комплексним сектором безпеки, що включає владні органи, військові формування, інші силові структури та громадянське суспільство. Для забезпечення ефективної роботи цього сектору необхідна ефективна взаємодія його суб'єктів. Саме тому актуалізується вивчення характеру взаємодії між органами публічної влади, військовими формуваннями, іншими силовими структурами та представниками громадянського суспільства. Особливо важливо розглядати це питання в контексті входження України в євроатлантичний простір.

Здійснення ефективної взаємодії між різними суб'єктами сектору безпеки стає ключовим чинником забезпечення національної безпеки, особливо в умовах воєнного стану [1].

Перед початком аналізу адміністративно-правових характеристик механізму взаємодії у секторі безпеки держави необхідно ретельно вивчити питання визначення та змісту категоріального апарату цього сектору. Законодавче визначення поняття «сектор безпеки і оборони» міститься у Законі України «Про національну безпеку України», згідно якого сектор безпеки та оборони включає систему органів державної влади, Збройні Сили України, інші військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту, оборонно-промисловий комплекс України. Діяльність цих органів і структур повинна знаходитися під демократичним цивільним контролем та спрямована на захист національних інтересів України від загроз. Також, відповідно до Конституції та законів України, цей сектор має за функціональним призначенням захищати громадян та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України [2].

Для досягнення ефективного рівня забезпечення державної безпеки невід'ємною є обов'язкова взаємодія органів публічної влади з військовими формуваннями, іншими силовими структурами та представниками громадянського суспільства, що підтверджується у Законі України «Про національну безпеку України», де відокремлено різноманітні категорії служб, органів та структур, які, взаємодіючи, утворюють сектор безпеки. Серед них – Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України та інші. У нормативно-правовому акті систематизовано ці органи у чотири взаємопов'язані групи сектору безпеки та оборони: сили безпеки, сили оборони, оборонно-промисловий комплекс, громадяни та громадські об'єднання, які активно долучаються до забезпечення національної безпеки (згідно зі статтею 12) [2]. Механізми взаємодії, враховуючи адміністративно-правові аспекти, можна узагальнити через такі форми, як правотворча, правозастосовна, контрольна та захист прав й свобод людини і громадянина. Ці форми передбачають застосування засобів та методів, спрямованих на забезпечення безпеки та оборони у державі, прикладом яких може бути здійснення консультацій з громадськістю, проведення громадських експертиз проектів нормативно-правових актів, а також взаємодія з силовими структурами.

Взаємодія публічних органів з Збройними Силами України, інших утворених відповідно до законів України військовими формуваннями, правоохоронними та розвідувальними органами, державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, силами цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України у секторі безпеки чітко регламентована. Діяльність сил безпеки, оборони та оборонно-промислового комплексу ретельно регулюється численними нормативно-правовими актами, що відповідають сучасному напрямку розвитку країни. Такі акти включають спеціальні закони, які регулюють діяльність публічних суб'єктів, а також стратегічні документи, які регламентують комплексну міжвідомчу співпрацю органів для ефективного забезпечення безпеки та оборони країни. Стратегічний оборонний бюлетень України визначає чітку вертикаль управління та децентралізацію повноважень для ініціатив та рішень на всіх рівнях організації. Нова Стратегія національної безпеки України акцентує прогресивні напрямки взаємодії

органів влади, силових структур та громадських організацій, включаючи стійкість критичної інфраструктури, розвиток стратегічних комунікацій і національного сектору кібербезпеки [3]. Вищенаведені акти свідчать про позитивну тенденцію, де Україна активно демонструє свої наміри переорієнтувати напрямок державної політики. Зокрема, Стратегічний оборонний бюлетень України визначає чітку вертикаль управління, раціональний розподіл завдань та функцій з одного боку, і децентралізацію повноважень, що дозволяє виявляти ініціативу та ухвалювати рішення на різних рівнях організаційної структури, з іншого [4].

Окремо варто розглянути питання розподілу повноважень у секторі безпеки між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Незважаючи на успішні процеси децентралізації та формування об'єднаних територіальних громад, взаємодія цих двох гілок влади залишається проблематичною. Про це свідчать деякі невирішені аспекти, такі як розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що призводить до конфліктних ситуацій при вирішенні питань місцевого значення. Державна політика у сфері місцевого самоврядування в основному акцентується на формуванні розвинутих територіальних громад та забезпеченні їх самостійності та ефективності. У той же час, питання співпраці та розмежування повноважень між представниками влади та місцевими органами в сфері безпеки залишаються декларативною метою, а проглянуті зміни в законодавстві останніх років, в основному, стосуються соціальних, екологічних та економічних аспектів, вимагаючи приведення їх у відповідність до стратегій та концепцій щодо забезпечення безпеки у режимах особливого правового статусу[5]. Актуалізація завдань у сфері державного управління місцевим розвитком має застосовуватись із врахуванням режиму воєнного стану та особливості взаємодії між органами державної влади та місцевим самоврядуванням в умовах реальної загрози національній безпеці, є однією з нагальних проблем.

Якщо взаємодія між органами державної влади, військовими формуваннями та іншими оборонно-промисловими структурами визначається адміністративно-правовим регулюванням підпорядкування, контролю та керування, то це викликає інтерес щодо механізму співпраці сил безпеки та громадянського суспільства. Питання доцільності такої взаємодії стає ключовим, враховуючи, зокрема те, що безпосереднє забезпечення безпеки є основною функцією сил оборони та безпеки, тоді як громадянське суспільство має віддавати перевагу безпечному розвитку і задоволенню власних потреб в умовах вільного розвитку особистості та впливу на напрями розвитку держави відповідно до викликів сучасності [6].

Отже, проведений аналіз вказує на те, що організаційно-правова система України на сьогодні визначена таким чином, що дозволяє впроваджувати різноманітні механізми і заходи взаємодії різних структур і органів у забезпеченні національної безпеки. Цей стан справ досягається завдяки активній переорієнтації державної політики в напрямку європейських стандартів, впровадженню ефективних методів управління та розширенню внутрішньої та зовнішньої співпраці, зокрема через імплементацію кращих практик європейських країн. Втім, умови в Україні, зумовлені війною, акцентують увагу на секторі безпеки та оборони, спрямованість якого спричинено вимогами зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, робить його ключовим елементом у загальній структурі забезпечення безпеки в умовах повномасштабної війни.

Література:

1. Національна безпека та оборона – головний пріоритет державного бюджету на 2023 рік. Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України від 07 листопада 2022 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/229977.html>
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/392/2020>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Указ Президента України від 17.09.2021 № 473/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#Text>
5. Буглак Ю. Проблеми розмежування повноважень між органами виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. № 11. 2018. С. 70-75.
6. Коротатнік І. М., Христинченко Н. П., Шопіна І. М., Ковалів М. В. та ін. Оновлена доктрина публічного адміністрування у секторі безпеки і оборони України : колективна монографія. Львів: СПЛОМ. 2021. 480 с.

Соловей Роман Петрович,

аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Хитра Олена Володимирівна,

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ: ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ

Протягом останніх років, з огляду на посилення турбулентності в міжнародних відносинах, дедалі частіше постає питання про забезпечення стійкості держав у протидії загрозам і викликам як у безпековій сфері (війни, збройні конфлікти, терористичні акти), так і тим, що пов'язані з глобальними і регіональними проблемами, які характеризують сучасні геополітичні та гео економічні реалії (у т. ч. екологічні загрози, нелегальна міграція, пандемія Covid-19 тощо) [1, с. 20].

Радикальна зміна концептуальних підходів до забезпечення національної безпеки під впливом нових асиметричних загроз актуалізувала феномен національної стійкості, сконцентрований навколо «здатності складних систем реагувати на негативні впливи у такий спосіб, який дозволяє їм не втратити свою функціональність і здатність до розвитку» [2, с. 24]. Під цим терміном узагальнено розуміють

«здатність держави у взаємодії з суспільством зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх агресивних впливів, оперативно реагувати на асиметричні загрози шляхом впровадження змін та адаптації без шкоди для основних цінностей та інституцій суспільства, безперервно функціонувати під час криз, а також відновлюватися після руйнівних наслідків агресивних дій будь-якої природи (самовідновлення)» [3, с. 4] (рис. 1). Причому, стійкість системи доцільно сприймати не тільки як сталий опір, але і як адаптацію до змін за збереження основних параметрів її функціонування та життєздатності [4, с. 7].

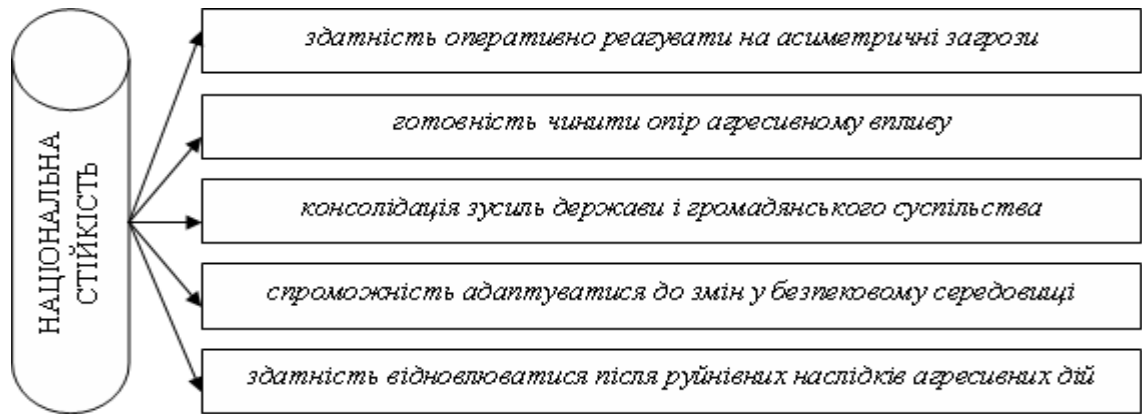

Рис. 1. Ключові ознаки національної стійкості

Конструктивна національна стійкість – це стійкість, яка є консолідованою, інноваційною, відкритою і гнучкою, що з необхідністю підсилює й гуманізує цивілізаційну суб'єктність країни [3, с. 7]. Стійкість пов'язана з суспільною довірою та здатністю до самоорганізації [5, с. 68], а отже, корелює зі ступенем сформованості соціального капіталу в суспільстві. Головний акцент національної стійкості робиться не стільки на реагуванні на деструктивні впливи і гібридні виклики, скільки на застосуванні стратегій випередження їх появи, формування стійкого імунітету до них, здатності відновлюватися після криз.

Сьогодні для України важливим завданням є формування національної системи стійкості, оскільки наша країна переживає один з найскладніших періодів своєї державності – боротьби за незалежність, незворотних соціальних, економічних, культурних і політичних трансформацій. Реалізація європейського вибору України визначається стійкістю у протистоянні російській військовій агресії, але також неможлива без стійкості державних інституцій та громадянського суспільства, економіки та інших сфер суспільного життя [1, с. 18].

Концептуально національна стійкість України окреслюється правовими нормами, які визначають стратегію протистояння безпековим загрозам і викликам (рис. 2). Згідно зі Стратегією національної безпеки України [6], запровадження національної системи стійкості віднесено до основних напрямів зовнішньо- та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки. Першим стратегічним документом, в якому викладене системне розуміння стійкості, є Концепція забезпечення національної системи стійкості, в якій національна стійкість трактується як «здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін

безпекового середовища, підтримувати стає функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій» [7].

Рис. 2. Роль національної системи стійкості у забезпеченні національної безпеки

У вітчизняному нормативно-правовому полі існує поняття «національна система стійкості» – комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації [7]. Крім того, наголошуючи на важливості принципів системності, комплексності, плановірності та дотримання певної послідовності дій у цій сфері, фахівці пропонують до вживання поняття «цикл забезпечення національної стійкості» (як послідовність дій суб'єктів забезпечення національної стійкості щодо підтримки сталого функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства та держави до, під час і після настання кризової ситуації) [2, с. 83], а також «механізми забезпечення національної стійкості» (комплекси рішень і заходів, що визначають послідовність певних процесів, дій, які відповідають загальним цілям і принципам функціонування системи забезпечення національної стійкості) [2, с. 85–86].

Для розбудови національної системи стійкості України важливим є міжнародний досвід управління ризиками та бенчмаркінг як обмін кращими практиками побудови аналогічних систем в інших державах [1, с. 23]. Важливим політичним кроком, що посилює стійкість України, також є ухвалення у червні 2022 року рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Про запровадження національної системи стійкості, удосконалення діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки, у т. ч. з урахуванням досвіду країн-членів ЄС і НАТО, йдеться у Стратегії забезпечення державної безпеки (2022 р.) [8]. У липні 2022 року було утворено Державну службу захисту критичної інфраструктури та

забезпечення національної системи стійкості України, одним з основних завдань якої є забезпечення взаємодії національної системи захисту критичної інфраструктури з відповідними міжнародними інституціями [9]. Зрештою, 10 листопада 2023 року був ухвалений План заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року [10], складений з урахуванням результатів оцінювання системи стійкості України в умовах війни і наданих рекомендацій щодо усунення виявлених міжсекторальних вразливостей. План містить заходи щодо ранжирування пріоритетів, запровадження цілісної системи ідентифікації, запобігання та ефективного реагування на загрози й ризику. Документ сприятиме посиленню спроможності органів публічної влади у цій сфері, у т. ч. підвищенню компетенцій їх посадових осіб, а також орієнтований на розвиток навичок та алгоритмів поведінки громадян під час загрози і виникнення кризових ситуацій.

Отже, питання національної стійкості наразі є надзвичайно актуальним для усіх країн світу. Україна у цих питаннях керується базовими нормативно-правовими актами, в яких розкрито зміст ключових термінів, вказані рівні, суб'єкти, основні принципи і завдання розвитку національної системи стійкості, а також обґрунтовані очікувані результати. Водночас, є потреба у поглибленні теоретико-методологічних основ формування механізму управління стійкістю та запровадженні його інструментів у практичну діяльність на планомірній, систематичній основі.

Література:

1. Герасимчук Т. Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. *Науковий журнал «Politicus»*. 2022. Вип. 4. С. 18–28.
2. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ: НІСД, 2022. 456 с.
3. Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. 2022. Вип. 2 (118.) С. 3–10.
4. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь / за ред. В.Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с.
5. Назаров М. С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. *Науковий журнал «Politicus»*. 2020. Вип. 2. С. 64–69.
6. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 24.11.2023).
7. Концепція забезпечення національної системи стійкості : Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 24.11.2023).
8. Стратегія забезпечення державної безпеки : Указ Президента України від 16 лютого 2022 р. № 56/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> (дата звернення: 24.11.2023).
9. Про утворення Державної служби захисту критичної інфраструктури та забезпечення національної системи стійкості України : Постанова КМУ від 12.07.2022 р. № 787. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.11.2023).
10. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року : Розпорядження КМУ від 10 листопада 2023 р. № 1025-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1025-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

Сурай Інна Геннадіївна,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри управління та бізнес-адміністрування
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,

Керничний Євген Володимирович,
аспірант Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВПЛИВ ЧИННИКА ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України спричинило надзвичайні виклики і небезпеки для розвитку економіки України, її ключових секторів, в тому числі, аграрного, та, відповідно, експортного потенціалу підприємств. Зазначене впливає як на фінансово-господарську діяльність підприємств, доходи населення, та, відповідно, виконання дохідної частини державного та місцевих бюджетів, забезпечення фінансового розвитку територіальних громад, бюджетно-фінансову діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, так і на економічний розвиток держави загалом.

За результатами 2021 року у структурі ВВП України частка експорту товарів та послуг була досить вагомою та становила 40,8% ВВП України (*розраховано на основі [1]*). Однак, внаслідок бойових дій, блокування, а в подальшому систематичного пошкодження, знищення та захоплення виробництв та логістичної інфраструктури, зменшилися як обсяги ВВП України, так і обсяги експорту товарів та послуг з України. Так, за результатами 2022 року, у порівнянні з 2021 роком, при зменшенні обсягу ВВП України на 29,1%, зменшення обсягів експорту товарів та послуг, як складової частини ВВП, становило 42,4%, що вказує на війну як значний негативний чинник впливу саме на цю економічну діяльність [2].

Враховуючи, що частка експорту послуг за результатами 2021 року становила лише близько 17% загального обсягу експорту з України подальший аналіз спрямований на дослідження саме експорту товарів (*розраховано на основі [3; 4]*). Нами встановлено, що за 2022 рік та за січень-вересень 2023 року суттєвих змін зазнали як загальні обсяги, так і товарна структура та регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами. Загалом, відповідно до проведеного порівняльного аналізу обсягів експорту товарів встановлено, що за 2022 рік експорт товарів, у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 23,93 млрд дол. США, або більше ніж на 35%, а саме, з 68,07 млрд дол. США до 44,14 млрд дол. США. Впродовж січня-вересня 2023 року експорт товарів склав 27,15 млрд дол. США, що на 5,92 млрд дол. США, або на 17,9%, менше у порівнянні з аналогічним періодом 2022 року (*розраховано на основі [4; 5; 6]*).

За проведеним порівняльним аналізом товарної структури зовнішньої торгівлі встановлено, що частка експорту товарів аграрного сектору економіки впродовж 2022 року та січня-вересня 2023 року значно збільшилася, в тому числі, внаслідок критичного зменшення обсягів експорту товарів інших секторів економіки, які значно постраждали внаслідок знищення та пошкодження чи були захоплені під час військових дій. Так, за 2022 рік, при загальному зменшенні обсягів експорту товарів, частка експорту товарів аграрного сектору економіки збільшилася з 40,7% до 53% від загального обсягу експорту товарів. За січень-вересень 2023 року частка експорту

товарів аграрного сектору економіки продовжила зростати та становила вже 59,2% від загального обсягу експорту товарів (*розраховано на основі* [4; 5; 6]).

Однак, за 2022 рік обсяг експорту товарів аграрного сектору економіки склав 23,39 млрд дол. США, що на 4,32 млрд дол. США, або на 15,6%, менше ніж за 2021 рік. За період січня-вересня 2023 р. цей показник становить лише 16,08 млрд дол. США в т.ч., найбільші обсяги припали на експорт зернових культур (кукурудзи, пшениці, ячменю, гречки, сорго, жита) на суму 6,43 млрд дол. США, що становить 23,7% усього експорту товарів, а також продуктів переробки олійних культур (в т.ч., соняшникової, соєвої та ріпакової олії, маргарину, жиру та воску) на суму 4,17 млрд дол. США, що становить 15,3% усього обсягу експорту товарів (*розраховано на основі* [4; 5; 6]).

Результати аналізу вказують на те, що на даний час експорт товарів аграрного сектору економіки є основною складовою експортного потенціалу економіки України, а тому потребує особливої уваги з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. Також, встановлено, що за 2022 рік та за січень-вересень 2023 року відбулася значна переорієнтація обсягів експорту з тимчасово окупованих та прифронтових областей до західних та частково центральних областей України. Зокрема, у загальних обсягах експорту товарів з України майже вдвічі зросла частка експорту товарів з Черкаської, Чернівецької, Волинської, Вінницької та Закарпатської областей, в той час як майже вдвічі зменшилась частка обсягів експорту товарів з Донецької, Луганської та Херсонської областей та значно зменшилась частка Запорізької, Дніпропетровської та Миколаївської областей (*розраховано на основі* [7; 8; 9]). Найбільша частка обсягів експорту залишається у м. Київ. Крім того, вона продовжує зростати, а саме, з 22,5% за результатами 2021 року до 25,4% за результатами січня-вересня 2023 року, що може призвести до надмірної концентрації та негативно вплинути на розвиток інших регіонів України [7; 8; 9]. Варто зазначити, що незважаючи на систематичні обстріли морських та річкових портів, та, відповідно, пошкодження чи знищення значної частини логістичної інфраструктури, зростає частка обсягів експорту товарів з Одеської області, оскільки вона залишилася єдиним регіоном із доступом до відвантаження товарів на експорт водним транспортом. Так, частка експорту товарів з Одеської області зросла з 2,5% за результатами 2021 року до 5,4% за результатами 2022 року [7; 8].

Отже, результати проведеного дослідження свідчать про те, що війна як чинник суттєво вплинула на загальні обсяги, товарну структуру та регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами, а наявні та потенційні військові ризики створюють перешкоди у відновленні та розвитку експортного потенціалу економіки України в цілому та аграрного сектору економіки, зокрема. Негативними наслідками такого впливу є зменшення обсягів експорту товарів та, відповідно, обсягів надходження валютної виручки, а також переміщення та концентрації підприємств, в тому числі тих, які здійснюють експорт товарів, до більш безпечних регіонів, що, відповідно, може створити значні диспропорції у економічному розвитку регіонів.

Враховуючи зазначене, органам державної влади та місцевого самоврядування необхідно зосередити особливу увагу на створенні необхідних умов та удосконаленні механізмів управління, як на регіональному, так і на державному рівні, спрямованих на розвиток експортного потенціалу саме аграрного сектору економіки, як ключового елемента відновлення та розвитку економіки України.

Література:

1. Валовий внутрішній продукт за 2021 рік. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/vvp_kv/vvpf_21_ue.xls.
2. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2022 рік. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/vvp/ind_vvp/ivvp_22_ue.xls.
3. Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2021 році. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztp_kv/ztp_kv_u/ztp_kv_2021_ue.xls.
4. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2021 році. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tszt/tszt_u/tszt1221_ue.xls.
5. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2022 році. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tszt/tszt1222_ue.xls.
6. Товарна структура зовнішньої торгівлі за 9 місяців 2023 року. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/tszt/tszt0923_ue.xls.
7. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2021 році. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/oet/oet_u/oet1221_ue.xls.
8. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2022 році. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/oet/oet1222_ue.xls.
9. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами за 9 місяців 2023 року. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/oet/oet0923_ue.xls.

Терещенко Тетяна Василівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
деканеса факультету управління та економіки,
доцента кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах дії воєнного стану особливої ваги в Україні набуває забезпечення національної безпеки за рахунок реалізації дієвої державної аграрної політики. Державна аграрна політика є сукупністю системних дій органів державної влади, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності агропромислового комплексу, соціального розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки [3].

Ключовими елементами державної аграрної політики виступає комплекс правових, організаційних і економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки, вирішення соціальних проблем сільських громад та забезпечення сталого розвитку сільських територій [6].

Державна аграрна політика охоплює сільське та рибне господарство, харчову промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів (аграрний сектор), аграрну науку і освіту, соціальну сферу села, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення [6].

Важливо зауважити, що аграрна політика нашої держави ґрунтується на національних пріоритетах та інтересах, враховує європейський вектор розвитку нашої

держави та пріоритетність набуття членства України у Європейському Союзі [6]. У сучасних умовах особливо важливо чітко визначити напрями та перспективи подальшого розвитку державної аграрної політики держави, реалізація яких дозволила б в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду відновити рівень та динаміку показників розвитку аграрного сектору економіки, а також забезпечити його конкурентоспроможність на світовому та європейському ринках [1, с. 3].

Підкреслимо, що повномасштабна війна та агресія росії проти України руйнівним чином вплинула на всі сектори національної економіки, у тому числі, і аграрний. Для прикладу, за підсумками 2022 р. частка аграрної продукції у обсязі експорту нашої держави зросла до 53% у порівнянні з 41% у 2021 р., проте загальний товарооборот агропродукції зменшився на понад 6 млрд. дол. США порівняно з 2021 р., за рахунок скорочення як обсягу експорту, так і імпорту [5]. Скорочення експортних операцій пов'язане зі зниженням масштабів виробництва зерна в Україні у 2022 р. на 37% порівняно з 2021 р. [2]. Поряд з цим, додамо, що за підсумками 2022 р. обсяг експорту української агропродукції до країн ЄС зріс на 66% порівняно з 2021 р. (7,9 млрд.дол.США) і склав 13,1 млрд. дол. США. При цьому частка ЄС у національному експорті аграрної продукції вперше перевищила половину всього українського аграрного експорту й у 2022 р. склала 55,5% [5]. Тобто, мало місце посилення європейського тренду у експорті аграрної продукції.

Загалом, у 2022-2023 рр. сформовані тенденції виробництва та реалізації агропродукції супроводжувались цілою низкою проблем, викликів та загроз, серед яких:

- високий рівень збитковості українського агробізнесу, що може призвести до зміни структури сільськогосподарського виробництва на користь більш рентабельних культур;
- дефіцит добрив та засобів захисту рослин на внутрішньому ринку, що призводить до зниження урожайності сільськогосподарських культур;
- ускладнення або неможливість проведення польових робіт на територіях, що окуповані, піддаються постійним обстрілам або заміновані (Україна наразі є однією з найбільш забруднених мінами та ракетами країн світу), а відтак скорочення посівних площ;
- логістичні проблеми (у тому числі, й блокування росією морських портів, які є традиційним експортним маршрутом України);
- різниця в цінній політиці на агропродукцію на світовому та внутрішньому ринках;
- недостатня підтримка аграріїв з боку держави;
- кадрова незабезпеченість потреб сільськогосподарських виробників;
- значні масштаби руйнування об'єктів інфраструктури виробництва,
- зберігання, перевезення сільськогосподарської продукції;
- високий рівень розкрадання російським агресором виробленої агропродукції;
- низький рівень фінансового забезпечення, недостатній рівень державної
- підтримки, значне податкове навантаження на аграріїв;
- неможливість планувати діяльність на довгострокову перспективу
- внаслідок можливих військових дій тощо [4; 7].

Зауважимо, що незважаючи на всі зазначені проблеми та спровоковані ними негативні тенденції, які є наслідком російської військової агресії проти України, вітчизняні аграрії показують готовність продовжувати працювати над забезпеченням

продовольчої безпеки як для потреб внутрішнього, так і світового та європейського ринку. Державі, зі свого боку, доцільно створити сприятливі умови для виробництва агропродукції та її реалізації. Формування та реалізація державної аграрної політики в Україні в умовах воєнного стану передбачає необхідність пріоритетного вирішення проблем сільського господарства в умовах війни з метою підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності сільського господарства.

Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, а також неможливість передбачити хід війни, окрім оперативного вирішення актуальних виробничих проблем, необхідно поступово виробити стратегічне бачення перспектив розвитку агробізнесу. Основними орієнтирами щодо забезпечення стійкості та адаптованості аграрного сектору до функціонування у військових умовах мають стати:

1. Максимальне залучення фінансових ресурсів для підтримки господарської діяльності представників АПК.
3. Підтримка реконструкції інфраструктури, необхідної для збору, зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції.
4. Раціональне проектування структури сільськогосподарського виробництва, збільшення частки продукції з високою доданою вартістю.
5. Поступове відновлення технічних та логістичних можливостей для експорту сільськогосподарської продукції та продовольства на внутрішній та світовий (європейський) ринки.
6. Розробка комплексної державної політики та стратегії розвитку аграрного сектору з повним урахуванням його конкурентних переваг та національних інтересів.

Література:

1. Вдовенко Л. О. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
2. Втрати аграріїв за рік війни. URL : https://agropravda.com/news/agrobiznes-life/19736-vtrati-agrarii-v-za-rik-vijni?utm_gravitec=digest.
3. Карунос С.А. Зміст, чинники та основні принципи державної аграрної політики. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/141.pdf>
4. Майстро С. В. Сучасний стан сільського господарства та особливості державної аграрної політики в умовах воєнного стану в Україні. С.147-156. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17811/1/Maistro.pdf>
5. Мінагрополітики затвердило критерії для визначення критично важливих сільгосппідприємств. URL: <https://ukragroconsult.com/news/minagropolityky-zatverdylo-kryteriyi-dlya-vyznachennya-krytychno-vazhlyvyh-silgosppidpryyemstv/>.
6. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text>.
7. У Мінагро розповіли, які землі розмінують у першу чергу. URL: <https://agrotimes.ua/ovochi-sad/u-minagro-rozpovily-yaki-zemli-rozminuyut-u-pershu-chergu/>.

*Хитра Олена Володимирівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Поняття «стійкість» має міждисциплінарний характер і є предметом дослідження багатьох наук; альтернативним вважається термін «резильєнтність» (від англ. Resilience – «життєстійкість, спроможність відновлюватися»). Водночас дослідники акцентують увагу на тому, що стійкість складної (відкритої, нелінійної, дисипативної) системи не є постійною та абсолютною; реагуючи на зміни середовища, системи прагнуть повернутися до початкового стану стабільності або досягти цього стану на новому рівні [1, с. 41].

В Україні, відповідно до Стратегії національної безпеки України [2], розробку національної системи стійкості віднесено до основних напрямів внутрішньополітичної і зовнішньополітичної діяльності держави з метою забезпечення її національних інтересів і безпеки. Першим стратегічним документом, що містить системне розуміння стійкості, стала Концепція забезпечення національної системи стійкості, згідно з якою національна стійкість трактується як «здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій» [3]. Важливе значення має організаційна стійкість – «здатність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій ідентифікувати, готуватися, реагувати на загрози, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування до, під час і після настання кризової ситуації задля збереження функціонування і подальшого розвитку» [3]. Однак слід брати до уваги, що складні системи здатні до самоорганізації і самоуправління (самозабезпечення, самозбереження, самовпорядкування, самовідтворення), що дає змогу протидіяти шкідливим впливам і повертатися до статус-кво (рівня рівноваги). Це становить основу «вбудованої» стійкості складних систем. Відповідний потенціал системи можна наростити, зокрема, завдяки цілеспрямованим діям суб'єктів забезпечення національної стійкості або синергетичному ефекту від взаємодії з іншими системами [1, с. 71].

За нашим переконанням, досліджуване поняття цілком відповідає положенням постнекласичного підходу щодо трактування сутності розвитку системи, критеріїв її стійкості та факторів мінливості (рис. 1). Стійкий характер стану системи спостерігається в тому випадку, коли значення параметрів системи несуттєво реагують (змінюються) у відповідь на зміну характеристик зовнішнього середовища. Стан стаціонарності вдається забезпечити завдяки підтриманню гомеостазу – динамічної відносної сталості складу і властивостей системи. Якщо до недавнього часу основним завданням вважалося саме підтримання гомеостазу соціальних систем і використання для цього інструментарію механізмів негативного зворотного зв'язку, то сьогодні ситуація дещо змінилася. В умовах ефективного функціонування системи в ній починає накопичуватися вільна енергія і створюються передумови для її прогресивного перетворення – ускладнення і підвищення рівня гомеостазу. А отже, на

перший план виходить уміння приймати рішення в практично безперервному трансформаційному процесі, уміло використовуючи вже інструментарій механізмів позитивного зворотного зв'язку. Саме ці механізми стосуються питань майбутньої стійкості системи, яка настане після трансформації нинішнього рівня гомеостазу [4, с. 110–116].

Рис. 1. Зв'язок поняття «стійкість» з іншими властивостями складної системи

Отже, функціональна і структурна стійкість – це здатність системи зберігати свої параметри у визначених межах, що дозволяє їй зберігати якісну визначеність, зокрема складу, зв'язків і поведінки; ця здатність формується у процесі адаптації системи до умов, що змінилися в результаті «стрибка», і зберігається протягом більшої частини еволюційної стадії. Шлях до підвищення стійкості системи в еволюційному періоді розвитку – це збереження визначеної спеціалізації підсистем. Наприклад, багато систем мають у своєму складі оперативні і консервативні підсистеми: перші наближаються до середовища, щоб бути чутливими до його флуктуацій, тоді як другі – віддаляються від нього, зберігаючи якісну визначеність системи. З іншого боку, стійкості системи сприяє підвищення універсалізму в її організації, що є продуктом диверсифікованості підсистем.

Коли зміни параметрів системи під впливом внутрішніх або зовнішніх флуктуацій перевищують її адаптаційні можливості, настає стан нестійкості – точка біфуркації. У точці біфуркації нестійкість підсилюється завдяки тому, що флуктуації, які нейтралізуються у стійкому стані, в результаті нелінійних процесів, що виводять параметри за критичні значення, підсилюються і зумовлюють стрибкоподібний

перехід у новий стійкий стан з меншою ентропією, після чого цикл «еволюція–революція», «стійкість–нестійкість» повторюється. Слід брати до уваги, що абсолютно хитка система не може протистояти флуктуаціям, оскільки вона позбавлена здатності до адаптації і швидко руйнується, тоді як суперстійка система, нейтралізуючи будь-які флуктуації, консервує свою структуру і поведінку, не здатна змінитися якісно, тобто позбавлена можливості розвитку, і її руйнування стає лише справою часу [5, с. 60–61].

Таким чином, реальна проблема досягнення стійкості полягає у тому, що складні системи є динамічними і стан динамічної стабільності може змінитися на стан динамічної нестабільності [6]. Концепт стійкості сконцентрований навколо «здатності складних систем реагувати на негативні впливи у такий спосіб, який дозволяє їм не втратити свою функціональність і здатність до розвитку» [1, с. 24]. Стійкість системи доцільно сприймати не тільки як сталий опір, але і як адаптацію до змін за збереження основних параметрів її функціонування та життєздатності [7, с. 7].

Щодо змісту поняття «національна стійкість», зауважимо, що воно акцентує увагу на зв'язках між такими поняттями, як нація, загрози, суспільні цінності; дає змогу застосовувати комплексний підхід у частині протидії широкому спектру загроз, кризових ситуацій та інших небезпек; визначає окремі функціональні характеристики (зокрема, збереження суспільних цінностей). Також йдеться про адаптивність, яка дає змогу пристосовуватися до постійного впливу загроз і швидких змін безпекового середовища, безперервно функціонувати під час криз та швидко відновлюватися після руйнівних наслідків явищ/дій до оптимального за визначених умов рівня рівноваги [8, с. 25]. Це означає, що певні системні характеристики й процеси, що відбуваються в державі та суспільстві, мають зберегтися незмінними, тоді як інші можуть помітно змінитися за умови збереження функціональності і цілісності основних об'єктів [1, с. 34–35] (рис. 2).

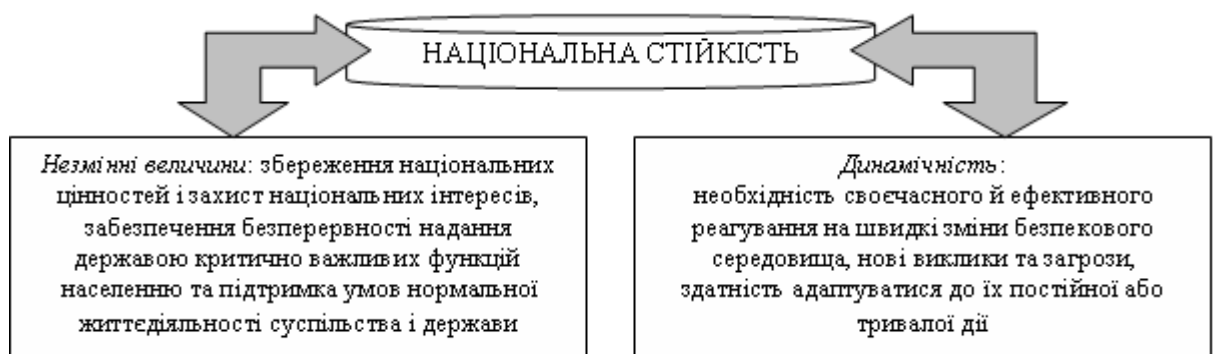

Рис. 2. Поєднання вимог незмінності та динамічності у понятті національної стійкості

Залежно від визначених суб'єктом цілей та обсягу зусиль, потрібних для їх досягнення, виокремлюють три типи стійкості: 1) «стійкість для підтримки», що передбачає рівень адаптації об'єкта, за якого наявні ресурси й зусилля будуть спрямовуватися на підтримку статус-кво системи в нових умовах (наприклад, посилення певних заходів у межах поточної державної політики); 2) «стійкість на межі», котра передбачає внесення незначних змін до способу функціонування об'єкта (у межах поточної державної політики, чинних норм, соціальної структури), які не торкатимуться його системних параметрів (інституційних, організаційних,

політичних основ суспільства); 3) «стійкість для оновлення», яка передбачає трансформацію базових основ об'єкта (наприклад, пріоритетів державної політики, соціальної структури суспільства) відповідно до нових умов розвитку [9] (рис. 3). Якщо у першому та другому випадках йдеться про адаптаційні механізми суспільної трансформації, то третій варіант передбачає біфуркаційні (революційні) перетворення, які можливі у складних системах, досить віддалених від стану рівноваги, розхитаних під впливом перманентних внутрішніх і зовнішніх флуктуацій. Біфуркаційні механізми часто асоціюються з хаосом, руйнуванням напрацьованих комунікаційних каналів, втратами у соціальному капіталі та наростанням соціальної ентропії. Водночас вони є запорукою якісного оновлення системи, впровадження новітніх технологій у різних сферах життя, шансом на переосмислення системи цінностей і відмовою від шкідливих стереотипів. Відтак, після проходження точки біфуркації система набуває нового рівня стійкості, який може бути набагато ефективнішим з точки зору перспектив еволюції держави, громадянського суспільства і кожної особистості. У кожному разі, важливо, щоб важелі управління були гармонійно збалансовані самоорганізаційними тенденціями у суспільному житті, а вся система рухалась у руслі єдиного атрактора еволюції під назвою «національна ідея», що являє собою платформу національної ідеології, визначає теоретичні засади національної свідомості і є своєрідним втіленням ключових національних інтересів, які повинні захищатися від будь-яких загроз.

Рис. 3. Управління національною стійкістю на основі поєднання адаптаційних та біфуркаційних механізмів трансформації

Таким чином, поняття національної стійкості варто досліджувати з використанням постнекласичної методології, яка дозволяє вивчати поведінку складних систем, що мають ознаки емерджентності, досить рідко перебувають у стані рівноваги, поєднують властивості стійкості і мінливості, готові до альтернативних шляхів розвитку з поєднанням адаптаційних (еволюційних) і біфуркаційних (стрибокподібних, революційних) механізмів трансформації. Управління національною стійкістю варто здійснювати з урахуванням здатності системи до самоорганізації, базуючись на принципах конструктивного діалогу і партнерства

органів влади та інституцій громадянського суспільства. Варто враховувати, що частина системних характеристик і процесів мають залишатися незмінними, виконуючи роль своєрідних «параметрів порядку», тоді як решта – проявляти здатність до оновлення, і такі інновації слід підтримувати, за умови, що вони не суперечать базовій національній ідеї і можуть забезпечити бажаний рівень соціально-економічного розвитку.

Література:

- 1.Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ: НІСД, 2022. 456 с.
- 2.Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 22.11.2023).
- 3.Концепція забезпечення національної системи стійкості : Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 22.11.2023).
- 4.Основи стійкого розвитку : навчальний посібник / за заг. ред. д. е. н., проф. Л.Г. Мельника. Суми : Університетська книга, 2005. 654 с.
- 5.Методологія наукових досліджень в парадигмі синергетики : монографія / за заг. ред. д. е. н. Є.І. Ходаківського. Житомир, 2009. 340 с.
- 6.Hollnagel Erik, Woods David D. Resilience Engineering. London. CRC Press. 2017. 406 p.
- 7.Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь / за ред. В.Г. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 54 с.
- 8.Герасимчук Т. Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. *Науковий журнал «Politicus»*. 2022. Вип. 4. С. 18–28.
- 9.Bourbeau P. Resiliencism: premises and promises in securitisation research. *Resilience*. 2013. №. 1-1. pp. 3–17.

Щепанський Едуард Валерійович,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Глибокі суспільні зміни, що останнім часом відбуваються в Україні, супроводжуються значними інституційними змінами в системі державного управління та її складової – державного регулювання, особливо у сфері публічного управління ризиками та загрозами виникнення надзвичайних ситуацій. Війна між рф та Україною актуалізувала зобов'язання держави щодо забезпечення оборони країни, існування громадян і функціонування національної економіки, що потребувало додаткових витрат з державного бюджету. Сьогодні, під час активної фази військового вторгнення рф, стало зрозуміло, що організаційно-правові та економічні механізми публічного управління та управління у сфері цивільної безпеки потребують

докорінного оновлення, зокрема своєчасного та ефективного використання сучасних засобів їх розвитку та вдосконалення.

В Україні конституційно встановленою нормою є те, що найвищою соціальною цінністю в нашій державі є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Безпека і захист є, безсумнівно, однією з найважливіших умов життя людини і найважливішим принципом існування суспільства.

Сучасний етап розвитку соціально-економічної безпеки має визначати нові напрями застосування новітніх технологій реагування на надзвичайні ситуації, посилення спроможності місцевих громад у питаннях безпеки, особливо в умовах війни з Російською Федерацією та воєнного стану по всій Україні.

Воєнний стан в Україні значно знизив рівень економічної безпеки держави, регіону, галузей економіки, підприємств і домогосподарств, їх окремих складових (демографічної, енергетичної, виробничої, промислової, продовольчої, інноваційної, зовнішньоекономічної, фінансової, а також соціальні, екологічні, інформаційні ризики та загрози). Про це свідчить повномасштабне вторгнення РФ, яке є продовженням восьмирічної російсько-української війни.

Про рівень демографічної загрози Україні від війни можна судити за колосальними людськими втратами та кількістю внутрішньо та зовнішньо переміщених осіб, що значно знижує їх рівень. Точно визначити кількість жертв серед мирного населення до закінчення бойових дій неможливо. Водночас понад 12 мільйонів українців були змушені переїхати у безпечніші регіони країни чи за кордон.

За даними Мінсоцполітики, на кінець березня на обліку переселенців перебувало близько 130 тис. громадян, тоді як за даними Міжнародної організації з міграції – понад 6,5 млн.[1]. Натомість, за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, лише з 24 лютого по 10 квітня 2022 року кордон України, рятуючись від війни, перетнули 4,5 мільйона осіб, або близько 10 відсотків населення країни, а за два місяці війни – 5,1 млн. Прогнозується, що до кінця 2022 року Україну через війну покинуть 8,3 млн осіб [2].

Рівень енергетичної загрози для країни зростає через стрімке скорочення видобутку газу з початком нападу Росії на Україну, оскільки основні зони видобутку знаходяться в Харківській та Полтавській областях, які розташовані поблизу зон бойових дій і частково захоплені ними, а також цілеспрямоване знищення противником нафтопромислів майже в усіх регіонах України, а також запасів паливно-мастильних матеріалів на численних виробничих об'єктах та нанесення ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури (електростанції, мережі, вузли, тощо) по всій Україні.

Масове знищення загарбниками промислового обладнання, машин, обладнання та засобів механізації сільського господарства вітчизняних суб'єктів господарювання за межами України призвело до зростання виробничих ризиків і загроз.

Продовольчі загрози полягають у знищенні зерносховищ/продовольчих сховищ на території держави, розграбуванні харчової мережі, конфіскації окупантами гуманітарної продовольчої допомоги для наших співгромадян. За песимістичним прогнозом (на середину квітня 2022 року) Мінагрополітики України планується засіяти 70% посівних площ. А якби вдалося очистити посівні площі Чернігівської та Сумської областей, то ця позначка піднялася б до 80%. При цьому 30-40% врожаю має йти на внутрішнє споживання, а решта — на експорт. Водночас Прем'єр-міністр України заявив, що держава за рахунок держбюджету закупить зерно та інші товари в

розмірі річного споживання всієї країни [3]. Це дозволить забезпечити країну достатньою кількістю продовольства.

Значно зріс і рівень інноваційних загроз для держави, оскільки неможливо повною мірою використати накопичений напередодні війни інноваційний потенціал для повноцінного розвитку та впровадження інновацій у реальний сектор національної економіки.

Внаслідок війни зовнішньоторговельні загрози України суттєво зросли, оскільки країна постраждала від відсутності належного авіасполучення, блокади окупантами внутрішніх морських портів, використання ключових можливостей імпорту, що негативно вплинуло на платіжний баланс. Зокрема, за даними Мінекономіки, російська агресія проти України вплине на близько 25% світової торгівлі зерном і матиме серйозні наслідки, зокрема скорочення пропозиції, зростання світових цін, продовольчу інфляцію та погіршення доступності продуктів харчування, особливо пшениці, в країнах-імпортерах [4].

Зазначимо, Український культурний фонд запустив інтерактивну карту культурних втрат, щоб наочно представити наслідки військових злочинів Російської Федерації. До початку квітня 2022 року було пошкоджено або знищено щонайменше 150 пам'яток і культурних цінностей.

Масштабна атака РФ на Україну призвела до фізичного знищення багатьох підприємств та інфраструктури, порушення виробничих процесів і ланцюгів поставок, а також зростання витрат на ведення бізнесу. В Україні більше 30% компаній створюють понад 50% ВВП [5].

Отже, ступінь погіршення економічних показників України «залежить від високого ступеня невизначеності» щодо тривалості та інтенсивності війни. Водночас, на думку гендиректора МВФ Крісталіни Георгієвої, війна в Україні уповільнить світове економічне зростання, але не спричинить глобальну рецесію. При цьому необхідно враховувати не лише прямі збитки, погіршення макропоказників, а й збитки населення та бізнесу внаслідок військового конфлікту.

Література:

1. Внутрішніх переселенців – 6,5 мільйона. Що з ними буде? URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/04/13/685663/> (Дата звернення: 06.02.2023).

2. Міжнародні організації: управління Верховного комісара ООН у справах біженців. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/mir-24/2022/mizhnarodni-organizaciyi-upravlinnya-verhovnogo-komisara-oon-u-spravah-bizhenciv/> (Дата звернення: 07.02.2023).

3. «Бюджет для перемоги»: Шмигаль заявив, що уряд затвердив Держбюджет на 2023 рік. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/byudzhet-dlya-peremogi-shmigal-zayaviv-shcho-uryad-zatverdiv-derzhbyudzhet-na-2023-rik-12031383.html> (Дата звернення: 07.02.2023).

4. Міжнародна рада по зерну зробила крок до виключення Росії зі свого складу. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/10/685521/> (Дата звернення: 07.02.2023).

5. Данилишин Б. Щодо ситуації в економіці та на фінансових ринках. URL : https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/512522_shchodo_situatsii_ekonomitsi. (Дата звернення: 06.02.2023).

СЕКЦІЯ 8

ІНСТРУМЕНТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

***Підлісна Тетяна Віталіївна,**
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Хмельницького
університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

***Присяжнюк Валерія Володимирівна,**
здобувачка вищої освіти на магістерському рівні
факультету публічного управління Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У сучасному світі гендерна рівність визнається не лише моральною необхідністю, але й стратегічним пріоритетом для сталого розвитку. Зокрема, у контексті органів місцевого самоврядування, питання гендерної рівності стає ключовим аспектом ефективного та представницького управління.

Закріплення нормативно-правових засад гендерної рівності в органах місцевого самоврядування є важливим етапом на шляху до формування справедливого суспільства. Нормативно-правове забезпечення гендерної рівності в органах місцевого самоврядування є одним із важливих інструментів досягнення мети демократичного соціуму. Воно спрямоване на створення правових передумов для рівного доступу жінок і чоловіків до органів місцевого самоврядування, рівності їхніх прав і можливостей у процесі прийняття рішень, а також на забезпечення гендерної чутливості у діяльності органів місцевого самоврядування.

В Україні гендерна рівність закріплена на конституційному рівні. Стаття 24 Конституції України гарантує рівність прав і можливостей жінки і чоловіка [1]. Це положення реалізується в системі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Основним нормативно-правовим актом, що визначає правове забезпечення гендерної рівності в органах місцевого самоврядування, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Цей Закон визначає основні принципи, завдання та механізми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, у тому числі в органах місцевого самоврядування [2].

Згідно з Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», органи місцевого самоврядування зобов'язані:

- забезпечувати рівний доступ жінок і чоловіків до виборів та конкурсів на посаду уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- створювати рівні умови для професійного розвитку жінок і чоловіків у органах місцевого самоврядування;
- забезпечувати гендерну чутливість у своїй діяльності [2].

Для забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у органах місцевого самоврядування діє ряд нормативно-правових актів. Зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає, що в органах місцевого самоврядування за посадами, які мають бути заміщені шляхом конкурсу, конкурсна комісія повинна забезпечувати рівне представництво жінок і чоловіків [3].

Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року визначає цілі та пріоритетні напрями державної політики у сфері гендерної рівності. В ній вказано, що більш ніж 80 органів місцевого самоврядування в Україні підписали Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад у серпні 2021 року [4]. Хартія була розроблена Радою європейських муніципалітетів і регіонів (РЕМР) у 2004 році. Європейська Комісія підтримала Хартію, яка закликає органи місцевого самоврядування взяти на себе зобов'язання використовувати свої повноваження та співпрацювати, щоб досягти більшої рівності для своїх громадян [5].

Органи місцевого самоврядування, які підписали Хартію, демонструють свою готовність дотримуватися принципів забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, а також виконувати свої зобов'язання щодо гендерної рівності в своїх громадах.

Аналіз чинного законодавства України щодо гендерної рівності в органах місцевого самоврядування свідчить про те, що воно містить достатній правовий фундамент для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у цій сфері.

Однак, на практиці, гендерна рівність в органах місцевого самоврядування не завжди досягається. Це пов'язано з низкою чинників, зокрема:

- наявністю стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві;
- недосконалістю системи кадрового управління в органах місцевого самоврядування;
- недостатньою увагою до гендерної проблематики у діяльності органів місцевого самоврядування.

Наявність цих чинників призвело до розвитку таких проблем як:

- недостатнє представництво жінок у органах місцевого самоврядування. За даними Державної статистичної служби України, у 2023 році жінки становили лише 34,2% депутатів місцевих рад. Це значно менше, ніж у більшості розвинених країн світу.

- дискримінація жінок у органах місцевого самоврядування. Жінки часто стикаються із стереотипами щодо їхніх ролей та можливостей, а також із проявами сексуальної дискримінації.

Для вирішення цих проблем необхідно:

- посилити інформаційно-просвітницьку роботу щодо гендерної рівності;
- розробити механізми заохочення жінок до участі в місцевому самоврядуванні.

Ще одним із важливих кроків у цьому напрямку – це створення та впровадження спеціальних норм, які гарантують відсутність дискримінації за гендерною ознакою при прийнятті рішень на різних рівнях органів самоврядування.

Проактивне впровадження заходів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності, необхідно розглядати як інвестицію у стале підвищення соціально-економічного розвитку громад. Це означає не лише забезпечення рівних можливостей для чоловіків та жінок у різних галузях, але і створення умов для активної участі жінок у прийнятті стратегічних рішень щодо розвитку місцевих територій.

Органи місцевого самоврядування, дотримуючись принципів гендерної рівності, можуть вибудувати більш відкриті та зрозумілі процеси управління. Визначення критеріїв рівної участі чоловіків та жінок у прийнятті рішень, а також встановлення механізмів моніторингу та звітності, сприяє підвищенню відповідальності перед громадянами.

Необхідно також активно впроваджувати освітні програми, спрямовані на усвідомлення важливості гендерної рівності серед співробітників органів самоврядування. Це допоможе перебороти стереотипи та побудує фахівців, що розуміють важливість рівних прав і можливостей для всіх громадян.

Для підвищення ефективності законодавства України щодо гендерної рівності в органах місцевого самоврядування вартувати до нього такі зміни:

- У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачити обов'язкову квоту для жінок на виборах до органів місцевого самоврядування.

- У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачити обов'язкове створення у кожному органі місцевого самоврядування посади уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

- У Законі України «Про місцеві вибори» передбачити обов'язкове проведення гендерного аудиту перед призначенням виборів до органів місцевого самоврядування.

Отже, нормативно-правове забезпечення гендерної рівності в органах місцевого самоврядування є важливим інструментом для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у органах місцевого самоврядування. Удосконалення чинного законодавства України щодо гендерної рівності в органах місцевого самоврядування сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та забезпеченню гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 №2866-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст.561.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст.170.

4. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 752-р *Офіційний вісник України*. 2022. № 70. Ст.4248.

5. Багатостороння угода, Хартія від 01.05.2006. Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад. URL: <https://ips.ligakon.net/document/MU06302>

Шевчук Інна Володимирівна,
доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач науково-дослідної частини, професор кафедри публічного управління та
адміністрування Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сучасне українське суспільство зорієнтоване на забезпечення загальнолюдських принципів і стандартів, ключовим із яких є принцип рівності незалежно від будь-яких особливостей. Актуальною сьогодні є проблематика гендерної рівності та розмежування понять «стать» і «гендер». Стать є набором анатоמו-біологічних особливостей людини, на основі яких люди визначаються як чоловіки або жінки, в той час як гендер – система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей, набутих в процесі соціалізації, що визначається соціальними, політичними, економічними і культурними факторами й формує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі [1, с. 11]. Майкл С. Кімел зазначає, що «Стать стосується біологічного апарату, чоловічої й жіночої особин, тобто нашої хромосомної, хімічної та анатомічної будови. Гендер пов'язаний зі змістом, що його ми вкладаємо у відповідні відмінності в рамках культури. Стать – це самець і самиця; гендер – це маскуліність і фемініність: чоловічність і жіночність – те, що означає бути чоловіком чи жінкою. Біологічна стать має дуже незначну варіативність, тоді як гендер варіюється надзвичайно» [2, с. 3–4].

У законі України від 08.09.2005 р. № 2866-15 «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» записано, що гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати однакову участь у житті суспільства. У даному законі досить слабкою є частина, що стосується санкцій за його невиконання. Відтак у процесі його реалізації постає потреба розробляти відповідні доповнення. Також важливими в сфері подолання гендерної нерівності є закони України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» 2012 року і «Про запобігання та протидію домашньому насильству» 2017 року. Перший передбачає заборону дискримінації, зокрема за ознакою статі, а другий чітко визначає всі види домашнього насильства, і домашнє насильство нарешті стає кримінальним злочином.

Реалізацію державної політики в контексті забезпечення питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків забезпечує Національна соціальна сервісна служба України. Боротьба із дискримінацією є одним із напрямів означеного напрямку, особливо коли мова йде про залучення жінок до управління та урахування «жіночого компоненту». Нерівномірний розподіл сімейних обов'язків та соціальний тиск на жінку стає на заваді кар'єрному росту та зростанню заробітної плати.

Рис. 1. Гендерний розрив в оплаті праці: як відрізняється середня зарплата жінок і чоловіків в Україні [3]

Дані рис. 1 засвідчать про тривалий дисбаланс розміру середньої заробітної плати серед чоловіків та жінок, зокрема у 2007 році розрив становив 27,1 %, у 2010 – 22,2 %; у 2014 – 23,7 %. За аналізований період найбільший розрив відзначений у 2016 році та становив 25,4 %, коли заробітна плата чоловіків становила близько 6 тис.грн., жінок – 4 тис. 480 грн. Далі слід відмітити тенденцію до зниження розриву між заробітними платами і уже у I кварталі 2021 року такий розрив скоротився до 18%, а заробітна плата чоловіків становила 14191 грн, а жінок 11670 грн.

У вересні поточного року Кабінет Міністрів України схвалив Національну стратегію подолання гендерного розриву в оплаті праці до 2030 року (далі – Стратегія), яка спрямована на подолання викликів, насамперед, в економічній сфері й реалізація якої набула особливого значення в умовах повномасштабного вторгнення країни-агресора. У документі визначено три стратегічні цілі, зокрема:

- удосконалення законодавства про рівну оплату праці;
 - створення сприятливих умов для подолання стереотипів і дискримінації щодо професій за ознакою статі;
 - створення сприятливих умов для зручного поєднання сімейних і професійних обов'язків [4].
- Відповідно органи влади на місцевому рівні мають протидіяти гендерній нерівності, тобто не допускати такий стан речей у соціально-правовій та культурних сферах, коли стать чи гендер буде визначальним аспектом у ставленні (повазі) до чоловіків і жінок через суспільні очікування, стереотипи чи соціальні ролі. Це може призвести до гендерної сегрегації, тобто появи відмінностей у моделях участі чоловіків і жінок на ринку праці, у політичному та громадському житті, у сфері освіти тощо, прикладами якої є «липка підлога», «скляні стіни», «скляна скеля». Так «липка підлога» використовується для опису дискримінаційних моделей зайнятості при яких працівники залишаються на робочих місцях нижчого рівня з низькою мобільністю та невидимими бар'єрами для кар'єрного просування. «Скляні стіни» є прикладом горизонтальної гендерної сегрегації праці, коли працівники мають менший доступ до певних видів професій і видів діяльності, які створюють передумови для подальшого вертикального кар'єрного зростання, коли передбачається концентрація працівників у менш дохідних галузях із меншим

доступом до фінансових ресурсів та владних структур. Ще одним прикладом гендерної сегрегації є «скляна стеля», яка передбачає наявність штучно створених перешкод та невидимих бар'єрів, що перешкоджають доступу працівників до найвищих рівнів прийняття рішень і управлінських чи керівних посад в установах чи організаціях публічної й приватної сфери, чи інших галузях суспільного життя.

Відмінності такого роду можуть спричинити появу гендерних диспаритетів в контексті доступу чоловіків і жінок до ресурсів різного виду, досягненні певного статусу чи бажаного рівня добробуту, які інституціоналізуються через правові або соціальні норми. Так виникає преференційне ставлення до особи (групи осіб), що може призвести до отримання цією особою більших вигод, ширших можливостей та/або вищого статусу порівняно з іншими особами (групами осіб), тобто має місце таке явище як дискримінація (за статтю, віком, зовнішністю), яка сприяє поширенню практики присвоєння чоловіку чи жінці певних характеристик чи ролей базуючись виключно на приналежності особи до соціальної групи чоловіків чи жінок. Такі кроки призводять до появи гендерних стереотипів, тобто упереджень, що визначаються чи обмежуються гендером.

Органи місцевого самоврядування, в рамках реалізації другої «Створення сприятливих умов для подолання стереотипів і дискримінації щодо професій за ознакою статі» та третьої «Створення сприятливих умов для зручного поєднання сімейних і професійних обов'язків» стратегічних цілей Стратегії, мають спрямовувати свою діяльність на зменшення гендерного розриву через заходи відповідного характеру, зокрема:

- Проведення інформаційних кампаній щодо просування принципів гендерної рівності, методів реагування на гендерну дискримінацію та подолання насильства у трудових відносинах;

- Спільно з представниками роботодавців та інститутів громадянського суспільства ініціювання інформаційних заходів з означеної тематики в установах, закладах освіти та громадських організаціях;

- Створення умов для заохочення роботодавців щодо впровадження політики заохочення поєднання професійних і сімейних обов'язків.

Отже, сьогодні комплексний гендерний підхід визначає цінність людини у процесі формування й реалізації політики, а умови управлінської діяльності забезпечували рівні права та можливості, а однакове ставлення як до жінок, так і до чоловіків.

Література:

1. Основи теорії гендеру : навч. посібник. К. : «К.І.С.», 2004. 481 с.
2. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство: пер. з англ. / Майкл С. Кімел. К. : Сфера, 2003. 490 с.
3. Гендерний розрив в оплаті праці: як відрізняється середня зарплата жінок і чоловіків в Україні. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/06/10/infografika/suspilstvo/hendernyj-rozryv-oplati-praczi-yak-vidriznyayetsya-serednya-zarplata-zhinok-cholovikiv-ukrayini>
4. Національна стратегія подолання гендерного розриву в оплаті праці до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-%D1%80#Text>

ЗМІСТ

<u>СЕКЦІЯ 1</u> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
<i>Гавриш А.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ У РЕФОРМУВАННІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	4
<i>Галушка З.І.</i> НЕСТАБІЛЬНА ДЕРЖАВА: СТАТУС, ПРИЧИНИ, ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА	6
<i>Гучинський Н.П.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕВОЛЮЦІЇ АГЕНТСТВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	8
<i>Клімов В.А.</i> ДЕЛЕГОВАНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВИД КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	10
<i>Пивоварчук Т.С.</i> ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	13
<i>Рогожа А.О.</i> ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ	15
<i>Требик Л.П., Ятченя Ю.Ю.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	18
<u>СЕКЦІЯ 2</u> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	
<i>Бачинський А.А.</i> НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЛАДНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
<i>Голець В.В.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	23
<i>Доброжинський А.В.</i> МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ	25
<i>Ігнат А.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ГРОМАДАХ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	28
<i>Ковтун І.Б.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	31
<i>Лалуєва Н.М., Доброжинський А.В.</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	39
<i>Матійчук Н.В.</i> НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ	35

<i>Палюх В.В., Хитра О.В.</i> ТЕРИТОРІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ ДЕСТИНАЦІЯМИ НА ЗАСАДАХ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ	38
<i>Чалабієва М.Р.</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	42
<i>Юричина І.А.</i> ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	44
СЕКЦІЯ 3 ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ	
<i>Бачмага Д.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	47
<i>Бідула В.О.</i> МЕТОД «МОЗКОВОГО ШТУРМУ» ТА МЕТОД «КОНФЕРЕНЦІЇ ІДЕЙ»: СПІЛЬНЕ І ВІДМІННЕ	49
<i>Ваганова Л.В., Капелюшок С.В.</i> КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	50
<i>Велика М.Д.</i> LOTS-АНАЛІЗ ТА БЕНЧМАРКІНГ ЯК ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ТА ПРИКЛАД ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	53
<i>Воробйова Л.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ВІЗИ В СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ	55
<i>Коцюба Г.Л., Хитра О.В.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СТАНОВЛЕННЯ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА Й РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	57
<i>Лобань В.Ф.</i> ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ КОНТРОЛІНГУ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОЯВИ ТАКОГО ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	62
<i>Макартецька В.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	63
<i>Матійчук Н.В.</i> КАДРОВИЙ КОНТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	66
<i>Микулець М.І.</i> РОЗВИТОК СИСТЕМИ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ В УПРАВЛІНСЬКОМУ КОНТРОЛІНГУ	68
<i>Михайловський О.М.</i> ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІНЦЯ ЯК ФУНДАМЕНТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	70
<i>Требик Д.Р.</i> СУТЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ	72
<i>Тягай В.О.</i> РОЛЬ КОНТРОЛІНГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УСТАНОВІ	75

<i>Шамара О.О., Хитра О.В.</i> ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦНАПУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)	77
<u>СЕКЦІЯ 4</u> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	
<i>Струтинський О.Л.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ	82
<u>СЕКЦІЯ 5</u> БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	
<i>Боковикова Ю.В., Русінова М.В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ЗДІЙСНЕННЯ САМОВРЯДНОГО КОНТРОЛЮ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	86
<i>Власюк Я.С.</i> ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	90
<i>Гняздовський К.В.</i> РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	92
<i>Микулець М.І.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	94
<i>Семенюк В.С.</i> РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	96
<i>Сем'ячук П.М.</i> МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК РУШІЙ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ	98
<i>Сторощук Б.Д.</i> СИСТЕМНІ ЕФЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ ДЕРЖАВИ	99
<u>СЕКЦІЯ 6</u> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	
<i>Поліщук В.Б., Хитра О.В.,</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦНАПУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)	102
<i>Смоляр В. В.</i> ВПЛИВ ЕКОТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ГРОМАД: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	106
<u>СЕКЦІЯ 7</u> ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
<i>Злотенко К.А., Хитра О.В.</i> СИНЕРГІЯ ПОНЯТЬ «НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ» І «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»	109

<i>Омельчук Л.В.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ	113
<i>Соловей Р.П., Хитра О.В.</i> КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ: ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ	116
<i>Сурай І.Г., Керничний Є.В.</i> ВПЛИВ ЧИННИКА ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	120
<i>Терещенко Т.В.</i> ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	122
<i>Хитра О.В.</i> ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ	125
<i>Щепанський Е.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	129
СЕКЦІЯ 8 ІНСТРУМЕНТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	
<i>Підлісна Т.В., Присяжнюк В.В.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	132
<i>Шевчук І.В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	135

Наукове видання

ЗБІРНИК ТЕЗ

XII Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні»

Відповідальний редактор – *Щепанський Е.В., Шевчук І.В.*
Комп'ютерний набір – *Масловська Л.М.*

Електронне видання 05.12.2023 р

Формат 60×84 1/16.

Ум. друк. арк. 8,23. Зам. № 79.

Видано у Хмельницькому університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова.

29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, буд. 8.

Тел.: (382) 71-75-91, (382) 71-80-80.

Ел. адреса: nauka@univer.km.ua

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України про внесення
суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6982 від 19.11.19 р.